

19 મેરની થાલી

સામાજિક
વાર્તા

૧૨૩૪૦

૧૯૪૫

૬૬૨ હરીલાલ દવણલાલ બુક્સલર

૬૬૬૨ મૂલ્ય બાર આના. વધુ માટે જુઓ

સચિત્ર અભાગીની લક્ષ્મી સંગીત
યાને એક આર્ય બાળવિધવાની કંટાળુ કંઠાણી

છપાય છે, સતી સરદારબા મૂલ્ય ૦-૮-૦.

છપાય છે, નાજયોગી. (એનિહામિડ) ૦-૮-૦

છપાઇ બહાર પડી ચુકી છે માત્ર નવ આનાની ટીકીટ બીડી
આજેજ મળાવી છે. ચાર સુ ર ચીત્રો, ગેઝ કાગળ પૃષ્ઠ ૮૦

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गजराता कापीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ८, २३४० वर्गांक

पुस्तकनु नाम ३३२०५१ २२१८७

विषय

५

•

— ઝ —

શ્રી સસ્વત્યૈ નમ !

(કરુણરસથી ઓતપ્રોત સામાજિક નવલકથા)

ઝેરની પ્યાલી. ૧૨૨

—: યાને :—

“સમાજ તહારે ખાતર !”

(પાને પાને આખમાથી આસુ ટપકાવતુ હિન્દુ સંસારતુ

એક દુઃખમયગી સમાજચિત્ર)

પ્રયોજક — “પુષ્પ.”

— તે —

(રાજા ભરથરી, રગમા ભગ, પીપ્પા તેલી, જળસમાધિ અભાગીની
લક્ષ્મી, પ્રેરોવરની સુંદરી ધણદિના લેખક.)

પ્રકાશક — હરીલાલ જીવજીલાલ ઠંડર.

“શ્રી નવજીવન” પુસ્તકાલય ટાવ રોડ-મુરત

(સર્વાધિકાર પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.)

પ્રથમાવૃત્તિ

ઈ સ ૧૯૨૫.

પ્રત ૨૦૦૦

મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૨-૦.

અનુક્રમણિકા. :-

“પુણ્ય-સંખ્યા.”

શિર્ષક.

(૧) “વિષયાન”
(૨)		“સમાજ ! ત્યારે ખાતર !”
(૩)		“સુધા-ચંદ્ર”
(૪) “નાદન શુ સમજે ?”
(૫)		“પતિનુ મુદ્ધ.”
(૬)	<u>૧૨૩૪૦</u>	“લગ્નમા વિધ્ન.”
(૭)	.	“ચૌરીમા રંગપો”
(૮)		“કિસ્મતના ખેલ”
(૯)	.	“દુગાનો ભોગ”
(૧૦)	..	“દોષિત ને ફાંસી”
(૧૧)	.	“નિર્દોષ ને મૃત્તિ”
(૧૨)		“અરવિન્દની આત્મકથા”
(૧૩)		“આજ્ઞાનુ કિરણ”
(૧૪)	.	“લગ્ન એટલે શુ ?”

મુદ્રણાલય—શ્રી “શકર” પ્રાન્ટીંગ પ્રેસ

મુદ્રક—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

મુદ્રણસ્થાન—ચૌટાના પુલ ઉપર, ઠાકી પાસે—સુરત.

પ્રકાશક—હરીલાલ જીવજીલાલ ઠક્કર.

“શ્રી નવજીવન પુસ્તકાલય.”

ઠાવરરાહ. શ્રી કૃષ્ણસીનેભાની બાબુભા—સુરત.

શ્રી
“સમર્પણ.”

૧૮. રા. મણીશંકર કૃષ્ણારામ વૈદ્ય.
સુરત.

આપે મહારી ખાતર દિનરાત શ્રમ લઈ, વિવિધ ઉપચારથી,
નિરાશ અને ભગ્ન હૃદયમા આશાનુ અમૃત સીંચી, ધૈર્યરૂપાએ
કમળગતી જીવન-નૌકા સ્થિર કરી, ટમટમ થઈ બચાવતી અણી
ઉપર આવેલા જીવન-દીપકને પુનર્જીવન બક્ષી સચેત કર્યો
એતેજ પરિણામે હું આજે આ શારદા-સેવા જનસમાજ
સમક્ષ ધરવા સદ્માન્યજ્ઞાણી થયો છું આપનો આમા મ્હોટો
હિસ્સો છે

તમારા એ પ્રેમ !

એ લાગણી !

એ વિદ્યા-નિપૂણતાથી,

પ્રેરણ, મુગ્ધ થઈ, આ એક સામાજિક-કૃતિ

આપશ્રીના કરકમળમા— પ્રેમપૂર્વક

“મહારી યાદગીરી”

તરીકે મૂક છું

આશા છે કે ભવિષ્યમા આ સ્નેહ-મળ લોકો રાખશે !

સમપત્ર — “પુણ્ય”

ગમનલાલ હીરાલાલ બઢામી,

પ્રિય વાંચક !

“એ બાલ.”

આસ કરીને આ ન્હાનકડા પુસ્તકમા “પવિત્ર પ્રેમ” divine love અને “પુનર્લગ્ન” Remarriage આ બેજ વિષયો અર્થવામા આવેલા છે અન્ય વિષયો જોણ હોઈ પ્રધાનપદે નથી

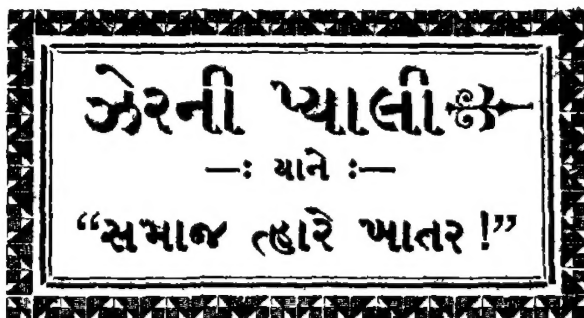
અયોગ્ય અને ઇચ્છાવગરના સુગઢોના સબધ સધાવાથી કેવા માઠા પરિણામ આવે છે, આજની અપાતી સરકાર અને ચારિત્ર્યહીન અગ્રેજી કેળવણી આર્યમાળાઓને કેટલી હદ સુધી સ્વચ્છન્દતામા હડસેલી, પુઠળ પશ્ચાત્તાપ કરાવે છે ! આદર્શ પુરાતન ધાર્મિક કેળવણીની દેશના યુવાન બાલક બાલિકાઓને કેટલી જરૂર છે ? સમાજના સકુચિત વ્યવહારને લઇને ન છૂટકે મઠા સાથે મિઠળ બાધી, કન્યાને, તેમજ તેના માતાપિતાને કેટલું સોમકુ પડે છે ? સમાજના બાળલગ્ન અને બાળવિવાહ જેવા કુધારાને વળગી રહેતા હિન્દુ સંસારમા કેટલા આપઘાત યતા અવલોકવા પડે છે ? ખન અને જૈની આગ માણસને કેટલી હદ સુધી સ્વયંતાનીયત પ્રતિ હોરી નય છે ? પવિત્ર પ્રેમના પથીઓ કેવા હોય છે ? કેટલા આત્મભોગ દર્ઈ સકે છે ? તદુપરાત આર્ય-રમણીઓ ને ધાકે તો પાપમા પડતા પોતાના પતિદેવને પોતાની અપૂર્વ પતિ-બક્તિથી કેવી રીતે અટકાવી શકે છે ? એ લખાઈ, ચવાઈ, જુના થયેલા વિષયો ઉપર આ એક આકર્ષક નવીન રીતે બે શબ્દ મ્હે પણ લખ્યા છે

પોતાનું પતિવ્રત બગ થઈ ચૂકું છે, એવી વિધવાને પુનર્લગ્નની છૂટ આપવી કે નહીં ? એ બલે બાલુએ રહ્યું, (ને કે હું તો આવા લગ્નમા સપૂર્ણ અસમતા છું) પણ ચોરીમાથી રડાપો મેળવનાર, ધણીનું આગણ સરખુયે ન દેખનાર, અણસમજી, નાદાન, ઉષા જેવી અક્ષતયોનીની બાળવિધવાઓને તો સમાજે જરૂર પુનર્લગ્નની છૂટ આપવીજ નેઈએ સથમ અને વિમલ વૈધવ્યવ્રત ન પાલન થતા પુષ્પેને પથે જતી એ નાનુક નિર્દોષ બાળાઓને તો જરૂર ન્યાય મળવેજ નેઈએ

પ્રભો ! મ્હારી આ “સમાજ ! ત્હારેજ ખાતર !” લખાયલી

આપડીને જનસમાજ ન્યાય આપે ! એજ અભ્યર્થના ! સાથે પ્રણામ
લવલીય સાહિત્ય-પ્રેમી “પુષ્પ.”

આશ્વિન સુદી પ્રથમા } ગમનલાલ હીરાલાલ બઢામી.
સવત્ ૧૯૮૧. } વાડીફળીઆ પગથીઆ શેરી સુરત.

પુષ્પ:—૧ લું.

“વિષયાન”.

ભુ ! ઓ પ્રભુ ! તું ક્યા છે? મ્હને નથી સમજતુ,
કે આ ભય કર સગ્ન મ્હને ક્યા પાપની ચાય છે?

વિશ્વેશ ! ત્હારામા મ્હને શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ છે,
ધનવાન તેમજ નિર્ધનો અને તમારા દાસ છે
સરખુ અને સાચુ તમાર ન્યાય—નીતિ માપ છે,
તો પણ કહો? શાની સગ્ન આ? કયુ મ્હાર પાપ છે?

આ અભાગીનીનું નસીબ આજે ફૂટી જનાર છે જે સૌભાગ્યના
આમનામા સસારના સ્વર્ગીય સ્વર્ગનાઓ જોઈ હું મલકાતી હોણી,
આફસોસ ! તે આજે તૂટી જનાર છે.”

પ્રમાવતીએ-માર વર્ષની બાળાએ પોતાના વસ્ત્રના કપ્પાટમાંથી એક સફેદ ભૂકીની પડીકી કાઢી કપતે હાથે એક કાચના પ્લાસ્ટમાં નાખી એમાં પાણી રેડી હલાવ્યું લગ્નને શુભ દિવસેજ આ નવ-વધૂ બાલિકા વિષયાન કરવાને તૈયાર થઈ ગઈ.

સૌભાગ્યની રકતરંગી ઘાટડી અને કચુકી તેણે ગમે ત્યા પડી પડી, ચોળા-ચુથી નાખી હતી લગ્ન-કઠણો પણ ફેડી ઠેકાણે કર્યા હતા ગણ્યાગાડ્યા અલકારો પણ ઉતારી પાછા કપ્પાટમાં મૂકી દીધા. સૌભાગ્ય-અંક્રક ભુસી નાખ્યો વેણીની લટો છોડી નાખી વાળ પીઠ ઉપર ફરફરતા કરી નાખ્યા પેલી ઝેરની પ્યાલી પાસેના મેજ ઉપર મૂકી. પણ ઉપર એ દીવાની સુકોમળ બાલિકા પડી

રડી ખૂચ રડી હૃદય ઠંધવાય એટલું ઠંધવી નાખ્યું એની આખોમાં જળમિન્દુઓ પણ હવે ખૂટ્યા રૂદનથી અતિશ્રમિત બનેલી એની આખો પણ દુખવા લાગી-મીચાવા લાગી એને હવે આરામ જોઈતો હતો વળી કંઈ યાદ આવતા એ નાદાન બાળા ઉઠી ઉભી થઈ પેલી ઝેરની પ્યાલીને હાથમાં લીધી. મોલવા લાગી

“શાણ્વી, સખી, હતુભાગીનીને માર્ગે તું દેખાડજે,
ભૂલી પડેલી રાકનો તું હાથ હેતે ઝાલજે
છેવટ ગરીબોની સગી સસારમાં એક તુજ છે,
રડતા અને બળતા જીગરને એક રાહત તુજ છે.

તારામાં જેટલા અવશ્ય છે, તેટલાજ ગુણ પણ છે. બ્યારે કંઈ નિર્દોષના જીવન તું જો'રી બનાવે છે, ત્યારે અમારા જેવા કંઈ અમાગી પ્રાણીઓને માટે રસ્તો મોકળો કરી આપે છે.

આરામ હર્ષ દીલને, છેલ્લી દેવા બસ તુજ છે,
દુખી.. નિરાશ્રિત, દીનને સાચુ સરખુ તહારજ છે.
ઓ ! હા ! બચકર યાદ તહારી અંગ અમ ધ્રુવવતી,
તુ ઝેરની પ્યાલી ! જીવન-દીપક બધા બૂઝાવતી.

હું અભાગીની છું તેથીજ તારો આશરો લઉં છું હાય ! સમાજના
પાપે આજે મ્હારે ! મ્હારી આવી નાદાન યુવાન વયમા અકાળ મ્હોતને
બેટવુ પડે છે આવ ! જીવન સખી ! આવ આ પ્રભાતી સાથે સહીપણુ
બાધ ! હું દુખી છું ધરી પછી મ્હને લગ્ન-ચિતામા હોમવામા
આવનાર છે મ્હારે એમા નથી હોમાવું. હું તો છેવટેના આરામ ઇચ્છું
છું સસાર-સુખ મ્હારે નથી ભોગવવા ! હું કમનસીમ છું. મ્હારા
નસીબમા એ નથી લખાયા-નથી સરખયા હું છતે માયાપે અનાથ
છું જગત મ્હને ઝેર જેવું લાગે છે જનેતાને હું મમે એટલી બહાલી
હોવા છતા ! આખરે પણ છોકરીની જાત હોવાથી પ્યારી-તેમજ અકારી
લાગુ છું. પલક પછી મ્હારા પતિદેવ ચનાર, મ્હારા પ્રિયપાત્ર નથી
મ્હારી પસંદગીના નથી ત્યારે ? માયાપની પસંદગીના છે વરનાર
હું છું, છતા મ્હને કોઈએ પૂછ્યું સરખું નથી જેને આખો ભવ એની
સાથે માળવાનો છે, તેની સલાહ કે સમતિ પણ કોઈએ લીધી નથી
તમેજ કહો ? એ અયોગ્ય ! અરચિકર ! અને મ્હને અધારામા રાખી
ચતા લગ્ન ! મ્હને કેમ કરી ગમે ? નહીજ. અને તેટલા માટેજ...આ .”

પ્રભાવતીએ ઝેરની પ્યાલી હોઠે અડાડી. આખો મીઠી ધુટડો
બરવા મોહુ ખોલ્યું પરંતુ ન પી શકી તેનો હાથ ધ્રુવ્યો. આખો
હૃદયી મધ. હૃદય કપ્યું. તે બહીષી. પ્યાલી પાછી ટેબલ ઉપર ડેલ્યું.

અભાવતી બે હાથોમા માથુ દાબી જમીન ઉપર ઘુટણીએ બેસી અંધ
બે હાથ જોડી તે ત્રિશુવનપતિને સ્મરવા લાગી

“ઓ જગતના તાત ! હું શું કરું ? મહેને કંઈ સમજાવું નથી.
મહે એવા તે શું અધેર પાપ કર્યા છે ? કે મહારે આવી નાશાન વયર્માં
આમ આપધાત કરી અકાળ મૃત્યુને સ્વાધીન થવું પડે છે ?

આકે કસોટી ઇશ્વ ! તુ, કે પૂર્વ જાવના પાપ છે ?
યા તો સતી કે સતનો પેલા જનમનો શ્રાપ છે ?
કાચી અને કોમળ કળા આશાભરી કરમાય છે,
એને કચરતા કાળની છાતી કઠણ ચરમાય છે

મૃત્યુદેવી પણ પાછી હઠે છે ત્યારે મહારે શું કરવું ? દુનિયા
તો એમ કહે છે કે -

આ જન્મમા જે ભોખવો ગત જન્મના તે કર્મ છે,
મૃત્યુ પછી સાથે જનારા સત્ય, નીતિ ધર્મ છે
પરમેશ્વને લા પાપ પુણ્યો ! સત્ય ઉત્તર આપશે,
ઇતિહાસમા સારી નહારી છાપ ચોકખી છાપશે.

એ ન્યાયી ન્યાયાધીશ કોઇનો પક્ષ ખોટો નહીં કરે,
મગર સત્તાધીશના સત્તાબળે એ નહીં કરે.
કગાસાને અવશોકતા ધીરજ દયા ખોતો નથી,
ધનવાનના ધનની ઉપર એ આખીને જોતો નથી.

અને જો આ સાચુ જ હોય, તો મહારે હું અ જોઇ જોનું અતર
શકું દાઝે ? કારણ—

મત જનમમા દેવુ કરો ! તો આ જનમમા ચૂકવો,
નિશ્વાસ કોના પર અભાગી જીવ ! એમા મૂકવો ?
સમજી વિચારીને પ્રથમ સસારમા પગલુ ભરો,
શરઆતમા સભાળવુ પાછળ વિચાર નહી કરો.

પ્રભુ ! માફ કરજો. મહે પાપ કર્યુંજ હોય તો તે બદલ આ
શિક્ષા હસતે મુખે મહારે સ્વીકારવીજ જોઇએ કર્મ-ફળ ભાવે અભાવે
મને કે કમને, ધન્યજા અનિચ્છાએ બેહુ મોડુ પણ ભોગબ્યેજ છૂટકો.

ફરી પાછી તેણે ઝેરની પ્યાલી ઉપાડી. આખો મીઝી હૃદયમા
પરતમાનતુ ધ્યાન ધર્યું

ઓ દયાસિન્ધુ ! દયાના બહાર તહારા બોલજો,
બે બોલ ! સાચા ન્યાય ખાતર ! કરગર છુ, બોલજો.
તોળાય તો પાછો ફરી તુ ન્યાય મહારો તોળજો,
દોષિત તહને દેખાઈ તો પણ દયાનુ બળ ઢોળજો.

પણ ના ના હુ જુલુ છુ આજે તો હવે —

દયાના દાન દેનારા સદાવ્રત એક પણ નથી,
“કરણ્યા” શબ્દ કેનારા દયાળુ એક પણ નથી.
દયાળુ દીલ ખૂટયા છે, દયા દુનિયા વિષે નથી,
દયા-સાગર સૂકાયા છે, દયા નથી, દયા નથી.

ત્યારે ! કયા છે ? કયા ગઈ ?

દયાળુ દેશ આ ! તેમા દયાના આજ છે ફાદા,
દયાસાગર ઉછળતા ત્યા રહ્યા દર્શન હવે ઝાખા
દયા વેચાય છે મોઢી મફત આજે નથી મળતી,
દયા સોઢી નથી મળતી, દયા શોધી નથી જડતી

તો હવે એવી દયાહીન ભૂમિમા અમ જેવા અભાગીઓને તો
રે'વું પાલવેજ કયાથી ? એક વખત એવો પશુ હતો, કે આજ આર્ય
ભૂમિમા, આજ હિન્દુસમાજમા

દયાના ગુણ ગવાતા'તા, દયા-સિન્ધુ ઉછળતા'તા,
અમારા દેશમા વરસાદ પશુ એના વરસતા'તા
ભર્યાં બહાર એ આજે ! દયાના થઇ ગયા પ્યાલી,
હવે તો કર્મમા ખાફી રહી છે (આ) ઝેરની પ્યાલી.

જાહોજલાલીનો સમય આ દેશનો એ વહી ગયો,
તોપણ અમર ઇતિહાસ એ આજે હૃદયમા રહી ગયો
જૂનો જમાનો વારસામા કમનસીબી દઇ ગયો,
ઘાતાર મ્હારો દેશ તે પોતે બિખારી થઇ ગયો

ભાગ્યચક્ર ફરતુ ફરે, ફરે સમય-સૂકાન,
કાલે ગાદી રામને આજે સેવે રાન.

મ્હારો પશુ આ સમય છે અરેરે ! પશુ આ હાથ આટલા
ખધા ડૂળે છે કેમ ? દીલ ડગમગ શાને યાય છે ? હોઠ કપે છે કા ?
સમજી ! એ સર્વને મરવાની પ્હીક લાગે છે. પશુ ઓ અભાગી અગો !
તમને એ કયા ખખર છે ? કે આવું રહતુ અને યજ્ઞતુ જીવન ગૂંજરવા
કરતા હોસથી મરવું એ લાખ દરજ્જો શ્રષ્ઠ છે

દુનિયાએ તજ છે, પણ તમે તો નહીં તજ દેજો,
બૂઝેલી આ બિખારણુને દયાળુ ! આશરો દેજો.
પિતા ! પુત્રી તમારી હું તમે સમાજતા રેંજો,
તમે ઉત્પન્ન કરી છે તો નિભાવી પણ તમે લેજો.

બૂઝો દેખાય તે ભગવન ! અમારામાં તમે કેંજો,
હૃદયમાં બહેણુ પણ બહે તો તમારા નામના બહેજો
અમે નાદાન જાળકના ગુહના ના ધ્યાનમાં લેજો,
બલે દુશ્મન બને દુનિયા તમે મ્હારી, તરફ રેંજો.

પ્રભુ ! સમાજ ! પિતા ! માતા ! તમે બધાય આ અમાગીની
પ્રભાની જાણે અજાણે થયેલી બૂઝની માફી આપજો હું જાઉં છું.

પ્યારી પયારી મ્હે ગણી પરમેશ ત્હારા ઘેરની,
પ્રીતિ વિનાના લગ્ન કરતા (આ) પ્રિય “પ્યાલી એરની.”

પ્રભાએ ઘુટડો ભરી દીધો થોડી વારે તે જમીન ઉપર ઢળી
પડી તેની નાડી તૂટવા લાગી વિષયના થઇ ચૂક્યું એર પોતાની
અસર ધીમે ધીમે જણાવવા લાગ્યું. આટલી હઠગતી યુવાન વયમાં
પ્રભાવતીએ વિષયના કર્યું, એ કેને માટે ? “હિન્દુસમાજ !
ત્હારે ખાતર !”

પુષ્પ:-૨ જી.

“સમાજ ! ત્હારે ખાતર !”

ય ! બચાવો ! બચાવો ! મ્હારી લાડીલી પુત્રીને કાઠ બચાવો.”

ત્રેમઘેલી માતા પોતાની લાડકવાળી પુત્રી પ્રભાવતીના શબ્દતુલ્ય દેહ ઉપર પડી. તેના કપોલના તથા ગાલોના ભાજોને વાર વાર ચુમી તેણે બિજવી નાખ્યો. મરણકાંઠે પડેલી પુત્રીને અપ્પોમાથી દડ દડ બહેતા અરખલિત અશ્રુ પ્રવાહમાં એ વાત્સલ્ય ભરી જનની આખરતુ સ્નાન કરાવવા લાગી

“આ હુ જાઉં. છુ તુ મ્હારે માટે ન રડીશ” મરતી પુત્રીના મ્હોમાથી છેવટના ઉદ્ગારો પ્હાર પડ્યા.

“ના ! બહેન ! ના તુ મ્હને છોડીને ક્યા જાય છે ? નહીં જવા દઉં” તે પ્રભાને બાંધી પડી.

“આ ! તુ મ્હને ઉમારવાના વ્યર્થ પ્રયત્નો. હા એહ્. હવે ન કરીશ જો આ શુ છે ?” પુત્રીએ માતાને બંધીન ઉપર પડેલી પ્યાલી બતાવી

“શુ ? એ શુ છે બહેન ?”

“ઝેરની પ્યાલી ! આ ! મ્હારા જેવી હવે ભાગીનીઓને માટે એજ સરખાવણી કે, અનિમ્ણાએ લખ કરી, સદાને માટે સસાર-સુખમાં

પૂજા મંડી, જીવનભર હેયુ બાળવુ, અને આસુ વેરવા, એ કેણે કહ્યું ?
એના કરતા આ પમલુ શુ ખોટું ?”

“શુ ? ત્હે જે ર પીધુ છે ?”

“હા. બા ! જોહૂ ! મ્હને કમ થાય છે ઉંધા તથા મુધાને
ધમ્કાવર વરાવી સુખી ક. ર ને એજ અતિમ ..પ્રાર્થના ..”

પ્રભાનો જીવન દીપક જ્વેતજ્વેતામાં યુગાધ ગયો, અને તેજ પળે
તેની માતા લીલાવતી પણ બેહોશ થઇ તેના શય ઉપર ઢળી પડી તેના
મુખમાંથી એજ શબ્દો અતિમ બહાર પડ્યા, “ઓ મ્હારી બાલી પ્રભા !
મેરા ! હાય ! હિન્દુ સમાજ !”

બીસીધર મીપુરનો એક સાધારણ માણસ હતો તેની પવિત્ર
પત્નીનું શુભ નામ લીલાવતી હતું સત્તાનમાં તેને પ્રમા ! મુધા ! અને
ઉંધા એમ કેવળ ત્રણે પુત્રીઓજ હતી પ્રમાની વય તેર વર્ષની, મુધા
દશ વર્ષની, અને ઉંધા સાત વર્ષની હતી. મ્હોટી પુત્રી પ્રમાવતીને
વિવાહ ન્યાતના ધારા પ્રમાણે ન્હાનપણથીજ એટલે સાત વર્ષની ઉમરથીજ
એક બાળવર (દ્વિતીયવર) સાથે કરી દેવામાં આવ્યો હતો જ્યારે બીજી
બે ન્હાની પુત્રીઓના વેવિશાળ પણ ૩૬ અનુસાર સાત, સાત વર્ષની
બાલ્યાવસ્થાથીજ અનુક્રમે ચ દ્ર, તથા અરણ્ય નામના યુવકો સાથે થઇ
ચૂક્યા હતા કારણ ? બીસીધરની ન્યાતમાં કન્યાઓ ઢગલેબધ હોઇ તેના
કેંઇ ભાવ સરખો પૂછવું નહી જ્યારે થોડા ઉમરના છોકરાઓની ત્હન
અછત હતી મુધા અને ઉંધાને સદ્ભાગ્યયોગે સારા યુવાન ભાવિ
પતિઓની પ્રાપ્તિ થઇ હતી, જ્યારે વિધાતાના વાકે બિચારી મ્હોટી

પ્રમાને પોતાનાથી બહુજ મોટા દ્વિતીય વર સાથે બધાવુ પડ્યું હતું એક વાર વિધુર (રડાયલા) થયેલા પશુ ન્યાતમા મળવા મુશ્કેલ હોવાથી, તથા તેમને પશુ પોતાની પુત્રીઓ આપવાની પડાપડી થતી હોવાથી, અતે હારી બિચારા બસીધરને એ ચાળીસ વર્ષનો બીજવર ઇચ્છા અનિચ્છાએ પશુ પસંદ કરવો પડ્યો હતો કારણ ? ન્યાત ન્હાનકડી હતી અને કન્યા બહાર દે તેને ન્યાત બહાર મૂકવાની પ્રથા પળાતી હતી. વળી છોકરીની ગતને તે ક્યા સુધી મોટી થવા દેવી ? અને વળી વયમા આવતા એને સાચવવીએ દુષ્કર ! આવી આવી અત્યંત અગવડો અને કારણોને વચ્ચે થઈ બિચારા બસીધરને આ સંબંધ કરવો પડ્યો હતો. જો કે તેનું અંત કરણુ તેને આમ થઈ ગયા પછી અત્યંત કષ્ટ હતું ! તેની આ સંબંધ કરવા જરાયે ઇચ્છા નહોતી ! પરંતુ માણસનું ધાર્યું આ અવનીમા ચોડી જાય છે ?

વિવાહ કેડે પાંચ વર્ષ વેત્યા પ્રમાને અગીઆર પૂરા થઈ બારમું એક વયમા આવતા તે કમંક સમજણીયે થઈ સસાર ! સ્વામી ! પ્રેમ અને ક્ષમ ! એ'વા એ'વા વિષયો પશુ તે થોડે અંશે સમજવા લાગી એટલામાજ સાસરીયાના સખ્ત દબાણે પ્રમાના લગન લેવાયા શુભ દિન નડકી થયો. લગનની ધામધુમથી આખુ ઘર ગાજી ઉઠ્યું ઘરમા મગજ ગીતો ગવાવા લાગ્યા પરંતુ બસીધરના દિનમાં અગ્નિના બડકા બળી રહ્યા હતા તેને નો એજ થતું હતું કે, પ્રભા ! સાસરીયે સિધાવી સ્વામી-સુખ શુ પામશે ? હાય ! મોજ મૂખોએ પિતા થઈ પિશ્ચાચની ગરજ સારી છે ! કન્યાનું સૌભાગ્ય અને સુખ મોજ દુકું કયું છે મોજ સ્વહસ્તે મહારા કૂમળા કૂલને કચરી નાખ્યું છે !" પશુ અફસોસ ! હવે તેનો ઉપાય નહોતો ! અને કે કમને તેનો છૂટકો ન

હતો ઉપરથી ફસતા અને હરખાતા મ્હોએ તે સમાજાલાની ચયેન્છ સરભરા કરી રહ્યો હતો. આ બધું કોને ખાતર ? સમાજ ત્હારી ખાતર ! ત્હને વળગી રહેવા માટે ! ત્હારા ડરથી 'ત્હારી પ્હીકથી

જ્યારે એક બાળુ દીલા ! કન્યાની માતા પુત્રીને પ્રથમ પર-જાવવાનો શુભ પ્રસંગ અને આનન્દદાયી લ્હાવો સાપડતા પોતાને બાગ્યજ્ઞાણી માની તમામ દુખો વીસરી જઈ હરખાતે હૈયે આમથી તેમ ધરમા મ્હાલી રહી હતી, ત્યારે માતાની સાથે તેની એ ન્હાની પુત્રીઓ સુધા અને ઉષા પણ દડમડ દડમડ દોડી રહી હતી

પરન્તુ પરજીનારી પ્રમાનો જીવ ઠેકાણે ન હતો. જેના લગ્નને માટે આટલી ધામધુમ અને હો-હા તથા હર્ષાનન્દ થઈ રહ્યા હતા, તેને તો ખાવાનું સરખુંયે ભાવતું નહોતું નહોતી તેના હૈયમા હોસ ! કે નહોતો તેના ઉરમા કરો ઉમળકો ! એકતા આઠે પ્રહર ઉમરાતા હતા, તેની આખોમાથી તો ખળ ખળ ઉઠના આસુડા !

અને એમા અસ્વાભાવિક પણ શું હતું ? પિસ્તાળીસ વર્ષની પ્રાઠ વયના પતિને પરજીનાર પ્રમાના વદનકમળ ઉપર પેલી લલિત-લ્હાવાના સ્વર્ગીય સ્વપ્નાની અનેરી જ્યોતિઓ તે કયાથી હોય ?

લગ્નનું શુભ મુહૂર્ત નક્કી થયા અગાઉ થોડાજ દિવસ ઉપર પ્રમાને તેની સમવયસ્ક સખીઓ તરફથી એમ ખબર મળી ચૂકી હતી, “કે પોતે જે પતિનો હસ્ત ગ્રહી-પોતાનું સમસ્ત જીવન જેને અર્પવા-તે તૈયાર થવાની છે, જેને તે પોતાની સસાર-નોકાનો ભવસાગર તરવા સુકાની કરવાની છે, અને જેના ઉપર તે મહાન આજ્ઞાઓ રાખી,

સોનેરી શમણાઓ જોઇ રહી છે, તે તેનો ભાવિ-પતિ તેના કરતા વધારા ત્રણ ધણી કરતાયે વિશેષ ઉમરનો છે સ્વભાવે કેધી, વર્તને કંઈપણ, સદ્યુચરહિત અને અશક્ત છે” આજ વાતે ! એજ દિનેથી પ્રભાના પેટમાં પથરો પડ્યો. પરણીને સાસરે જવાના તરંગ ઉપર ચઢી જનમાને મનમાં હરખાતી પ્રભાને હવે એ વાતમાં આવતા, અને શિક્ષણતાજ આખેમાં આસુ આવતા.

પરંતુ શર્મ તણ નિર્લેજ જની તેણે આ વિષે પોતાના માતા પિતાને કશુંયે ન પૂછ્યું, કદાચ પણ ન કહ્યું અતરનું દુઃખ તેણે ઝોડું મને રાખી અતરમાંજ સમાવી રાખ્યું. કોઈ કને ઠાણવણની હિમત ન ચાલી કારણ ? તે જાણતી હતી કે હું કહીશ ! તો પણ હવે કશું વળનાર નથી સધળું રવાઈ ચૂક્યું છે

લમનો દિવસ નકકી થઈ ગયો, અને પ્રભાએ પોતાને આગણે જમવા પધારેલા પોતાના પતિને પોતાની સગી આખોથી ઓથે રહી જોઈ પણ લીધા સખીઓના કથનની સત્યતા તેને સંપૂર્ણ સમજાઈ તેણે પોતાને માટે પોતાનો કાર્ય-નિર્ણય લગને આગણે દિવસેજ નકકી કરી લીધો. અને તે શું ? આપઘાત !

લમને આગણે દિવસે આસુ ભરતી પ્રભા લીલાધી પકડાઈ ગઈ સોમન આપના તેણે પોતાની માતા કને પોતાનું તમામ હેયુ ખાલી ક્યું પુત્રીને અન્ય રચણ હોય પણ કયું ? પરંતુ ચતુર પ્રભાએ પોતાની આપઘાત કરવાની વાત ગુપ્ત રાખી લીલા ! સમજી પુત્રીનું રૂદન અને કથન બંધું સમજી પણ હવે શું કરે ? તેના હાથમાં ઘોડું હતું ? કેવળ પાસામાંજ દાખી તેણે પ્રભાને દિશાસો દીધો માતાની બેઠથી પ્રભાના જીવને કષ્ટક શાન્તિ મળી તેનું ચિત્ત રહેજરહેજ

સ્વસ્થ થયું ખરે ! તેને હૈયે જરા ટાઢક વળી કે “મા ! ત્હારે માટે કદાચ ! કંઈ કરશે !” પરંતુ એ ટાઢક ! એ શાન્તિ ! અને એ સ્વસ્થતા કેટલા વખતને માટે હતી ? ધડી બે ધડીને માટે !

અને પરિણામ શૂન્યજ આબુ લગ્નનો દિવસ આવી રહ્યો. સાંજ પડી. વરપોડો કાઢી વરરાજી લગ્નમંડપમા આવી વિરાજ્યા પ્રમાને પથ્રુ તેની માતાએ ચોરીમા લઇ જવા સારી રીતે શણગારી તૈયાર કરી. આ વેળા પ્રમાના વદન ઉપર શોકતા ચિહ્નો ન હતા. આશ્ચર્ય પથ્રુ બયાનક હાસ્ય વિલસી રહ્યું હતું, અને એ હાસ્ય છેવટનુજ હતું. સખીવૃન્દને પ્રમા મુખ મલકાવતી માલમ પડતી, પરંતુ એ દેખાડવાને ! ઉપર ઉપરનુજ હતું તેનું હૃદય તો રડી રહ્યું હતું.

કન્યા પધરાવવાની યૂમ પડી લીજા પ્રમાના એકાન્ત શૃંગાર-ખંડમા દોડી શુ બોયું ? લગ્નના વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત પ્રમા જમીન ઉપર ચત્તિપાટ પડેલી હતી. તેની વાચા અને નાડી બંને તૂટી રહ્યા હતાં નૌતમ ચીરો ચોળાઇ ગયા હતા દેહનુ ભાન તેને ન હતું. તેણે સસારને છેલ્લા પ્રણામ કરવા સમાજને ખાતર ! કંઠમા ઝેરમી ખાદી કાલવી દીધી હતી.

એજ વેળા તેની માતા દીલીલા ત્યા દોડી આવી હતી “બચાવો ! બચાવો ! ની યૂમ મારી બેહોશ થનાર એજ હતી. પ્રમા પથ્રુ માતાને પોતાના અતિમ ઉદ્દગારો સંભળાવી નિર્દય જગત અને સમાજને તથા ગમ્મ હતી.

રગમા ભગ પડયો. હર્ષ પળમાત્રમા શોકમા પડ્યો. ઉજવળ મોહું-લઈ હરખાતા આવેલા વરરાજી કાળે મોઢે રડતા અને હાથ પસતા.

સાજન મહાજન સાથે પાછા ઘર ભેગા થયા લગ્ન-ક્રિયા મરણ-ક્રિયામાં
પહોંચી સગાજાલા ડાહ્ય થયા લગ્ન-ગીતોના મધુકર નાદોને બદલે
હાય ! હાય ! ના રેદન અને કર્ણભેદી પોકારો પડી રહ્યા શું સસારની
રેટમાળ ! શું કુદરતની લીલા ! શું વિધિના લેખ !

કન્યા પધરાવવાને દ્વારેથી પ્રમાતુ શય નિકળ્યું લગ્નમડપના મગળ
વાંસોએ મરણક્રિયા વખતની અમગળ મરજ સારી લ્હાવો લ્હાવાના
ઠેકણે રહી ગયો પૈસો પાણીમાં ગયો તમામ ખેદાનખેદાન !
નુકસાન ! શુભમાન !

ઘડી પ્હેલા જે માતાએ પુત્રીને હરખભેર મગળ ઘાટડી પ્હેરાવતા
પ્હેલા ગીતો ગાધ ગાધ નહવડાવી હતી, તેજ માતાએ કદપાત કરતા કરતા
પુત્રીના નામનું પોતે નાહી નાખ્યું હિન્દુ સમાજમાં “પુત્રો એટલે
અળખામણી !” એ ભૂલ ભરેલી માન્યતા ! અને કૂર રાતિ-ધારાએ
(માળવિવાહ તેમજ આળગ્ન) બંધ સીધરના સુખી ઘરમાં સલાનાશની
સળી આપી પરમાત્માની રચેલી એક મનોહર પૂતળી, વિશ્વ-સૌન્દર્યમાથી
ઓછી થઇ બંધ સીધરે અને લીલાએ ! એક અણુવિકસેલી (કુમારી-કન્યા)
સુમનકલિકા ! પ્રિય પુત્રી પ્રમાને ગૂમાવી ! પ્રમાની પ્રમા વિલિન થઇ
ગઇ આ'વા હૃદયભેદક બનાવ ! અને આ'વા અણુધાર્યા પ્રિયતા
મ્હેતની યાદગીરી કો'નાથી અને ક્યારે ભૂલાય ! નહિજ એનો જીવનભર
હૃદયમાં સાથે તે સાથેજ !

સમાજ ! ત્હારે ખાતર ! આવા ગણગાહયા બાળ-અજિઘ્ઘન
તો નહીં જોવા ! એમજને ?

પુષ્પ:-૩ જી.

“સુધા—ચંદ્ર”

મ ? આજ આટલું બધું મોડું ?”

“આજ જરા કામનો એન્ને વિશેષ હોવાથી .
મોડું થઈ ગયું .”

“ખત્યુ ! તમે તો રાજનાજ એવા તમને કયે દિવસે
કામ નથી હોતું ?” સુધાએ રેણી પતિને ઠપકો આપ્યો .

સુધા એ ઇસીધરની બીજી પુત્રી હતી એને પરણવાને આજે
બે વર્ષ વીતી ગયા છે . મોટી પુત્રી પ્રમાના હુદમાધાતનો પ્રસન્ન
ભૂસ્થાને બે વર્ષ વીત્યા કેડે હમ્મર લાયક થએલ સુધામયીનો વારો
આવ્યો. બાર વર્ષની બાનિકા સુધા સુશિલ શ્રીમાન, અને સદ્ગુણી
એવા ચંદ્રવદનને વરી ઇસીધર અને હીલાની આખો પથ સુર
જમાઈરાજને જોઈને ઠરી નિવિધ લગ્ન સમાપ્ત થયે તેઓએ પ્રભુનો
પાડ માન્યો . પુત્રી-ધાથી પ્રજ્જળતા હૈયાઓમા અસ્પાશ ટાઢક વળી

પરંતુ પૂરા છ માસ ન થયા, ત્યાં તો એકાએક ચંદ્રવદનના
પિતાની પેદી બેન્ક તૂટવાને લાગે બાગી મઠ. ચંદ્રના પિતાએ કરજમાથી
છૂટવા આપધાતનો આશ્રય લીધો. તે પછી બેજ માસે ચંદ્રની માતા
પથ પતિની પાછળ આ ફાની દુનિયા છોડી ગઈ

આપધાતના પૂરતા પુરાવા મળી આવતા ચંદ્રવદનને વિચાર પની
તરફથી પથ તદ્દન નિરાશાજ પ્રાપ્ત થઈ તેણે છેવટે નિર્ધન અવસ્થા
પ્રાપ્ત થતા ડુંકા પમારની નોકરી સ્વિકારી

વર્ષ વીત્યું સુધાને સાસરે મોકલવા પત્ર આવ્યો. તેના નિર્ધન પતિને અત્યંત અડચણો પડતી હોવાથી સુધાના સમજી માથાપે પોતાની પુત્રીને સારી શિખામણુ દઈ સારો દહાડો જોઈ સાસરે વળાવી જો કે સુધાને નિર્ધન પતિનું ઘર માડવું નહોતું ગમતું જન્મથીજ તેને જરા સારું સારું ઓઢવા પહેરવાનો શોખ હતો.

કમાલ પતિનું વર માડવાને સુધાને આજે પાંચમો દિવસ હતો. આજ તેનો જન્મદિવસ હતો. સુધા પતિના આગમનની વાટ જોઈ રહી હતી એટલામા ચંદ્ર આવ્યો. પરંતુ આજ તેને નિત્ય કરતાં જરા વાર લાગી હતી, જેને કારણે સુધા તેને ખેચાર વાતો બોલી રહી હતી.

નવ-વધું સુધા સાસરે આવી રહી હતી, પરંતુ ચંદ્રની નિર્ધનતાએ તેને મુઠાવી, ધનહીનતાએ દપતિ-યુગલના પવિત્ર પ્રેમમા વિશેષ પડાવ્યો કારણ ? સુધા હજી એક સમાર, સ્વામી, અને સ્ત્રી-કર્તવ્યેથી સર્વજ બાળા નહોતી અન્ય સાસારી સ્ત્રીઓની માફક તેને પણ દુન્યવી વસ્ત્રાલકારોનો મોહ હતો. પતિ નહીં પણ પૈસોજ તેને મન પ્રભુ હતો. અને એનું મૂળ કારણ મહીઅરમા માતાપિતાના ઘરના શ્રીમાન-સંસ્કાર, અને આજીવનનું વિલાસી વાતાવરણ !

સાસરે પધાર્યાને બે ત્રણ દિવસ તો એ નવીન અને શરમાળ વધું કશું ન બોલી પડતું આજ દૈવસ યોગે નિત્યનિયમ કરતા ચંદ્રને નોકરી ઉપરથી ઘેર જમવા આવના જરા મોડું થયું ગરીબીના દુખમા ભુખના દુખનો ઉમેરો થયો વળી તેમા આજે પોતાનો જન્મ-દિવસ ! તક આવી મઠ નિર્માણ નિર્માણુ એ કેમ ફરે ? સુધાના સુખમાથી એના વિનાશકાળે રોષમયી ઉદ્દમારો સરી પડ્યા.

“ દેવી ! આજના શુભ દિને આવુ રીસાવું—મૈનાવું હને ન શોભે !
ત્હારા વદનકમળ ઉપર આજે આ ખિન્નતાની છાયા ! અરે ! આ શુ ?
ત્હારી આખોમા આ આસુ શાના ? ” અદ્ર ગળગળો થઇ ગયો.

પરંતુ સુધા કશું બોલી નહી. રમણી—નયનના આસુ વજ્રહૈયાને
પલાળવા સમર્થ હોય છે મિયારો. અદ્ર તો સુધાની આખમા પાણી
જોતાજ પાણી પાણી થઇ ગયો. તેનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું. તે સુધાને
સાચા દીક્ષથી ચ્હાતો હતો.

“ શુ પિતાજી સાબર્યા ? કે માતા ? શાનો વિચાર આવ્યો ? ”

“ વિચાર ! વિચાર શાનો હોય ? અમારે અજ્ઞાને વિચાર સ સારનો !
ધરનો ! તમારે પુરોષોએ તો ફક્ત રણીને લાવવું, ને બે વાર ખાવું.
બાકી ધર કેમ ચાલે છે ? એની કાંઈ તમને થોડી શીકર છે ? ”

“ એવી શીકર રાખતા અમને કયા પાલવે ? એને માટે તો તમને
લાવી અહીયા પધરાવ્યા છે ” અદ્રે વાતને વિનોદમા પલટી

“ એતો બધું અમારું મન સમજો ”

“ એવું તે શુ છે ? ”

“ મ્હે તમને સવારે સુંદર સાળુ લાવવાનું કહ્યું હતું, તે લાવ્યા
કે ? ” સુધાને સાબરી આવ્યું

“ કાંઈ બૂલાય ! ”

“ સારું શુ ? પીઅરની આ સાડી ધસાઈને છેક ચીથરેહાલ થવા
આવી, તો પણ તમારી આખ કયા ઉવડે છે ? ”

“ દેવી ! અગ્રેજીમા કે’વત છે કે “લાવ ઇઝ બ્લાઈન્ડ” પ્રેમનો દેવતા આપજો છે એટલે તહે પણ મહને ત્હારા પ્રેમમા નેત્રહીન અરે બૂલ્યો હૃદયહીન બનાવ્યો છે એટલે પછી આપે નથી, તેમ બાને નથી ”

હસતા હસતા હસતા ચ દ્રે બગલમાથી રૂમાલે વાધેલી પોટલી છોડી સુન્દર સાદુ શ્વેત લુગડુ તેમાથી કાઢીને તેણે સુધાની ઉપર ફેંક્યું “ લે ” તે પ્રેમાળ નજરે જોઈ રહ્યો.

“ઝોહો !” બચ્ચુકો કરી તે પાછું ફેંકતા સુધા બોલી “નહી જોઈએ મ્હારે તો. આવી ભારે સાડી લાવ્યા ?”

“ કેમ ?”

“આવા અણમૂલ ચીર તે તમારી સુધાના શરીરે શોભે ! શિવ ! શિવ ! શિવ ! તમે બૂલ્યા સજ્જડ બૂલ્યા એ એક રૂપીઆ ખર્ચા જાડુ ખાદીનુ મવનજ ખરીદી લાવવું હતું ને ! તેયે ચાલતે ” સુધાએ મામિક વાફાણો છોડ્યા

સુધાના શબ્દકટાક્ષોએ સમગ્રુ ચંદ્રનું હૃદય વીધી નાખ્યું. હવે તેનો બિબસ મયો. તે બોલ્યો.

“પરન્તુ ! આમા શું નથી ? શું ત્હારે આમા હીરા-માણિક જડાવવા છે ?”

“તેવું તમને કાણુ કહે છે ?” સુધા તપેલા પતિને જોષ જરા દીલી પડી

“તો પછી છે શું ? ઘેલી ! પ્હરવામા શું ? બધુયે પહેરાય ”

“હાસ્તો. જીંઘી તો બિખારી પણ ગાળે છે, કામડા ફૂતરા પણ પેટ ભરે છે, પરન્તુ તેઓનામા અને આપણામાં કાઈ ફેર છે ?”

“તલ માત્ર નહીં તુ તો બોલવામા શૂરી છે, મહોટા ઘરની પુત્રી છે લખપતિની દીકરી હોઈ, પીયરીઆમા પૈસાની રેલમછેલ જોઈ છે ‘આ લાવજો, અને તે લાવજો, બોલવામા શુ છે ? કરકસરનેતુ કયાથી જાણે ? સુધા ! અહીં તો ગરીબતુ ઘર માડવાનુ—ચલાવવાનુ છે તુ તો પૈસાની અને વજાલકારની પોક મૂકે છે, પરંતુ કાઈ એ વિચાર થોડો થાય છે, કે એ લાવવા કયાથી ? કઈ કમાણી ઉપર ? કઈ આવક ઉપર ? આ ખોટો ખર્ચ ! પૈસાના ઝાડ નથી ઉગતા સમજી ?”

“મદદ જોવા મદદ ચંદને આવુ બોલતા શરમાતા નથી ? કયાથી તે કમાઈને ?”

“ત્હારો જન્મ ઉપરાતનો ખોટો ખર્ચ મ્હને તો નહીં ગમે, નહીં પાલવે ! ત્હારો ઉઠાઉ, શોખિન અને દેવાદાર બનાવનાર વ્યય મ્હારાથી નહીં પૂરો પાડી શકાય ત્હને કયા ખમર છે ? કે એક પાંચ મેળવતા આજે પરસેવાના ટીપા પાડવા પડે છે કપાળેથી રેલા ઉતરે છે”

“તો શુ ખીજ નથી કમાતા ? ખીજની ખાયડીઓ મ્હારી માફક આવા ચીથરેહાલજ પોશાકો પ્હરતી હશે ? એ તો ઠીક છે કે પીએરમા માખાપ બેઠા છે, તો વર્ષમા બે લુગડા પશુ દેખુ છું”

“નહીંતો નઆવસ્થામા રાખુ એમજને ?”

“ઠીક છે લોકલજ્ઞએ વળી વરસ દહાડે આવુ સુંદર લુગડુ પામુ. સત્તર થીંગડા મારી એને ચલાવુ .”

“કેટલાક વર્ષ કાઢ્યા વાર ? કેટલાક લુગડા અપાવ્યા, લીધા, અને સાધીને પ્હર્યા ? કે સરવાળો ગણવા બેઠી છે હજુ તો પાશેરામા પ્હેલી પૂણી અહીંમા આવીને ઘર માડ્યાને પૂરા પાંચ દિવસ તો થયા નથી, લા તો...”

“એમ કેમ બોલો છો ? પાચ દિવસમા પશુ એકે દિવસ તમે મ્હારી તરફ આપીને જોયુ છે ? મ્હને પૂછયુ છે ? મ્હને કશુય નવુ આણી દીધુ છે ?”

“નહીજ શા માટે ? શી જરૂર ? અપ પૂરતાજ વસ્ત્રો માણુસે ધરમા રાખવા વધારેની શી આવશ્યકતા ?”

“બેસો ! બેસો હવે તમારે પાલવે પડી વાલની વીંટીએ દેખવાનો પ્રસંગ પશુ દુર્લભ !”

“તો ત્હારા આપને કેવું હતુ, કે કોઇ સારો પ્હેરાવી ઓઢાવી દરોજ ગાડીધોડે રહેલસપાટા કરાવે એવો શોધવો હતો”

“આપ શુ કરે ? આપે તો એવુજ જોયુ હતુ પરંતુ મ્હારા નસીબજ ફૂટેલા ત્યા કોઇ તે શુ કરે ?”

“તો હજુએ શુ ગયુ છે ? હુ ન ગમતો હોઉં, તો રહ્યો મ્હારે ઘેર ! હુ નહારો હોઉં, તો ત્હને ગમે તેવો બીજો કોઇ સારો તુ શોધી લે, તેને ત્યા જઇને રહે જા મ્હારી રજા છે”

“તમે આ શુ બોલો છો ?”

“શુ ખોટું બોલુ છુ ?”

“બસ કરો ! મ્હારે તમારા ખરા-ખોટાની પરીક્ષા નથી કર્ત્વી, પરંતુ તમેજ વિચારો કે શુ અમે માણુસ નથી ? અમારામા જીવ નથી ? અમને સારું સારું પ્હેરવા, ઓઢવાનુ, મન કેમ ન થાય ? અમારામા ખણુ જીવ છે અમને બીજાની માફક હરવા, ફરવાનુ કેમ ન અમે ?”

“મમે તો બધુ બહુએ, અને બધાને પરતુ તે પ્રત્યેકવા બાબતમા કમાથી હોય ! જે લક્ષ્મી એકેએક પુરુષને ઢગલેઢગલા (પૂરેપૂરી) વરી હોત, તો પછી આલોકમા ગરીબ અને તવગર જેવો ભેદ કંઈ રેતેજ નહીં જે સર્વ પ્રાણીઓજ સસારમા સન્માર્ગે વિચરી, શુભ કર્મ કરી, સ્વર્ગ અને મોક્ષ મેળવે, તો પછી આ બધા એક સાથે કેવી રીતે સમાય ? નર્ક—કુડ ખાલી પડે, અને દેવલોકમા વસ્તી ઉભરાતા ચતુર્થલોક બ્રહ્માને રચવું પડે. માટે પ્રિયા ! કંઈ વિચાર ! શુ રાજનો મહેલ જોઇ ગરીબે પોતાની ઝુપડીને સળગાવી ચૂકવી ? શુ રાજના રોનકદાર મહાલય ઉપર અને ગરીબના ભાગાતૂટા ઘરખાર અર્થાત્ ઝુપડા ઉપર સવિત્તનારાયણના સોનેરી કિરણો એકસરખા નથી પડતા ? અગ્નિ સર્વોત્તમ એવી સાડીને તથા હલકા એવા ચીથરાને સમાનતાથી બાળી એકજ જાતની ભસ્મ નથી કરતો ? રાજ અને રક તમામ એકજ ઠેકાણેથી જન્મ પામી અને એકજ ઠેકાણે (સ્મશાનમા) પાછા નથી આજોરતા બસે ભેદ બાહ્યવર્તન, બાહ્યાડખર, કે બાહ્યસ્થમા હો ! બાકી વ્યવહાર અને ક્રિયા—કર્મમા તો સમાનતાજ દેવી ! ફાટેલા વસ્ત્રથી આખર ઝોાછી થવાની નથી, પરતુ ફાટેલા વર્તનથી તો અવશ્ય. કરકસર શીખ કરકસરમાંજ કલ્યાણ છે. ચઢતી પડતી, અને સુખ દુખના જિજ્ઞાસકા, ક્યારે પલટારો ? તેની કોઇને ખબર નથી અમીરી અને ગરીબી એ તો ગોવિન્દના હાથમા છે એમા મ્હારો તેમજ ત્હારો કે કોઇને પણ કશોયે ઉપાય થોડો ચાલે એમ છે ? આપણે આ તો સવાને મખમલ કે મશરૂની રાખાઓ અને છત્રીપલગ નહીં મળે, પરતુ સાધારણ કાથી—કે પાટીનો ખાટલો, અગર ધરતી, અને ખાવાને મિથાન નહીં પણ ફાળખાત અને રોટલો કે રોટલી મળશે. મ્હેરવાને અણમૂલ અમ્મરો, ફેંથી

વાયલ છાયલો, ઘુટ-મોજા, ધડીયાળો ને સોના રૂપાના ધરેણુગાદા નહી મળે, પરંતુ આવા સાદા સોધા અને શુદ્ધ સ્વદેશી લુગડા તથા નહી જેવા સૌભાગ્યના અલકાર, મળશે. રામા, રમોલ્યા, બટ્ટ, ચાકર, નોકર, દાસ, દાસી, ગાડી, ઘોડા, મોટર કે વાગવગીચાની લીલાદ્દરો નહી મળે, પરંતુ એકજ ચીજ મળશે અને તે મહારો પ્રેમ ! સુધા સમજ ! સમજ ! કે જેની તરફ અમીરી માની તુ આકર્ષાય છે, તે પાપથી ભરેલી અને ધડી ખે ધડીની છે. જ્યારે ખરી અમીરી તો ગરીબીમાજ છે

ગરીબીના સુધા-સિન્ધુ હિછળતા 'વશ્વમા રે' છે,
ગરીબાઈ તણી ગંગા પ્રભુના દ્વારમા વહે છે
અમીરોને અમીરી ઝેર જેવી આજ લાગે છે,
ધણા જણ હોસથી આવી ગરીબી રોજ માગે છે

અને એતુ કારણ બીજુ કંઈ નથી માત્ર એટલું !

રહો સતોષનો સદ્ગુણ ગરીબી નામમા મ્હોટો,
અમીરી નામમા અવગુણ સુખી જીવન તણો તોટો
અમારા દેશમા આજે ચતા પૂજન અમીરીના,
(પણ !) પ્રભુને ત્યા પ્રથમ પૂજન ગરીબોની ગરીબીના.

એટલાજ માટે ! જો પ્રભુ !

સતોષથી જીવન ગુજરે એ ગરીબી આપજો,
ધર ગરીબી પણ અમારે દીલ અમીરી આપજો.

અમારે આગણે ઇશ્વર. ગરીબીના ઝરા બહેને,
પ્રભુ વરસાદ પશુ એના અહીં વરસાવતા રે'ને.
અમારી ભૂલ થાયે તો અમારી ઝૂટવી બેળે,
સદા ગોવિન્દ માયુ છું ગરીબી દાનમા દેળે.

સુધા ! સુધા ! ત્હને શું ખબર ?

ગરીબીની મઝા મીઠી તરુમર તે નહી જાણે,
અમીરીમા ઉપાધી છે જમે જે જે ભરે બાણે.
ઝળકતા રાજ-મહેલોથી અમારી ઝુપડી સારી,
બસે આવે ગરીબાઈ મ્હને તો છે બદ્ધ પ્યારી

ગરીબીમાજ ગોવિન્દ છે અમીરીમા ઇશ્વર નથી ગરીબીમા
સુખ છે, સતોષ છે, જ્યારે અમીરીમા દુઃખ, ચિન્તા, ધર્ષા અને
અનીતિ ભરેલા છે. ગરીબીમા નમ્રતા અને વિનય છે, ત્યારે અમીરીમા
અભિમાન છે”

“હવે દુ કે પતાવો ! એમજ કહોને કે તમે કમાવાને અસક્ત છો !”

“અલ્પજ્ઞ ! મ્હારા મળ ઉપરાત ત્હારો આ લખપતિની પુત્રી
જેવો ઉડાઉ, ખરચાળ, અને અયોગ્ય, બેધ્યાન ખર્ચ, અને તેને માટે
પૂરતા પૈસા કમાવવા તો હું તદ્દન લાચાર છું અશક્ત છું”

“તો પછી પરણ્યા શું કામ ? જો પોષણ કરવાની શક્તિ નહોતી,
તો સંસાર, સ્ત્રી અને સ્વપ્નાના સ્થાવર ભેવા આ માટે આટલા આકર્ષણ મયા ?”

“એમા તારા પતાની બૂલ છે એજ સ્થામા ચોખા ચોઢવા આવ્યા હતા”

“અને તમે નાળીયેર બધ, ઘોડે ચઢી નહોતા આવ્યા કે ?”

“સુધા ! સુધા ! તારે માપે વિદ્યા જોઈ છે, વસુ નથી જોયો વર જોયો છે, ધર નથી જોયું સમજ ?”

“પરંતુ પેસા વગરની એ વિદ્યા ! અને એ ધર-વરમા શું પૂજો મૂકવો છે ?”

“વાહ્ વાહ્ ! કેવા પુનિત સંસ્કાર ! ધન્ય છે તારા માતાપિતાને ! હજી તો સસાર માડ્યાને પૂરા પાંચ દિવસ નથી થયા, ત્યાં તો યનગન યનગન નાચ નાચી રહી છે મન પશુ ઉડ્યા ! સુધા ! તું આટલું બધું બણી, તેમાથી સારાશ તો ઠીક લીધો પતિભક્તિ તો અદ્ભૂત શ્રેષ્ઠ શીખી નાહ વાર ? જાણે બીજી સ્ત્રીતા !”

“એસી રહો હવે ! મહને વધુ ન બેલાવો મહાગથી ગમે તેમ બોલાઈ જવાય છે તમે પોતેજ પત્ની-માકંત કેવીક શીખ્યા છો ? હું તમારા ગૃહરાજ્યની રાણી છું, અર્ધાંગના છું, નહીં કે એક રાષ્ટ્રનાર અને વાસણકૂતણ મારજનાર નોકરડી. ગૃહમદિગ્ની દેવી છું, નહીં કે દાસી પ્રેમની પૂજારણી છું, નહીં કે મિખારણી”

“અફસોસ !

નર-નારનો આદર્શ આર્થાવર્તથી આજે મર્યો,
જ્યાં જ્યાં પડે દુઃખ (પછી) સમજવું જમાનો પલ્લી મર્યો.”

“જમાનો તો કમ નથી પસંદગે, પરંતુ તમે પસંદી ગયા છો.”

“હું ? બરાબર છે પૈસો નથી એટલે હું પસંદી ગયો. ઠીક મુધા ! ત્યારે શું તું પૈસાનીજ સગી છે ? જવાબ દે બોલ ! આજેજ નિકાલ લાવી નાખીએ શું તું પૈસાનેજ રૂઢાય છે ?”

“એમા મહારો મત શું પૂછો છો ? આખી દુનિયા એને રૂઢાય છે હું થોડી એકલી ?”

“દુનિયા જહનમા જાય દુનિયાની વાતને ઉચી મૂક તું ત્હારી પોતાની વાત કર તું શાને રૂઢાય છે ? ત્હને શાની ભૂખ છે ? કોની જરૂર છે ? છદ્ગી કે જર ? ખાર કે પેમે ? દોલત કે રૂઢાવન ? હું નિર્ધન છું ખસ એનાથી વિશેષ કોઇ ખામી મહારામા ત્હને દેખાય છે ?”

“પરંતુ તમારી સાદાઇ અને કરકસર ત્હને મુદ્દવ ગમતા નથી.”

“નહી ગમે, તોય પરાણે ગમાડવા પડશે શું હું ઉડાઉ થાઉં ? દેવાદાર ખની ત્હને શજ્જમાર ? એ ત્હને ગમે કેમ ? એજ મહારામા ખામી, એનો અર્થ એજ કે પ્રેમ જેવી પવિત્ર વસ્તુ પૈસાદારોનેજ માટે રીઝર્વડ !! નધનને પરણવાનો ! કે પ્રેમ કરવાનો કરો અધિકારજ નહીં”

“પણ હું કયા એમ કે’વા માગુ છું ?”

“ત્યારે એમ નહીં તો ખીજું શું ?”

“તમે તો દિવાના જેવી વાત કરો છો.”

“દિવાનો થયો છું ? ના .. ના અભારે તો ડાલો છું હા ! પરંતુ એક વાર ! ત્હારી ખુમસુરવીથી થયે હતો ખરો ! પરંતુ હવે-

એ ઉમેદ અને એ આશાનો અચળ ગઢ સર્વાંશે તૂટી ગયો છે જે અરિસામા હું ભાવિ-પ્રતિમિયો જોધને મગરર થનો હતો, તે ફૂટી ગયો છે ખલાસ નાશ-નિરાશ-હતાશ ”

“મહુ થયુ. ચાલો હવે જમી લ્યો. આ રામાયણ પડતુ મૂકો મ્હને તો ક્યારની ભૂખ લાગી છે ”

પરંતુ ઝંઝૂની ચક્રનો મગજ અલારે છેક આસમાને ચઢયો હતો સુધાના શબ્દ-નીરોએ તેનું હૃદય છિન્નભિન્ન કરી નાખ્યું હતું સસાર ઉપરથી તેનું મન ઉઠી ગયું હતું સાસરે આવ્યાને પાચજ દિવસમા પોતાની વફા આ લક્ષણો અને પનિ-મકિત જોધ તેના દીલમા સજ્જડ ઠરી ગયું, કે આ વ્હાણુ કદાપી સહીસલામત કિનારે જનાર નથી ઉતારેલો કોટ તથા ટોપી તેણે પાછા પ્હર્યા તેણે દારના આગણુમા પમ મૂકી પાછા ફરતા કહ્યું, “મ્હારે તો આજે નથી જમવું તું ત્હારે જમી લે ”

“એમ કેમ ? શુ થયું ?”

“થવાનું શુ હતું ?”

“તો પછી ?”

“મ્હને ભૂખજ નથી ”

“ઝરીઆખની રીસ મ્હારા ઉપર !”

“નહીં ! મ્હારા ફૂટેલા નસીબનોજ એ વાક ! સુધા ! સામળ ! આજથી મ્હારે આ ધરમા ન જમવાની પ્રતિજ્ઞા છે હું જાઉં છું. માન કે કદાચ સદાને માટે ત્હને છોડી જાઉં છું. તું પણ ત્હારા પિતાને

ત્યા ચાલી જ અને કદાચ દૈવસ થોડો હુ પાછો ફર, તો એટલુ યાદ રાખજે કે તે, વેળા માથે ત્હને આખી હેમમા મઢાવાય એટલો પૈસો લઇનેજ પાછો ફરીશ ”

“ઉમા રહો ! થોભો !” એટલુ કહી અટકાવવાની તક સુદ્ધા મુધાને આપ્યા વિના ચંદ્ર કોધાવેશમા ધર અને શૃદ્ધીથી ઉભયને છેલ્લી સલામ કરી ચાલ્યો ગયો—ઝાડી ગયો.

ચંદ્રના મયા પછી મુધાને બહુ લાગ્યુ “એમને હુમાવ્યા”, એ ઠીક તો નજ કયું, એમ તેને પણ લાગ્યુ પરન્તુ હવે શા કામનું ? પાણી વહી ગયા પૂઠે પાળ બાધવાના, રાડયા પછી ડહાપણના, અને ધર સળગી ગયા પછી પાણી છાટવાના, યા ફૂલો ખોદાવવાના વિચારો શા અર્થના ? ચંદ્ર ગયો, તે ગયોજ આજની ધડી ને કાલનો દાડો. સમય પાણીના રેલા પેઠે વહી ગયો એ માસ થયા અતે મુધાના ધૈર્યનો અત આવ્યો ખાવાનું અને ખરચીપાણી ખૂરી ઉપવાસ ઉપર ઉપવાસ થવા લાગ્યા વાટ જોઇ જોઇ, રડી રડી તે અતે થાકી પિતાને પોતાની બચકર બૂઝથી બહારેલી આપાત્ત કે’વા તે પીએર દોડી

પ્રેમો ! સદાસર્વદા સર્વને સાદાઈ અને ગરીબાઈજ બક્ષો !

પુષ્પ:-૪ થું.

“નાદાન શું સમજે ?”

પા ! ત્હને આજે એક વાત કહું ?”

“કહી દેને ! એમા આટલો બધો ખ્હીએ છે
શા માટે ?”

“પ્રસંગ મુબીર છે”

“એવું તે શું છે ?”

“ત્હારાથી એ સમજાશે ?”

“કેમ વાર ?”

બસીધરની ત્રીજી ન્હાની પુત્રા ઉષાને અત્યારે અગીઆરમું વર્ષ
આશુ હતું તેની સાથે વાતો કરનાર એક માતાપિતાહીન અને નિર્ધન
પરંતુ વિદ્વાન એવો વિદ્યાર્થી વિન્યાયક હતો જેની હમર સોળ વર્ષની
હતી તે ઉષાનીજ ન્યાતનેા હતો ન્યાતના કડમાથી તે બચતો હતો
બસીધરના પરમ મિત્રતો તે પુત્ર હોઈ ઉષાને ત્યાં વારવાર નજીવી
મદદને માટે જતો આવતો બસીધર પણ આ પોતાના સ્નેહીના આ
હુશિયાર અને સદ્ગુણી પુત્રરત્નને બહુ વ્હાતો હતો ગામમા ધરખ્હાર
નહો, અને સમાજહાલામા એકલો ! એનેજ લાઇને એ મોતી હતું
અણવિધ્યુ રહ્યું હતું ન્યાતીના વિદ્યાર્થી-આશ્રમના એક બામમા તે
રહેતો હતો.

કપાય છે. પ્રશ્નવીરાજ ચૌહાણ મચિત્ર.

ચૌહાણ કિંગડોમ- સીમીયન પ્રવીરાજન મળ્યે ના નિરજદી ગણે

તેના વસતિ વિલાસ પ્રિયાદિ ગણેલું હાય તો મળે

અને હવેમાગી હિંદુસ્તાન વીર રમ્યા મનપુર કવ્ય કથા
પ્રત્યેક સ્વદેશીભિમાનીએ જરૂર વાંચવી જોઈએ માત્ર આઠ પાના.

ન્હાનપણથીજ આ ઉભય મિત્રોના પુત્ર પુત્રીઓ વિનાયક અને ઉષા એક સાથે નિર્દોષ રમતો રમતા માતાપિતાને પણ તેઓ ગમતા પરતુ કર્મસંજોગે એવામા વિનાયકનો પિતા અકાળ મૃત્યુવશ થયો, અને ઉષાનો સંબંધ, શ્રીમાન પુત્ર અરણ્ય તુ માણુ આવતાજ સાત વર્ષની બાળવયે થઇ ગયો ઉભય પરસ્પરને કાષ્ટ અનેરા પ્રેમથી ઘાતા હતા. કાષ્ટ અલોકિક નયનોએજ નિહાળતા હતા અમરિપતજ આશાદુર્ગો એકેકને માટે અતરમા અણુતા હતા

ખરેખર -

પ્રેમ નયનમા નીતરે એનો દિવ્ય પ્રકાશ,
અણુસમણુ સમજે નહી અતરની અભિલાષ
હૃદય-બગીચે નીપજે નાણુક પ્રેમી-ફૂલ,
શુ સમજે ? નાદાન ! કે મોઘા એના મૂલ

પ્રેમ એ મનુષ્યનુ જીવન છે પ્રેમ એ પરમાત્મનને પામવાનું પગથીયું
છે પ્રેમ એ સસારમા સ્વર્ગીય નન્દનવન છે.

જમતની પ્રેમ વાડીમા મધુરા પુષ્પ ખીલે છે,
પરિમલ પ્રેમ-રસ બીની પરસ્પર રોજ ઝીલે છે.
મિલન ! માળી બગીચ નો નિરતર પાણીડા સીચે,
હળરો પુષ્પ હૃત્ભાગી તથાપ્પી પાખડી મીચે.

પ્રેમમા શુ શુ છે ? પ્રાણુદાનની ભાવના એમા આખી સમાઈ જાય છે.

ખીલવુ, ખરવુ, અગર કરમાવુ સાચા પ્રેમમા,
હસવુ, અને રોવુ રહ્યું સાથેજ સાચા પ્રેમમા.

રમવુ, રિસાવુ, ને મનાવુ ! શુદ્ધ દેવી પ્રેમમા,
જીવન, મરણ અને રજા છે એકઠા એ પ્રેમમા

એજ પ્રેમના વજ્ર-તતુએ ઉપા અને વિનાયકના હૈયા બધામાં
હતા. પરન્તુ એ પ્રેમ દિવ્ય અને પવિત્ર હતો ક્ષણિક અને વિષયી નહી.
ઉપા જેમ જેમ મ્હોટી થતી ગઈ, તેમ તેમ વિનાયક હવે તેની
સાથે ઓછુ બોલવા લાગ્યો લીલાવતીને પણ તેઓ વધુ બોલેલાયે
એ હવે પસંદ નહોતુ આજે મહુ દિને તેને મ્હેન ન પડવાથી તે
લીલા અને બસીયરથી રૂપો ઉપાને મદિરે મળ્યો હતો. ચિત્ર-
લેહાએ બ્રાહ્મણસુગતી બાળા ઉપાને કરાવેલુ (ગેરીન્મા=પાર્વતી માતા)
ગોરમા-પ્રગ ચાવતુ હતુ. ઉપાએ પણ છેવટના અનુશુ કરેલા હોવાથી
તે સારા સારા કપડા અને અલકારો પહુરી માતાને મદિરે મોટી મ્હેન
સાથે દર્શને આવી હતી ધરથી મદિર બહુજ નજદીક હોવાથી લીલા
વતી ઉપા સાથે નહોતી ગઈ

મદિરમા એક નવીન પુગાણી મહાત્મા આવેલા હતા આજ
તેઓ સતી નર્મદાનુ આખ્યાન કે'વાના હતા સ્ત્રી-પુરુષોની એક મ્હોટી
મેદિની એ સામળવા એકડી થઈ હતી સુધા પણ ઉપાને લઈ ત્યાં સામળવા
બેઠી મહારાજે કથા શરૂ કરી એટલામા ઉપાનુ ધ્યાન એકાએક પોતાની
તરફ જોતા વિનાયક ઉપર પડી ધણે દિવસે વિનાયકને જોતા નિર્દોષ
ઉપા તેને મળવા દોડી “મ્હેન તુ બેસજે, હુ આ આવી !” કહી
તે ઉપડી

સુધા તે આખ્યાન સામળવામા તદ્દતીન થઈ ગઈ હતી વિશેષમા સતી
નર્મદાની કથા સંગીતમા હતી. એટલે હજારો લોકો તે સામળવા ઉભા

હતા મુઘાએ આ રસની જમાવટમાં અને ઘોષાટમાં ઉપાના બોલ પર કંઈ લક્ષ આપ્યું નહીં ઉપા આવી વિનાયકને મળી વિનાયક તેને એ મંદિરથી દૂર એક એકાન્ત ધરને ઓટલે લઈ ગયો. અને વાતે વળગ્યા ચીરાતા હૃદયે વિનાયક બોલ્યો

“ઉપા ! ત્હને ખબર છે, કે ત્હારો વિવાહ થઈ ગયો છે ?”

“હૈયો !”

“ત્હારો ભાવીપતિ અરૂણ વેશ્યાગામી અને દારૂડીયો છે.”

“બહે ! સૌ સોની જાતને ભારે ! એમાં મ્હને શું ?”

“એના ઉપર ત્હારા સર્વસ્વનો આધાર છે નિર્દોષ ખાલિકા ! હવે હું ત્હને કોઈ દિવસ નહીં મળું તું મ્હને સદાને માટે ભૂલી જાજે.”

“વિનુ ! તું એવું કા બોલે છે ? જા આ મ્હને તો ત્હારા સિવાય ધરમાં જરાય ગોઠવું નથી ત્હારા વગર રમવું પણ અમતું નથી હું દાંડામાં દસ વાર ત્હને સભારું છું”

“હવે નહીં સભારતી ! હવે તો જન્મ અને એમ તું મ્હને ત્હારા હૃદયમાંથી દૂર કર”

“કેમ એમ ?”

“તું એક વિવાહિતા વચમાં આવેલ ખાળા છે આપણી ન્યાતમાં વિવાહ ઓછાડતો (તોડતો) નથી એટલે તું હવે કુમારી નજ કહેવાય જ્યારે તું એક પારકાની-પરજોશી સ્ત્રી છે, ત્હારે હું એક પરાયો મુરાન છું. ત્હારી અને મ્હારી વચ્ચે હવે પ્રીતિ નજ નથી શકે.”

“પણ હું ક્યાં પરણી છું ?”

“નથી પરણી તો હવે પરણશે”

“વિનુ ! હું તો ત્હનેજ પરણીશ લે મ્હાર વચન છે કે,
પરણીશ તો ત્હનેજ ! નહી તો નહી”

“હિયા ! હિયા ! તું નાદાન છે તેથીજ આમ નિર્દોષ અને નિષ્કપટ
હૃદયે મનમાં આવે એમ ખુલા દીવે ખોલી જાય છે. અફસોસ ! લગ્ન અને
પ્રેમ જેવા ઉડા વિષયોમાં તું અચૂમમજી ! નાદાન ! શું સમજે ?
ત્હને એ બધું સમજવાની હજી બહુ વાર છે

લગ્ન-લલનાને। વિષય ઉડે અને જલીર છે,
હા ! પ્રેમ પણ સસારની જાદુબરી તરવીર છે.
વેરાયલા આ વિશ્વમાં ..સર્વત્ર એના ખીજ છે,
નાદાન ! શું સમજે ? અહા ! કે પ્રેમ એ શું ચીજ છે ?”

“એ બધું ચર્ચ રે’શે ! વિનુ તું એવું એવું અત્યારે શું સંભારે છે ?”

“હિયા ! ત્યારે હું જાઉં છું”

“પાછો ફરારે મળશે ?”

“જ્યારે મળાશે ત્યારે !”

“ના ત્યારે તો નહીં જવા દઉં વચન આપ કે પાછો કાલે
જરૂર મળીશજ”

“કાલે તો નહીં, પણ લે આ વચન હિયા ! હું ત્હને એક વાર
મને ત્યારે મળીશજ.”

ઉષા દોડતી દોડતી, હસતી હસતી ચાલી ગઇ. થોડે છેટે જઈ થોભી વિનાયક અને જોઇ રહ્યા એના મુખમાંથી સ્વાભાવિક ઉદ્ગાર સરી ગયા, કે, -“હજી એ અચાન, અણસમજી છે આવા ગભીર વિષયમાં એ નિર્દોષ હૃદયની નાદાન ! શુ સમજે ?”

બહુ વાર થઇ છતાં પોતાની બંને પુત્રીઓને પાછી ન ફરેલી જોતાજ દીલાવતીને ચિન્તા થઇ તે તેમને શોધતી શોધતી મંદિરે આવી પહોંચી એટલામાં દૂરથી તેની નજર વિનાયક અને ઉષા ઉપર પડી ઉષા માતાને જોતાજ લાથી દોડી દીલાવતીએ બૂમ મારી, તેને થોભાવી દીલાવતી ઉષાને વિનાયક સાથે વાતો કરતી જોઇ જોમઘર્ વિનાયકને ધમકાવી તેણે વિદાય કયો

“ખબરદાર ! વિનુ ! હવેથી ત્હે મ્હારી ઉવાતુ નામ લીધું તો ! એતો ત્હારી જ્હેન થાય સમજ્યો ? જા ”

વિનાયક લાથી ચાલ્યો ગયો પણ ‘ઉષા ! તો ત્હારી જ્હેન થાય ’” એ શબ્દજ તેના હેઠામાં સંદાને માટે જડાઇ ગયો.

“પણ બા ! તું એમને ”

ઉષા વિનાયકની વકિલાત કરવા જતી હતી, તેને દીલાએ અટકાવી “ચૂપ રહે ! સુધા ! ક્યા છે ?”

“એ ..ક્યા સાબળે ” ઉષાની આખમાં આટલું કહેતા પાણી ભરાયા.

“જા એને કહે કે. હું તો બા સાથે જાઉં છું તું ક્યા સાંભળાને ઘેર આવજો.”

“પણુ આ ! હુ એ પહેનની સાથેજ આવુ તો ?”

“ના ત્હારે મ્હારે કામ છે” બહેમાયલી માતા એલી

ઉપા પહેનને માતાના શબ્દો કે’વા ગઈ દીલાવતી વિનાયકને વઢી હતી, ખરી, પરન્તુ હૃદયથી નહીં થયુ તે થયુ બોલતા તેનાથી બોલાઈ જવાયુ. તે જાણતી હતી કે ઉપા અને વિનાયક એકકેને આપ છે તેમજ અરુણ કરતા વિનાયક લાખ દરજ્જે ઉત્તમ અને ઉપાને થોડા છે પણ હવે શુ ? થયુ એ થઈ ગયુ હવે એનો કષ ઉપાય ન હતો અરુણના વેશ્યામમન, વ્યસન, મદિરાપાન, જુગારસદ્દા આદિ દુર્ગુણોના હૃદયાધાતી સમાચારો તે જાણતી હતી પસ્તાતી હતી. પરન્તુ તે પાછળથી

માતાની આટલી સખ્ત ધમકી અને વિનુતુ મન નહીં છતાયે પણ ઉપા વારવાર છૂપી છૂપી મળતી આસુ ભરી આ પ્રેમી યુગલ છૂટ્ટ પડતુ ધણીખરો વિનાયક ઉપાને તેના દુર્ગુણી પતિ વિષે કહેતો આથી બનવા એમ પામ્યુ કે, દિવસ જતા ઉપાનુ નિર્દોષ હૃદય પ્રેમ જેવી દિવ્ય અને પરમ પવિત્ર વસ્તુને ઝોળખતુ થયુ પ્રેમાકૂરો કૂટયા. પણુ એ શા કામના ?

* * * * *

વગર તેડે અને વગર પત્રે સુધામયી દોઢ માસમાજ સાસરેથી અસુ ભરતી અને આક્રંદ કરતી પીએર પાછી આવી આ જોઈ દીલા તથા બુ સીધર બને અભયબીમા ગઈ થઈ ગયા પરન્તુ બ્યારે સુધાએ અથથી ઇતિ ખર્ચત ઇતિહાસ નિવદેન કર્યો, ત્યારે બસીધરનો કોષ

કાંઈમા ન રહ્યો. તેને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો, કે તેની પુત્રી આવી નીચ નીકળશે એક પુત્રીને પરણાવી ધવાયલા બસીએ પોતાની તમામ આશાઓ આ બીજી સુતા ઉપરજ અવલખાવી હતી પરંતુ વિધાતાની અગમ્ય હીલા ! કોણ જાણી શકે ?

“કમળત ! દુષ્ટા ! પિતાનું નામ ખોળનાર ! માતાની કૃપા લજ્જવનાર દીકરી ! તું કાળુ મુખ લઈ અહીં આવવા કરતા પાણીમા ડૂબી, મરી કેમ ન ગઈ ? તારા રડતુ મોહુ મ્હારા ધરમા નહીં જોઈએ. ચાલતી થા.”

“પિતાજી ! માફ કરો ! મ્હારી જૂલ થઈ હું જૂલી હાય ! ક્યા કાળ ચોધડીયે મ્હને અભાગીનીને આવી કૃમતિ સૂજી !”

સુધા બીજે જો જવાબ દે ? તેની પાસે માથુ ફૂટવાતું, અને આસુ પાડવા સિવાય બીજું શું હતું ? બસીની ચેતખી ના છતા પણ માતાનો જીવ કેમ રહે ! હીલાવતીએ તેને પોતાના પાસામા દાખી “થયુ એ ન થયુ થનાર નથી” હોય ! ગમે તેવું પણ છોકર છે ! નાદાન છે કહી તેણે મન વાળ્યું “જેવી ઇશ્વરેચ્છા ! જેવું નસીમ !” એમ માની સુધાએ પોતાના દાઝતા દીલને અને મુઝાતા મનને વાળવા બગતા ઉપચારો કર્યા માતાની શિખામણથી તે સુધરી ગઈ પરંતુ તે છતાં જ જૂલ થઈ ગઈ, તે તો ભોગવ્યેજ છૂટકો ! ભાગેલા હૈવા કઈ એમ થોડા સધાય છે ?

* * * * *

માતાની આશાથી સુધા ન્હાની બેઠન ઉપાને લઈને આજે મંદિરે આવી હતી ઉપાએ આવી એને હીનાવતીના સપ્તદો કલા આખ્યાન નમા એકતાર થયેલ સુધાએ “સાર” કહી ઢુંકમા પતાવ્યું.

ડિવા પાછી વળી. તે માતાની પાસે આવી ઉભી રહી. તેની આખમા આંસુ હતા.

“કહી આવી ?”

“હા !”

“ચાલ ત્યારે”

હીલાવતીએ ડિવાનો હાથ ઝાલ્યો. ડિવા બહુ ધીરી ચાલતી હતી. તેના પગ જલ્દી ઉપડતા નહોતા. તે ધડીએ ધડીએ પાછી વળીને કોઠાકને જોતી હતી. માએ તેને પૂછ્યું

“કેમ ? આમ ચાલે છે ? જરૂર પગ ઉપાડે .”

“મહારાણી જલ્દી નથી ચલાતું” તે રડી પડી

“રડે છે કેમ ? શું થયું ?”

“કોણ જાણે ! બા ! કંઈ સમજાતું નથી”

“એવું શું છે ?”

“કંઈ ચાલ છે ! હા ! બા ! મને ફેર આવે છે મહાર મગજ લૂંચે છે આખે અધારા આવે છે મને જલ્દી ઘેર લઇ જા”

હીલાવતી પુત્રીની મુઝવણ પામી ગઇ તે બહુ સમજી, પણ શું કરે ? મુઝી મુઝી તે ડિવાનો હાથ ઝાલી તેને ઘેર લઇ ગઇ

ત્રેમદંડની પીડા ! ત્રેમના અનુભવી પથીઓ જાણે ! જોમા ડિવા જેવીનું અસમજી હૃદય કુમળું દીલ ! શું સમજે ? પાવન, નિર્દોષ અને નાકાન બાલિકા ! એમાં શું સમજે ?

પુણ્ય:-૫ મું.

“પતિનું મૂલ્ય”

તાના મંદિરમાં મહારાજે વ્યાખ્યાન શરૂ કર્યું સર્વજ્ઞ શાન્તિ હવાઈ ગઈ. સુધા પણ એકચિત્તથી એ સાંભળવા લાગી.

સતી નર્મદા.

પ્રથમ પૂજન શ્રીપતિનું, દ્વિતીય પૂજન શારદા !
તૃતીય પૂજન વિપ્ર-તનયા, સતી દેવી નર્મદા
વરતા પુર્તજ વરને ખાધો, ચોરીમાંથી રડાવો !
વિપ્ર-ન્યાતમાં હો-હા થૈ મહા, વિધવિધ ચાલે છે વાતો.

‘સતી નર્મદા !’ એ એક કુલિન બ્રાહ્મણની કન્યા હતી. પરંતુ પરણ્યાની સાથેજ દેવયોગે એના પતિનું મૃત્યુ થવાથી, એને વિષે આખી ન્યાતમાં ચર્ચા થવા લાગી એ બાળવિધવા નર્મદા પતિ-મહાશ્વરી ફરી ચૂકી.

તણ સમાજે ! તણજ તાતે ! તવ પુત્રીએ સાધ્યો યોગ !
પરિશ્વર ખરમારમનની ભક્તિ, દર્શનનો વાધ્યો રોગ.

સંભાજ, મહાત્મર અને સર્વ ઠેકણેથી લગ્નચણી નર્મદાએ આતે યોગ-વિધાનો આરંભ કર્યો. પછી...

યોગવિધાના બળે અમરાપુત્રીમાં એ મહા,
દેવલોકે સતીને સ્વીકારવા આ ના હતી.

જેણે પતિ-ભક્તિ નથી કરી, એવી પ્રમદાને સ્વર્ગ-યોગ્ય સ્વિકાર-
વાની દેવોએ ના કહી. આશાભરી નર્મદા આશાભગ થઇ ગઇ

પૂર્વજન્મે કયા પાપો ! ક્યાં મ્હું ! તે તો કહો,
પતિ-ભક્તિ કરવા કોઇ મ્હારો ! હાથ ઓ દેવો ! ગ્રહો !

હૈ દેવ ! મ્હારા પૂર્વજન્મના એવા તે કેવાક પાપ છે ? તે મ્હને
કહો. હું પતિ-ભક્તિ કરવા તૈયાર છું મ્હારો કોઇ હાથ ઝાલો

ગતજન્મમા તું અપ્સરા ગાંધર્વ તુજ સ્વામી હતો,
સરિતા-તટે લઇને ત્હને રસરગમા બિન્નવનો,
એવે ઋષિપત્ની પતિ રોગીષ્ઠની સેવા કરે,
લોહી પર ઘોલી સતી ખાધે પતિને લઇ કરે

એ દિવ્ય દેવતી યુગલ પર તમ ઉભયની આખો કરી,
ગર્વાય થઇને મસ્કરી તેની તમે પુષ્કળ કરી
ઋષિપત્ની મહાન પતિવ્રતાએ શ્ર પ ત્યા તત્કાલ દીધો,
આ જન્મમા ત્હારા પતિને નિજ પતિ જોવો કીધો

નર્મદા ! આ જન્મમા તું મૃત્યુપુરીમા અવતરી છે ત્હારો પતિ
પણ એક બ્રાહ્મણને ત્યા અવતર્યા છે અત્યારે તે શકરના દેવાવય પામે
પોતાની દેહ-પીડાથી પોકાર કરતો ત્યા પડ્યો છે. પોતાના મતકર્મના
કર્મ-ફળ તે અત્યારે ભોગવી રહ્યો છે નર્મ ! પતિ-ભક્તિહીન સ્ત્રીને
સ્વર્ગમા પણ સન્માન નથી સ્વર્ગની અધિગરીણી થવું હોય તો તું
પાછી ભૂ-લોકમા જ ત્હારો એ પતિનું નામ કેશિક છે તન મન
અને વચનથી તને પતિ ગણી તું એની એકનિષ્ઠથી સેવા કર તે પછી
અને શ્રાપમુક્ત થઇ, યોગ્ય અધિકારી યની અત્રેના આસન દીધાવજો.

પરલોકથી બૂલોકમા સતી નર્મદા પાછી ફરી,
કૌશિકને શોધી અહાહા ! પ્રેમથી એને વરી

હાર પછી બૂલોકમા પાછી ફરેલી નર્મદાએ રામિષ્ઠ એવા
કૌશિકને હાથ પકડ્યો

દિનરાત તન મન ને વચનથી નર્મદા સેવા કરે,
નિર્દય પતિ કૌશિક તોપણ દયા નહી દોને કરે.
શાણી સતી ! પાપી પતિને, સ્કંધ પર લઇને ફરે,
લોહી પદ દુર્ગંધમય જેને શરીરથી ઝરે

એવામાં એક દિવસ કૌશિકની યુદ્ધિ બ્રષ્ટ થઇ. તેણે પોતાની
પતિવ્રતા સ્ત્રીને અધમ આચાર કરી

પ્રેમી પ્રિયા છે એક મ્હારી-ત્યાજ્યુ, લઇ જા મ્હને,
મળતુ મ્હને, એનાથી મેગવ નર્મદા ! આચાર ત્હને
પડતા પતીના બોલને સતી નર્મદે ! ઝીલી લીધો,
ચાલી પતિને ખાધ પર લઇને વિચાર નહી કીધો.

સતી નર્મદાએ પતિની આચારને તુર્તજ માન આપ્યું. પોતાના
અશક્ત પતિને ખાધ ઉપર બેસાડી તે ચાલવા લાગી

માંડવ્ય નામે મહાસુની ગત જન્મ કેશ પાપથી,
શૂળી ઉપર દુ ખ બોગવે નિર્ભળ પ્રભુ-ઈન્સાફથી

માંડવ્ય નામના મહાસુનીએ પૂર્વજન્મમાં એક વખત રમતા
રમતા એક માકડના પેટમાં સોય ધોતી તેને ઉંચક્યો હતો જે પાપની
શિક્ષા તેને આ જન્મમાં થઇ હતી. મોર ભોકો રાગના અગ્નિમાંથી

કેટલોક માલ ચોરી નહાસતા હતા તેવામા તેઓએ પકડાઇ જવાની પ્લીકે તે માલ માંડવ્ય ઋષિ તપ કરતા હતા, ત્યાજ નાખી ચાલતી પકડી કોટવાળ તપાસ કરતો કરતો ઋષિના આશ્રમે આવ્યો મુઠ્ઠા માલ પકડાતાજ રાત્રીએ માંડવ્ય ઋષિને ઢોળી ઠરાવીને (ચોર ઠરાવીને) શૂળી ઉપર ચઢાવ્યા તેઓ શૂળી ઉપર પ્રભુના નામની માળા ફેરવી રહ્યા હતા

રાત્રી અધારી હતી સતી નર્મદાને બરાબર દિશા સ્મૃતી ન હતી. તે માંડવ્ય ઋષિની છેક નિકટમાથી પસાર થતી હતી એવામા

મતિહીન એવા કૌશિકે પગથી અટક્યાળુ કર્યું,
શૂળી હલાવી ! ત્યા ઋષિનું અગ ચર્યર્ ચર્યર્

અટક્યાળા કૌશિકે નર્મદાના ખાધ પર બેઠા બેઠા પોતાના પગ વડે શૂળી ઉપર બેઠેલા માંડવ્યને હલાવ્યા માડવ્ય શૂળીનું દારણુ હુ ખ થતા પ્રભુ ધ્યાન ચૂક્યા તેઓ શુ બોલના

આ હુ ખ—કર્તા દાનવી યા માનવી જે કો હજો,
કાલે પ્રભાતે સૂર્ય ઉગતા તેહનું મૃત્યુ થજો

“જેણે મહતે આ હુ ખ દાધુ છે, અને પ્રભુનું ધ્યાન ચૂકાવ્યું છે, તે દાનવી માનવી, અગર જે કોઇ હો ! કાલે રહવારે સૂર્ય ઉગતાની સાથેજ શયવત્ થજો.”

માંડવ્યનો આ આપ સુશ્રુતા નર્મદા કપી રહી,
“સૌભાગ્ય થાશે નહિ કાલે” જાણુતા ગદ્ ગદ્ થઇ
અપરાધ કરવા માફ તેણે ખૂબ પાલવ પાથર્યા,
પણ આપ એ ઋષિદેવના પાછા કદાપી ના ફર્યા.

ભારે પતિ-સૌભાગ્યને કાઠ પશુ ઉપાય તેણે ન જોયો, ભારે તેણે પ્રભુને એ હાથ જોડી વિનવતી કરી

દીનકર કરી જો હોય મ્હે સાચી પતિ-ભક્તિ અહીં,
તો કહું ! હુ વ ત્યા સુધી ! આકાશમાં ઉમનો નહી

“જો મ્હે મ્હારા પતિની શુદ્ધ મને સેવા કરી હોય તો કાલથી સુર્યોદય થશેજ નહી”

અને એમજ બન્યું સતી નર્મદાની પતિ-ભક્તિથી સુર્યોદય નજ થયો. દેવલોકો અને ઋષિઓ પોતાના ક્રિયા-માડ અટકવાથી પ્રભુને શરણે ગયા પ્રભુએ તેમને મૃત્યુલોકની મહાસતી ! અત્રિઋષિની પત્ની મહાસતી અનુસૂયા માતાનું શરણુ માગવા કહ્યું અને અનુસૂયાએ સતી નર્મદાને સમજાવી.

“સતી નર્મદા ! ત્હારો પતિ આ આપથી મરશે નહી,
પશુ આપ મૃકત થશે ! વિધાતા લેખ છે, ફરશે નહી.”

“નર્મદા ! ત્હારા પતિના આપની અવધિ ત્હારી પતિ-ભક્તિને લઈને હવે પૂરી થઈછે એનું મૃત્યુ ન થતા, એ પોતાના પૂર્વ-રૂપને પામશે.”

સતી નર્મદાએ તે પછી અનુસૂયા માતાને ચરણે પડી સૂર્યને બાંધનમાંથી છૂટા કર્યો સુર્યોદય ચતાજ “ઓ પ્રભુ !” કે’તો કૌશિક માડબુના આપે કરી ગતપ્રાણુ થઈ પૃથ્વી ઉપર પડયો મરતી વખતે પ્રભુનું નામ દેવાથી તેના પાંપ માફ થઈ ગયા. નર્મદા અને કૌશિક પોતાના મૂળરૂપને પામ્યાં સતી નર્મદાનું આટલું આખ્યાન કરી, તે મહારાજ આગળ બેસ્યા.

“હુનો ! સતી નર્મદાના આ આખ્યાનમાથી આપણે શુ જોષ લેવાનો છે ?

સસારમા પતિદેવને પરમેશ્વર ખીજ માનવા,
એના ચરણ-વદન-પૂજનમા જન્મ-સાર્થક ગણવા,
સતી નર્મદા પેઠે પતિનુ મૂલ્ય બહેનો આકળે,
સેવા કરી તન મન વચનથી હૃદયમા પધરાવળે.

ઇતિ ૐ શાન્તિ ! શાન્તિ ! શાન્તિ !

કથા પૂર્ણ થઇ લોકો પાછા પૈસો ને મળે તે આરતિમાઝી પેતપોતાને ઘેર વેરાવા લાગ્યા સુધાના હૃદયમા પણ સતી નર્મદાના આ આખ્યાને પતિ-મહિત સીચી તેના અતરમા પતિના મૂલ્યની ઉચી છાંયે બેસાડી ગૂમાવેલા હીરા માટે હવેજ તેને ખરેખર લાગવા માડ્યુ

સુધા ઘેર આવી, પરંતુ તેની આખ આગળ નો પેલી કથાની સતી નર્મદાજ ચોવીસે કલાક તરવરતીહતી પતિના અપમાનનો પ્રસંગ તેને આજે હચમચાવી મૂકનો હતો. અદ્રવદન તેને આજે સાબર્યો, ઘેર જતાજ તે ધ્રુસકે ધ્રુસકે ગડી પડી

ખરેખર ! આર્યાવર્તની આર્ય ગમણીઓને મન એક વખત “પતિ એજ પરમેશ્વર હતો. જ્યારે હવે “પેસો એજ પરમેશ્વર” છે “પતિનુ મૂલ્ય” સમજનારી સતી નર્મદાઓ આજ અમારા દેશમા કેટલી છે ? અંગમળીને વેઢે ગણાય એટલી પણ નહી જ્યારે સુધા જેવી શૃંગારપ્રિય સુન્દરીઓ એ જો જાડશે. એનું કાગળ ? આધુનિક અંગ્રેજ કેમણી ! શું ? શું ! શું-સ રકાર !

પુષ્પ:-૬ ઠું.

“લગ્નમાં વિધિ”

ધાના પતિને ગયાને આજ એક વર્ષ વીતી ગયું છતાં સુધાના પતિની જાળ ન લાગી તે નજ લાગી બી સીધરના તમામ પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા. ઉષાને પણ અગીઆગ પૂર્ણ થઇ આગમુ બેઠું પરંતુ વિનુના વિગ્ધે અરે પોતાના ભાવિ પતિના વિચારે તે દિન પર દિન મળાતી જતી હતી અરુણ દિવસ જતા મગડનો જતો હતો તેને સુધારવાનો એક માત્ર રસ્તો સાયુ-મસરાને “લગ્ન” લાગ્યા ઉષાને જોઈતે સુધરશે, અને વેશ્યાને ત્યાં જતો અટકશે, નથા મ આગમા પડશે, તો કુ-મારે પૈમાનો દુર્વ્યથ કરતા બચશે એ વિચારે અરુણના વદ્ધ પિતાએ પણ બી સીધર ઉપર ઉષાના લગ્ન નક્કી કરવા લાખી દીધું પરંતુ બી સીધર બપ્પે પુત્રીઓને પગલાવી, બપ્પે વાર લગ્નના દહાવા લઇ ધરણ મથો હતો વધાગમા ઉષાના ભાવિ પતિને જોઈને તેના આસ્થિય તેમજ વર્તન વિષે વિવિધ વાતો સામળીને તેની આખે અધારા આવતા હતા. માડ માંડ લીલાના અત્યાચહે તેણે અરુણના પિતાને લગ્નને દિવસ નક્કી કરી કાગળ લાખી નાખ્યો.

સુધા હવે પહેલાની વિષમયી સુધા રહી ન હતી સતી નર્મદાના આખ્યાને તેના હૃદયને પહોંચી નાખ્યું હતું તે સામ વસોમા હવે સ્વર્ગીય સુખડા માની અહરનીશ અતરમા પતિ-નામનીજ માળા ફરતી હતી.

દિવસ ઉપર દિવસ પાણીના રેલા સમાન ઝડવા-નીતવા શર થયા હમનો દિવસ તદ્દન નજીક આવી લાગ્યો ધરખંદાર રગાયા આગણે શુભ સ્વસ્તિકો પૂરાયા લગ્ન-પત્રિકાઓ લખાઈ ગીતો ગવાયા લાગ્યા વરકન્યાને પીડી પણ ચઢી ચૂકી

આજેજ્યાર વર્ષની ખાળા ઉધાના લગ્ન થનાર છે આજેજ્યાર લગ્ન દિનની છેવટ રાત્રી અંકુશનો વરધોડો કન્યાને માડવે આવવા નીકળી ચૂક્યો હતો સમય સાડા નવનો હતો ભૂદેવો લગ્ન-મડપ આમળ તૈયાર થઈ બેઠા હતા લગ્નના મ ગળ-શુ ગારથી સજ્જ ઉપા પણ એક એકાન્ત ઓરડામાં આસુડા વેરી રહી હતી

ધર માહેના સવ કોઈ જ્યારે લગ્નની ધામધુમમાં પડેલા હતા, ત્યારે એકજ વ્યક્તિને રહેત નહોતું પણ એકજ વ્યક્તિ આ શુભ પ્રસંગમાં હસી પુશીને ભાગ નહોતી લેતી અને તે અમાગીની સુધા હતી

નહાતી ખેનના લગ્ન-પ્રસંગે આજ અચાનક તેને તેના પતિદેવ સામરી આવ્યા હતા કાલ રાત્રે તેને ચંદ્રવદન રસપત્રમાં દેખાયો હતો પતિદેવની યાદે તે નિરાશ ખાળા એક એકાન્ત ઓરડામાં અત્યારે પણ ગ ઉપર બેઠી હતી થોડી વાર વિચારમગ્ન દશામાં રહ્યા પછી એકાએક તેને કંઈ સામરી આવતા તેણે ચાવી લઈ પોતાની ટૂંક ખોલી માહેથી એક મઢાવેલી છબી કાઢી

આં તેજ છબી હતી, કે જે તેણે પોતે પોતાના પતિદેવની સાથે લગ્ન પછી પડાવી હતી પતિદેવનું મુખદર્શન તેણે ઘણીવાર સુધી કર્યું. છબીને વાર વાર છાતી સાથે લગાડી. તેની આખો અને હૈયું

ઉભય બરાબર આવ્યા પતિદેવને દૂર કરવામા પોતેજ દોષિત છે, એમ લાગતા તેને પસ્તાવો થવા લાગ્યો એટલામા અચાનક તેની દ્રષ્ટિ ઓરડાના પ્રવેશ દાર ઉપર પડી તેણે શુ જોયુ ?

તેની પવકારા મારતી આખો સ્થભી ગઇ હાથમાહેતી પતિદેવની છબી સરી હેઠે પડી ગઇ ફાટેલતૂટેલ મિખારીના કપડામા તેનો પતિ ચંદ્રવદન ત્યા ઉભો હતો.

“કોણુ નાથ ?” બોલી વિરહીની સુધા પોતાના બ્હાલમને વધારવા અને બેટલા દોડી તેની આંખોમાથી શોકાશ્રુને બદલે હવે હર્ષાશ્રુમી હેલી થઈ

“એટલેજ રહે ” તેને જાઓ હાથ કરી અટકાવતો ચંદ્ર બોલ્યો.

પતિના આ બેજ શબ્દે પામે આત્મની હર્ષયેતી સુધા પાછી અટકી ગઇ ચંદ્રવદનના હાથમા એક પોટલી હતી તેણે તે સુધા જીએ એમ છોડી. અદર શુ હતુ ?

એક લખલખ કરતુ માત્રી ઝીક ટીકાથી બરેલુ મૂલ્યવાન રેશમી અમ્મર તેવાજ ચોળી અને ચણીઆ ઉપરાંત એક શ્રીન તળી ફૂળકામીનીને ચોચ સોળે અલકાર ! આ બધુ પત્નીને બતાવતો ચંદ્ર બોલ્યો, “હે ! આ પૈસો ! આ અમૂલ્ય પત્તાલકાગે ! હવે હોસથી પરિધાન કર તારે જે જોઇતુ હતુ, તે આજે લઇ અવ્યો છુ ”

તેણે પેના મૂલ્યવાન ચીર નેમજ અલકારો સુધાની સ્હામે ધર્મા સુધા તેની અને એ વસ્ત્રાલકારની તરફ જોઈજ રહી “આ શુ ?”

“પૈસો ! અમીરી ! લુગડા ! ધરેણ્યા...”

“ક્ષમા કરો પ્રભુ ! દાસીની એ બૂલ માફ કરો આપ પાછા
પધાર્યા, એજ મહેને કીમતીમા કીમતી વચ્ચાલ કારો મળ્યા સમાન છે”
ઠંઠી રડતી સુધાએ પાસે જઈ પતિના ચરણો પકડી લીધા

“ખરેખરી વાગી છે ઠોકર, ધનની બૂખ મટી ગઈ છે,
વચ્ચ-ધરેણીની પ્રીતિ ને માયા હવે ધટી ગઈ છે
સુધરી ગઈ, સમજી ગઈ, હિમત હવે છેક છૂટી ગઈ છે,
દયા કરો ! ઓ નાથ ! દાસી પર ધીરજ બધી ખૂટી ગઈ છે”

“સુધા ! દેવી ! આ શું ? જોને માટે મહે ધર લાગ્યું, નીતિ
છોડી, ધર્મને ઠોકરે માર્યો, સલને વિસાર્યું, એ કોને માટે ?”

“મહારે માટે ! પ્રભુ ! પરન્તુ હવે એ ગઈ ગુજરી બૂરી જન
મહારી આ પ્હેલીજ બૂલ છે

ચતા તો પ્રભુ ! બૂલમા ચર્ધ ગયું,
હવે રોજ સમારવું રહી ગયું
હું ! પરતાઈ ને હાલ પરતાઈ છું,
દયા ! ને ક્ષમા ! આપની ચાહુ છું

હું દોષિત છું, અપરાધીની છું છતાં પણ.

એક બૂલ તો હે પતિ ! કરે પ્રભુ પણ માફ,
પશ્ચાત્તાપે ધોષને અતર કર્યુંજ સાફ
માયા-મોહ રહ્યા નથી, હૃદય શુદ્ધ નિષ્પાપ,
રમી રહી છે હૃદયમા ..છપ્પી તમારી નાથ.

પ્રભુ ! હવે મહેને મ્હારી ભૂલ ! અને તમારૂં મહત્વ સમજાયું છે.
હું મ્હારો સ્ત્રી-ધર્મ ચૂકી છું પણ આપ એ વાત હવે કૃપા કરી ભૂલી જાવ "

"એ કેમ અને ? આ જન્મમા તો હવે એ કદાપી નહીં ભૂલાય.
રાહ્યા પછીનું ડા'પણ શા કામનું ? હવે તો ભૂલ કાઢી છે, તેને
બોગવ્યેજ છૂટકો બેઠેલા મોડા પણ શિક્ષા સહન કરવા સદા તૈયાર
રે'વું લે ! પ્હેર ! જોડ ! એક વાર આ બધું પ્હેર !

અણુમૂલ આ અમ્મર વડે શણગાર ત્હારી દેહને,
હીરે અને રત્ને મઢી દીપાવ ત્હારી દેહને.
આ સર્વથી આજે ઝળકતી ત્હને જેવા આહું છું,
'લે આવ ! મ્હારા હાથથી હેત બધું પ્હેરાઉં હું "

"પરંતુ પ્રભુ હવે એ મોહ નથી હું સમજી છું કે -

શોભે શિયળથી સુંદરી, શણગારથી શોભે નહી,
સત્તાર સાચી હોય તે લક્ષ્મી ઉપર લોભે નહી
સેવા-ધરેણુ શ્રેષ્ઠ માહે ભાત રનેહ-ઉમગની,
શિયળ અને સૌભાગ્ય ! શોભા સુંદરીના અગની "

"તો પણ પ્હેર ! જેને માટે મ્હે જીવલેણુ પરિશ્રમ વેઠ્યો છે,
તેને અગીકાર કર. ત્હને હુલો હુલો તો હું એક અહીં સુધી આંબો "

"પણ ! "

"બસ ! મ્હારા સોગન ન પ્હેરે તો પ્હેર ! કેવળ એક વાર આ
તમામ ત્હારા અગ ઉપર ધારણુ કર ! પછી મ્હારી રક્ષાને ઉભી રહે. "

“જેવી આપની ઇચ્છા”

પતિની આગાને માન આપી અમૂલ્ય વસ્ત્રાલ્લ મારો અનિચ્છા છતાં
ખણા દિવસે આવી પહોંચેલા પતિને રાત્રી રાખા ॥ ખાનર સુવા અમ
ઉપર ધારણ કરવા લાગી દિવાના હૃદયનો ચંદ્ર તેને ધરણ પહેગવવામાં
મદ્દ કરવા લાગ્યો છેવટે પ્રેમ-પાગલ પતિએ પત્નીને વાળેના વસ્ત્રાલ્લ કારમાં
શૂભારી પોતાની સ્થાસુ ઉભી રાખી થોડી વાર તેના અંદરવદનની કાન્તિ
જોયા પછી તે બોલ્યો,

“કહે! એ રૂપસુદરી હવે તારી શી ઇચ્છા માફી છે?”

“એક પણ નહીં! બહાલા! આપ મળ્યા એજ સર્વસ્વ!”

સૌભાગ્યનો સાગર વહે, સ્વામી તમારા ચળુમાં,
ને સૂર્ય ઉગે સ્તેહનો ને પણ તમારા શરણમાં
નૈકા અમારી! પણ સુકાની! સદા તમારા હાથમાં,
નારી-જીવન નમતુ રહ્યું છે, ને નમે છે નાથમાં”

“એમ નહીં ક્ષે જો (પાસેના એમ મ્હોટા આપનામાં સુખદર્શન
કરાવે છે) કહે તહને આમાં શું વિશેષ સુંદરતા નથી લાગતી?”

“જરા પણ નહીં. પરંતુ હા એક વખત લાગતી હતી હવે
નહીં. હવે તો હું જીવનના સાદાઈના સ્વીકારીશ

સાદાઈમાં જ સુખ છે ને શોખમાં છાટો નથી,
સતોષી-જીવન-ઝાડમાં, અભિમાનનો કાટો નથી
સાદાઈ ને સતોષ સમ મીઠાશ ખીજમાં નથી,
જેવી ગરીબીમાં મઝા તેવી અમીરીમાં નથી.”

“હવે તો સમજીને ? સુધા ! આ કૃત્રિમ અલકારોનો ઓપ પલકનો છે જ્યારે તહાર આ નૈસર્ગિક લાવણ્ય એટલું બધું ક્ષણિક નથી હવેજ તહને સમજાયું, કે ઇશ્વર-આર્પિત કુદરતી સૌન્દર્ય આગળ આ કૃત્રિમ વજાલકારોની ટાપટીપ સર્વથા નકામી, નિષ્પ્રયોજન અર્થાત્ સાગર સ્ત્રીપ જળખિન્દુ જેટલી નથી

સદ્ગુણ, ને સત્કર્મથી સસારમા સૌ શોભતા,
કામી-વિકારી દિવ-નયન, સૌન્દર્ય જેતા થોભતા
પળવારનો ચળકાટ આ જે જોઈને અન્ય છે,
જાદુભર્યા ઝળકાટમા ત મૂર્ખ ! ખત્તા ખાય છે ”

“પ્રભુ ! બહુ થયું હવે (આ) કપડા ઉતારો ”

“આ કપડા ? થોભ સામળ ! હું આ બધું કયાથી લાવ્યો છું ?
તે તું જાણે છે ?”

“ નહી ”

“જાણવાની ઇચ્છા છે ?”

“હા ! કહો ”

“ચોરી કરીને ખૂન કરીને ”

“શુ ? શુ ? ”

“એમા આટલી બધી ગભરાય છે શા માટે ? પોલીસ મળે પકડશે તહને પહોંવાતું શુ છે ? છતાં સુધા ! આ ચોરીનું પાપ તહારે માયે છે કારણ ? મળે એ રસને મહાવનાર, એ માર્ગ સઝાડનાર તું હતી, તહારી બચકર લક્ષ્મી-લાલસા હતી. કોષમા પાગલ બનાવી, આવ્યો

દિવસ પૈસો ! પૈસો ! પૈસો ! કરી મહને મુઝાવી, ધર તળવી, અધર્મની પ્રેરણા કરનાર, આ રસ્તે ઉતારનાર ! આ રિયતિ સુધી લાવનાર ! મૂળ કારણભૂત તુ છે ત્હારીજ અભિલાષા પરિપૂર્ણ કરવા મહે આ બચકર સાહસ ખેડ્યુ છે. આજે એ ત્હારી લાલસા-મહત્વાકાંક્ષા પૂરી થઇ છે બસ. આમા જેટલો હુ ધન્યરને લા જવાબદાર છુ, એટલીજ તુ છે, એ નહી માનજે ”

“ઓહ્ ! હુ આ શુ સાબળુ છુ ?”

“મુધા ! તુ આ ત્હારા એક વખતના પ્રેમી પતિના છેવટના ખે બોલ સાબળે છે. ચોરી અને ખૂન બને જાહેર ઘટચૂક્યા છે પોલીસો ત્હારી પૂઠે ઢોડતા આવે છે હવે હુ હસતા હસતા જેલમા જઇશ ફાંસી સહીશ અહીં નહી, ઉપર જઈને રહીશ.”

“શુ પોલીસો તમારી પાછળ પડી ચૂક્યા છે ?”

“ક્યારના. તેમનાથી બચવાનેજ હુ આ મેલાધેલા બિખારીના વેશમા અહીં ન્હાસી આવ્યો છુ ’

એટલામા પારણા ઉપર ઉઘાડવા માટે ટકોરા તથા બૂમે પડવા લાગ્યા. પોલીસો આવી પહોચ્યા એમ મુધા અને ચંદ્ર બંને સમજી ગયા.

“પ્રભુ ! ન્હાસો ! તમે ન્હાસો ! એ. .આવી લાગ્યા ”

“શા માટે ? ત્હારી છેવટની વ્યાજ્ઞા પરિપૂર્ણ થઇ ગઈ છે હવે હું બેઘડક મરવાને તૈયાર છુ છાતી ઢોડીને કહીશ કે મહે ચોરી કરી છે, મહને બેડી મ્હેરાવો. શિક્ષા કરો ”

“મહારા સોગન ! પ્રભુ જે હવે કંઈ બોલો તો ! આપના મગળ માજ મહાર મગળ છે આપ મરશો તો હું કદી જીવી શકવાની નથી. ચોરીનો માત્ર મહારા અગ ઉપર છે પોલીસ મહેને પકડશે આપની ખાતર એ આરોપ હું માથે લઈશ ”

“ નુ ? ”

એટલામા તો કમાડ તરુ પોલીસોના માણસો ફીલા, અને બીસીધરને લઈ લા આવી પહોંચ્યા

પોલીસનો ઉપરી—અધિકારી ! તમારી ઉપર ખૂન તેમજ ચોરીનો આરોપ છે તમને પકડવા વોરંટ છે બોલો ચોરી તમે કરી છે કે નહીં ?

અધી—હા

સુધા—ના ના આમ જુઓ મુદામાલ મહારા અગ ઉપર છે. ચોરી મહે કરી છે ખૂન પણ મહારાજ હાથથી થયું છે.

ઉપરી—પરંતુ એક જી એટલી બધી હિંમત કરે એ નથી માની શકાતું

સુધા—શા માટે નહીં ? ચાલો ! મહેને લઈ ચાલો. હું ભરી કોર્ટમા કહીશ કે ચોરી મહે કરી છે ખૂન મહે કરી છે શિક્ષા મહેનેજ ચવી જોઈએ મહારા પતિ તો તદ્દન નિર્દોષ છે

ઉપરી—ને નહીં અને વોરંટ મી અધિકારના નામનો છે. તેમજ મુદામાલ તમારા અગ ઉપર છે માટે હું તો બંનેને લઈ જઈશ પછી ન્યાયાધિશ સાહેબ જે ચુકાદો આપશે તે ખરો.

સુધા આ શબ્દો સામળતાજ પિતાના ચરણમા લેટી પડી
“આપૂ ! ગમે એમ કરી તમે એમને બચાવો.”

“ચાલતી ચા ! ફળકલકીની દીકરી ! તુ અગર તો ત્હારો પતિ
હવે જીવે ! મરે ! એ બધુ મ્હારે મન સરખુજ છે”

“નહી. નાથ ! બચાવો. પુત્રીને બચાવો” લીલાએ રડતા રડતા
પુત્રી તરફથી પતિને વિનતી કરી

“હર થા ! ચોર દીકરી ! અને ખૂની જમાઇ ! એ પ્રભુ ! હું આ
શુ જોઇ રહ્યો છું ? નહી બન લઇ જવ અહીંથી એકદમ લઇજવ”

પુત્રી અને પત્નીને બચીધરે પટકી અને તરછોડી નાખ્યા
પોલિસનો ઉપરી સુધા તથા ચંદ્ર બંનેને કેદ કરી ચાલતો થયો

“ઓ પ્રભુ ! હું આ શુ જોઉં છું ? લગ્નમા વિધ્ન !” કહી
બચીધર એક ઉપર એક ઉપરઉપરી થતા આ આધાનો ન સહી શકવાથી
દેહશુદ્ધિ ખોઇ બેશુદ્ધ લીલાની પાસે ઢળી પડ્યો

—: ઓ ! હિન્દુ સસાર ! —

*

*

*

*

પુષ્પ:-૭ મું.

“ઔરીમાં રંડાપો”

ચિની કેવી વિચિત્ર લીલા !

એક બાળુ પોતિસો મુધા-ચ દ્રને લઇ મડપ
આગળથી બહાર નીકળ્યા, બ્યારે બીજી બાળુ બરાબર
એજ વખતે અરુણનો વરધોડો વાજતોગાજતો મડપ
આગળ આવી રહ્યો. લીલાવતીએ ઉપાના લગ્ન લખાવવાને બહુ
કહ્યું, છતાં બસીધરે ના-તી નાજ પાડી લોકોમાં તથા મગાવ્હાલાઓમાં
પણ વાનો થઇ રહી, કે -“પુત્રી જમાઇના તાજબ ધા ઉપર બસીધર
પોતાની પુત્રી પરણાવે છે”

લગ્નનો આખોયે દિવસ ઉપાએ રડવામાં પસાર કર્યો હતો.
અરુણ ગર્ભશ્રીમતનો પુત્ર હોવાથી, તથા ન્યાતનો એવોજ પરાપૂર્વનો
ધારો હોવાથી તેને ત્યાંથી ઉપાને માટે અમૂલ્ય વસ્ત્રાલકારો મોકલવામાં
આવ્યા હતા. લીલાવતીએ ઉપાને એજ સાસરાના વસ્ત્રાભૂષણોમાં અત્યાર
પૂર્વે શૃંગારી હતી

ઉપાના ભગ્ન હૃદયમાં પોતાના બહેન બનેલીના ધાએ વધુ પીડા
કરી પોતાના લગ્નના દિવસને તેણે કાળચોષડીયુ ગણી નિશ્વાસ અને
શ્રાપોથી વધાવી લીધો. લીલાવતીનો પણ ઉત્સાહ ભગ થઇ ગયો.
જોમ જતુ રહ્યું આખામાંથી દડદડ આસુ ટપકવા લાગ્યા. ઉપાના લગ્નમાં
હવે તેણે મન નહોતું. અને હોય પણ ક્યાંથી ?

છતા બસીધરના દીલમા “ગળે કાઠ અન્યુજ ન હોયા” એમ હતું નહોતા તેની આખમા આસ, કે નહોતા તેના મુખડાના ભાવમા કશાય પરિવર્તન ! એ સમગ્ર, શિક્ષિત, સસ્કારિત, અને સહનશીલ છતા સહૃદય આત્મા અતરના દુખ અતરમાજ દાખી, રડી રહ્યા હોતો દુનિયાને દેખાડવા તે નહોતો માગતો ખરેખર ! ગમે એટલું રડો ! કૂટો પણ તમે તમારા હૃદયમા પડેલા ચીરાં ! અને એમા થતા દુખ ! તેનું વર્ણન કરી શકજો ? કદાપી નહીં એ તો દર્દની પીડા દર્દિજ ગળે !

નિત્યનિયમ અનુસાર આજ પણ અરણ્ય મંદિરાપાન કરવું ચૂક્યો ન હતો શ્રીકૃષ્ણ લાઠ વરરાજ અંધ ઉપરથી હેઠે ઉતર્યા સળગતા હૈયે સાસુએ-લીલાવતીએ તેમને પોકયા વરરાજ આવી મડપમા ગોડવાયા

સાસરેથી મોકલાયલા હીરાના કર્ણકૂલો અત્યારે ઉપાના કાનમા ઝળહળી રહ્યા હતા પગમા ઝાઝર, કરમાં મોતીની બગડીઓ, અને સૌભાગ્ય કકણ, ગળામા ચંદનહાર, મૌકિતક હાર, અને કરાણીમા હીરાની મુદ્રિકા ઉપરાત અન્ય ન્દાનાવિધિ અલકારોથી ઉપાએ પોતાના ગૌરાગને વિભૂષિત કરાવ્યું હતું. બેઠી બેઠી એ બાર વર્ષની બાળા રમાલ લાઠ અશ્રુભીની આખો લૂછી રહી હતી.

એટલામા કન્યા પધરાવવાની બૂમ પડી. લીલાવતી ભાગેલે હૈયે ઉપાના શુભાગમમાં આવી માથી રડી દેવાયું મગજ પ્રસંગે માતા-પુત્રાની આખોમાથી પાણી વહ્યા. અને બેઠી પડ્યા શરમાળ ઉપાને હાથ માતાએ પોતાના કપતા હાથમા ઝાલ્યો મદમદ પગલા ભરતી ધુધટમા આંધ્રુ આંધ્રુ રડતી, મત્રમુગ્ધ ઉપા હૃદય, અનેરી આશા, અને બનિષ્યના સસાર સુખ-સ્વપ્નાઓ ઉપર પતથર મૂકી કંઠે હૈયે ચાલી.

થોડેક જતાજ તેના નિસ્તેજ, નિરાશ વદન ઉપર માતાની નજર પડી તે બોલી "હિંપા ! ચાલ્યો નથી કયો ?"

હિંપાને હમણાજ એ સામયો તે ગળગળે સાદે બોલી "આ ! ઉતાવળમાં પહેનના આઘાતમાં ભૂલી ગયું" આટલું બોલતા તે રડી પડી માએ કકાવટી મગાવી, પુત્રીને ચાલ્યો કયો હિંપા મડપ આગળ આવી પહોંચી તેની જમણી આખ ફરકી અમ ગળતાના બચકારા આપી રહી હતી

મડપના પ્રવેશદારમાં પેસતા નીચું નમવું પડે એમ હતું શર્મવશ હિંપાના ચદ્રવદન ઉપર છુદ્ધપટ આવી રહેલો હોવાથી, તથા તેની અમુલીની આખે અધારા આવતા હોવાથી, તેને પ્રથમજ પમલે ઠોકર વાગી તે પડી ગયું

આહથોએ તથા સગાજાલાઓએ મળી તેને ઢબી કરી વસ્ત્રાલંકાર ઠીક કર્યા હિંપાને મડપમાં પધરાવવામાં આવી આવા મગળ પ્રસંગે આવા અમગળ ચિહ્નો હિંપાને શું સમજાવતા હતા ? "હોના ડુકા અધકારમય સૌભાગ્યની આગાહી !"

હસ્તમેળાપ થયો મગળ-પ્રદક્ષિણા ફરવા પતિ-પત્ની ઉઠ્યા મન વગરના ચાર મગળ-ફેરા ફર્યા, હિંપા હવે શાસ્ત્રાનુસાર પરણી ચુકી. અરણ્યની પત્ની થઈ ચૂકી તે હવે કુમારિકા નહીં પણ નવ-વધૂ હતી.

બરાબર આજ વખતે પ્રખ્યાત સરકારી ડિટેક્ટીવ મી રાહોડ આવી પહોંચ્યા તેમની સાથે એક રકતા કક્ષતા શેઠ અને પાત્ર પોલીસના માણસો હતા. અરણ્ય, હિંપા, તથા અન્ય સદગૃહસ્થો વિચારમાં પડી ગયા. "આ શું ?"

“મી બસીધર !” રાઠોડ ટોપી ઉતારતા બોલ્યા “આવે મ ગળા પ્રમગે હુ લમમા વિધન નાખવા હાજર થયો છુ, એ બહલ દીલગીર છુ. પરંતુ મ્હારે ન છૂટકે તેમ કરવુ પડે છે”

લીલા, બસીધર, અરુણના પિતા તથા અન્યજનો, કાંઈ કશું ન બોલ્યા પરંતુ દારૂડીયો અરુણ મ ઉપમાથી એકદમ રોષાળ બહાર ધસી આવ્યો. બહાથ ચઢાવીને ધનના અમિમાનમા તે બોલ્યો, “પણુ છે શુ ? તે તો ખેલા જણાવો ! આ શુ તોફાન છે ?”

“એજ કે તમારા ઉપર આ શેઠની પુત્રીના ખૂનનો તથા તેના દાગીનાની ચોરીનો આરોપ છે”

“શુ ? ખૂન ! ચોરી ! ડિટેક્ટીવ સાહેબ ! તમે ગુહિમાનો છોને ?”

“સીધી વાત કરો ! મી અરુણ !”

“એમ ? વાર ! ગુહનેગાર શા આધાર ઉપર ઠરવો છે ? કાંઈ સાબીતી, પૂરાવા છે ?”

“તપાસ કરવા દયો”

“ખુશીથી કરી ત્યો”

ડિટેક્ટીવ મારોડે સાચે આવેશ શેઠને પ્રત્યેક સ્ત્રીઓના અંગ ઉપરના દાગીના બનાવી તપાસ કરવા માંડી. એટલામા એ શેઠની નજર મ ઉપમા બેઠેલી નવ-વધૂ કિષાના હાથ તરફ ગઈ તે ગજી ઉઠ્યો. “ઓહ ! આ રહ્યા આ શુ ? મ્હારી પુત્રીના તમામ ધરેણા આ પરણના બેઠેલી છોકરીના અંગ ઉપર છે”

“જુકી વાત”

“બમ કરો અરણ્યકુમાર ! તમારી પત્નીના કાનમાના કર્ણકૂનો, હાથમાહેના સૈભાગ્યક કુશો, ગળામાની માળા, આગળીમાની વોંગી, તથા પગમાના તુપૂર એ સર્વ ચીજો તમારા ઉપર આગેપ સાબીત કરે છે”

“કાણે કહ્યું ? એ તમામ મ્હે મારી જાતે વેચાતા આણી પ્હેરાવેલા છે”

“એ જ્ઞાના નહી ચાલે, મી. બસીધર ! તમારી છોકરીને કહો કે દાગીના ઉતારી અમને સોપી દે”

ઉપા આગળ સામળી ન થકી તેણે અગ ઉષ્નના એ સૈભાગ્યના અલાર્કારો ફડાફડ ઉતારી ફેંકી દીધા. સૈભાગ્યક કણ્ણડીના તેના હાથો હવે નિધવાનું જાન કરાવતા હતા પોતાને થયેલા અપશુકનના ચિહ્નોએ અમગળ ભાવ આખરે મજબૂત. આમળીએથી છેવટની હીરક-મુદ્રિકા કાઢી આપતા ઉપાએ તે ચૂસી લીધી

ચોર અને દાડડીયા પતિની નવ-વધૂ ઉપા ત્યાજ ઢગતો થઈ જમીન ઉપર ઢળી પડી લીલા અને બસીધર એની મારવાગ કરવામા પડ્યા, મળેલી મેન્ટિનીમા ગભરાટ છવાઈ ગયો. હો-હા અને દોડાદોડ થઈ ચૂકી બસીધરને એક પરમખિત્ર સત્તર ડોકટરને તેડી લાવવા દોડયો.

બીજા બાણુ તમામ દાગીના હસ્તગત કરી અરણ્યને કેદ કરવા ડોટેક્ટીવ આમળ વધ્યો પરંતુ દારૂમા જાન બૂચેલા, અને ઉછાછળા મગજનો ઉદ્ધત અરણ્ય સમય ન વિચારતા ઉશ્કેગઈતેની સ્હામો થયો.

“બદમાશ ! ગળેપડુ ! મ્હને ચોર ઠેરવી બેડી પ્હેરાવતા પ્હેલા હમણાજ હુ ત્હને બતાવી દઉં છુ.”

“અવિચારી અને ઉન્મત્ત અરુણે ડિટેક્ટીવ રાઠોડ ઉપર જીવલેણ હુમલો કર્યો પરંતુ રાઠોડ સાવધન હતો તેણે એકજ ઠોસાથી અરુણને જમીનદોસ્ત કર્યો નીચે પડતા અરુણનું માથું ફટી મથુ તે લોહીમા તરખોળ થઈ બેભાન થઈ પડ્યો. ઉભયપક્ષમા રડારોળ થઈ રહી પુત્રી અને જમાઈ ઉભયના એક સાથે છેલ્લા શ્વાસે લીલા તથા અસીધરની મનોબ્યથાનું ચિત્ર ! સહૃદય વાચક ! તુજ કંઈપી લેજે

ડૉક્ટર સત્વર આવી પહોંચ્યો અરુણની નાડ તપાસવામા આવી ડૉક્ટરે જણાવ્યું કે -“ આરોપીએ પુષ્કળ દારૂ પીને લીવર બગાડી નાખ્યું છે એને હાર્ટીસીઝનો રોગ થઈ આવ્યો છે હૃદય બધ થઈ જવાની તૈયારી છે અચે એમ નથી બાગ્યેજ દશ મીનીટ કાઢે ”

અરુણને પોતા પોતાની વૃદ્ધાવસ્થામા આ એકનાએક પુત્રનો આઘાત ન સહી શક્યો તે બેહોશ થઈ ગયો તેને શુદ્ધિમા આણવાના ઉપચારો થવા લાગ્યા ડૉક્ટરે ઉપાને તપાસવા માડી

અરુણ પોતાનો છેલ્લો શ્વાસ લઈ રહ્યો હતો રાઠોડે મજબામથી પેન્સીલ અને ડાયરી કાઢી મરવા પડેલા અરુણ પાસે તે બેઠો “મી. અરુણ ! મરતી વખતે આપને આપના ઉપર આવેલા આરોપ માટે કંઈ કહેવું છે ? તમારી આ છેલ્લી ધડીએ તમે ઇશ્વરને ઝાળખીને સાચું બોલજો તમારી કીર્તિને કલક

“હા ! જોહ્ ! હું જાઉં છું.. મી રાઠોડ હું ખૂની નથી. ચોર નથી આ ધરેણા કયાથી આવ્યા ? તે નથી ખમર પણ પણ...હંદ્રિ વદન હંદ્રિ વદન હા ! જોહ્ ! અમરવિન્દા એ ભોકોએ મહેને...”

અધુરી વાત પૂરી કર્યા વિનાજ અરજીનો અમર આત્મા ઉડી ગયો. અરજીના વૃદ્ધ પિતાએ બહુ બહુ કાલાવાલા કર્યા, પરંતુ ડિટેક્ટીવ એકનો એ ન થયો. અરજીના શબને પણ તે આરોપી ઠરાવી પોલીસે પાસે ન્યાયદરબારમાં ઉચકાવી મયો.

બીજી બાજુ બાળવિધવા ઉષાને ડૉક્ટરે માપતા ઉપચારો કર્યા નસીબની લાખી દોરીએ તે હોશમાં આવી ડૉક્ટરે આશ્વા આપી. અને દુર્ભાગીની ઉષા પોતાના ભાવિમાં લખાયેલા કળેટા વેઠવા ઉઘરી ગઈ પરમાત્માની આ કેવી લીલા ! જે ઉષાને મરવું ગમતું હતું, તે જીવતી રહી, જ્યારે અરજીની ખોટ હતી, તેનું અકાળ મૃત્યુ થયું !

ઉષા ખચી હતી. પરંતુ હવે તે બાળવિધવા હતી એકજ દિવસમાં તેણે કુમારિકા, નવ-વધૂ અને વિધવા એમ ત્રણ ભૂમિકા ભજવી લીધી હતી નસીબની રંગભૂમિ તે આ !

એક તાળજી હૃદયાધાત ઉપર આ બીજો અસહ્ય આધાત લીલા તથા અસીધર ના સહી શક્યા વિધવા ઉષાને પડખામાં લઇ લીલા હૃદયબેદક રૂદન કરી રહી હતી જ્યારે મૌનધારી નીચે પડેલી ઉષાની આખમાં આસુની એક છાટ સરખી નહોતી

કૂર શાતિના બધને કરી આવી કેટલીએ બાલિકા આમ ચૌરીમાંજ રડાપો પામતી હશે ! પ્રભો ! ન્યાતીના આગેવાનોને એવા નિર્દય ધારા (બાળવિવાહ) અટકાવવા સન્મતિ સુઝાડો

અરજીનો આ અકાળ દેહાન્ત ! અને ઉષાનો આ સૌભાગ્ય-સુર્યાસ્ત કળે અવલખીને ? આ તમામ ઓ હિન્દુ ! સમાજ ! ત્હારે ખાતર !

પુણ્ય:-૮ મું.

“કિસ્મતના એલ.”

ધાના હૃદયસ્પર્શી શબ્દબાણોએ વિધાયલો ચંદ્ર પર તણ નિકળ્યો. શ્રીનગરને તેણે તિલાંજલી આપી તે સૂર્યપુર નગરમા આવી ચઢ્યો. એનકેન લુપ્તાથે ધનવાન થવું ! અર્થાત્ પુણ્ય પૈસો ભેગો કરવો ! એજ હવે તેના જીવનનું એક માત્ર ધ્યેય હતું.

બહુ બહુ રખડ્યો, બહુ બહુ શોધ કરી, બહુ બહુ વિચાર્યું, પરંતુ એકાએક વિના પરિશ્રમે પૈસાદાર થવાનો એકે રસ્તો તેને ન જાણ્યો. એક વેળા આજ વિચારમા ઘૂમતો તે એક સન્નિયાસ રસ્તો ઉપરથી પસાર થતો હતો, એવામા સૂર્યપુરના શ્રીમત શેઠ નવીનચંદ્રની ઘોડા-ગાડી ત્યાંથી પસાર થતી હતી. રહામેથી આવતી એક મોટારકારનું બમ-સૂચક જી મળું વાગવાથી ઘોડા બડક્યા, અને શેઠ તમા કૌંચમેન સાથે ઘોડાગાડી બમમા આવી પડી. આ વખતે રસ્તે જતા ચંદ્રવદને તેમને તનતોડ મહેનત કરી બચાવી લીધા. શેઠ પોતાના ઉપર ઉપકારકર્તા આ અજ્ઞાપ્રાને સાથેજ ગાડીમા બેસાડી લીધો. ચંદ્ર શેઠની સાથે બમમે આગ્યો. કેટલીક પૂછપરછની અંતે ચંદ્રવદને પોતે શ્રી નગરનો રહીજ હોઈ, વખાનો માર્યો અહીં આવી નોકરીની શોધ માટે રખડે છે, એમ બનાવટી વાત કહી. તેજ દિવસથી ચંદ્રવદનના બાગ્યનો સિતારો ખુલી ગયો. નવિનચંદ્ર શેઠે તેને પોતાનીજ પેઢીમા ૩ એકસોના પગારે મ્હોટા કુનિમતી જગ્યાએ નીમી તેના ઉપકારનો બદલો વાળી દીધો.

હુ પી
પાલીસ

સરોવરની સુંદરી. સચિત્ર.

ભાગ ૧—૨. પૃષ્ઠ ૩૦૦ આકૃતિ ચિત્રા આયે મુ'વ માત્ર રૂપીયા દોઢ
પોષ્ટ સાથે રૂ. ૧-૧૩-૨.

પરંતુ સંસારની આ પ્રચલિત કહેવત છે કે, “લક્ષ્મી દેખી
જુનિવર ચળે.” શ્રી ! અને શ્રી, (સૌન્દર્ય) એ બે ચીજો જોઇને
બધા વૈરાગીઓ પણ મન સયમ ચૂક્યા છે. ત્યાં પામર ચંદ્રની શી
મણ્ણતી ?

વિશ્વાસુ શેઠે ચંદ્રની વ્યાપાર ધંધામાં નિપૂણતા તથા પ્રમાણિકતા
જોઈ દિન પર દિન તેનો ખમાર વધારી આપ્યો. શેઠ હવે ચંદ્રની સાથે
એક સેવક તરીકેનું નહીં, પરંતુ સગા ન્હાનાભાઇ જેવું વર્તન રાખતા
હતા. શેઠની તમામ પેઢીનો વહીવટદાર હવે ચંદ્રજ થયો હતો. શેઠ
વ્યાપાર તેમજ ઘરની તમામ ખાનગી-ખાસ બાબતોમાં પણ ચંદ્રનીજ
સલાહ લેતા હતા. તેને પોતાના ઘરનાજ માણસની માફક મણ્ણતા હતા.

વયોવૃદ્ધ શેઠની નવી પુત્રીનું નામ નિર્મળા હતું. શેઠને આ નૂતન
પત્નીથી કેવળ એક બે વર્ષનો બાળક નૌતમ થયો હતો. આજ શેઠનું ધરસૂત.

લક્ષ્મીની રેલમછેલ વખતમાં થતી, છતાં ચંદ્રને ધંધર અને
શેઠનો જરા ડર હતો. હજી સુધી તેની ભાવના પવિત્ર, અને હાનત
સાફ હતી પરંતુ એવામાં એક અંજીધાર્યો પ્રસંગ બન્યો. અને તેણે
ચંદ્રની પ્રમાણિકતા ચૂકાવી.

કહેવત છે કે - “સુખમાં સાબરે સોની, અને દુઃખમાં સાબરે રામ”
તદ્ અનુસાર સુખમાં પડતાં પોતાની મૂળ-દશાને ચંદ્ર તદ્દનજ ભૂલી ગયો.
પોતાની પત્ની ! પ્રતિષ્ઠા ! વગેરે સર્વ કોઈને તે પૈસાના ખર્ચખર્ચમાં
વિસરી ગયો. ખરેખર ! મૃત્યુલોકનો પરમાત્મા પૈસો છે. મૃત્યુપુરીમાં
કામ, દામ, અને જામતીજ આદે પ્રહર માળા ફરે છે.

શેઠની અવસ્થા હવે ચર્મચૂકલી હોવાથી તેઓ માદા પડયા. આજ ધણી દિવસ થયા ચંદ્ર શેઠની સાથેજ શેઠને ઘેર જન્મતો હતો. બહેલી સહવારમા શેઠની ખબર લેવા, તથા આવેલી ટપાલ વાચી સમજાવવા ચંદ્ર શેઠને બગેલે આવ્યો. શેઠના ઘરમા ચંદ્ર આ પહેલાં પણ વારવાર આવતો જતો હતો, પરંતુ હજી સુધી નિર્મળા સાથે એકાન્તમા તે કોઈ વખત નહોતો આવ્યો. આજ વેળા દૈનસ યોગે-ભાવિના ભૂલાવાએ તે નિર્મળા સાથે એકાન્તમા આવી ગયો.

પ્રભાતનો પ્હોર હતો. પતિને માટે પવિત્ર હૃદયની સતી નિર્મળા ત્યાં બનાવી રહી હતી પાસેજ ન્હાતકડો નોતમ ભાગડોડ કરી રમી રહ્યાં હતા.

“શેઠને કેમ છે વાડ ?” આવતાની સાથેજ ચંદ્રને શેઠાણીને પ્રશ્ન કર્યો.

“આવો ! સારું છે અદર સૂતા છે જીવ” નિર્મળાએ નિર્મળ હૃદયથી આવકાર આપતા યોગ્ય જવાબ વાળ્યો.

ચંદ્ર અદર ગયો. પણ જતા જતા તેની આખો પેલી નિષ્પાપ નિર્મળાની ઉપર એકવાર પુનઃ પલકતી ગઈ સૂતેલા શેઠ તેને બોલાવ્યો. પાસે પડેલી એક પુરસી ખેચી ચંદ્ર તેમા ગોઠવાયો. આમતેમની થોડી ધણી વાત કરી ચંદ્ર જવાને માટે ઉઠ્યો ત્યાં તે નિર્મળા ત્યાંના ખે પ્યાલા ભરી ત્યાં લઈ આવી તેને સ્ટૂલ ઉપર મૂકતા તે બોલી, “એસો એસો ! જવાય છે ત્યો આ ચાહ.”

વિવેકને ખાતર નિર્મળાએ એક પ્યાલો લઈ ચંદ્રની સહામે ધર્યો. નિર્મળા આટલી છૂટથી પતિની હયાતીમાં આ પહેલીજવાર ચંદ્ર સાથે બોલી હતી પોતાના પતિ જે ચંદ્રને ન્હાના ભાઈ જેવો ગણતા હતા, તેજ ચંદ્રને સરલહૃદયા નિર્મળા પોતાના ન્હાના દિવર જેવો ગણતી હતી.

“ના ! ના ! હું ત્યાં નથી પીતો હમણાજ દૂધ પીને ઘેરથી નિકળ્યો છું ” વિવેક દર્શાવવા ચંદ્રે ના પાડી

“ત્યારે સમ ! ચંદ્ર ! લે ! તું હજી જુદામજ ગયો છે ? બાકી અમારે મન તો તું એક વરનોજ માણસ છે હું તને ન્હાનાબાઇની માફક, અને આ તારી બાબી, તને ન્હાના દિવસની પેઠે ત્યાં છે ” શેઠે આગ્રહ અને મમતા એકી સાથે દેખાડતા પોતાની પત્નીનું પાવન હૃદય પશુ સાથે સાથે ઉઠેલી નાખ્યું

“હા વદનબાઇ ! હવે બહુ માન ન મળે ! લાઇ લ્યો ” નિર્મળાએ હસતા હસતા ખાલો ચંદ્રના હાથમા આપ્યો

“ત્યો ત્યારે ! તમારે માન રાખુ છું બાબી ! તમારો હાથ તે કાંઈ પાછો ઠેલાય ?”

હા, ના, કરતા હોવડ ચંદ્રે નિર્મળાના હાથમાથી ચાહતો ખાલો લીધો કરરપર્ય થયો અને એ રપરેજ ! એ પ્રસૂજેજ ! ચંદ્ર ચમક્યો ! (શોક્ય-પુત્ર વીર કુણાહને રાજતિલક કરવા જતા જેમ રપરે કરી અપરમાતા તિષ્ઠતક્ષિતા બાન બૂલી હતી, તેમ !) દેવી સ્વરૂપ નિર્મળા ! માતા સમાન (પર-ઝી માત સમાન) નિર્મળા ! તે તેને કોઈ અન્યજ જણાઇ ધડી પહેલા લાલ્લી સ્પર્શ કર્યો હો, એ પવિત્ર ભાવના નષ્ટ થઈ ગઇ તેની આખો વિકાર ભાવનાથી ઘેરાઇ વીસથી બાવીસ વર્ષની અધિકપિવેત્ર મુવાન, રૂપવાન નિર્મળાના સૌન્દર્ય-તેજ ચંદ્રને આકર્ષ્યો કદરે પોતાનું કુસુમ-માણુ મારી તેને ધાયલ કર્યો, બ્યારે શેઠ સર્વથા આ વાતથી અનગ હતા બિચારી નિર્દોષ નિર્મળા પશુ આમાંનું કશું જાણતી ન હતી.

વિધાતાના નિર્માણને જનતા કયા ત્રાર લાગે છે ? ધણી દિવસની આવીજ ચાલુ મદ માદગી પછી શેઠની તમિયત વધુ અગડી આવી ડાકટરને દા'ડામા અખમે વાર બોલાવવામા આવતા. ડાકટરે અને “કેસ હોપલેસ” (નિરાશાજનક રૂપિયો ખોટો છે) હોવાનું જણાવ્યું શેઠની મુખાથી સૌલીસીટરને બોલાવવામા આવ્યો શેઠ મરતા મરતા પોતાની લાખખોની મિલકતનું વસીયતનામું (Will-વીલ) કરાવવા લાગ્યા

એક તરફ વૈધવ્યના શમણા જોઈ આસુડા વર્ષાવતી નિર્મળા બે વર્ષના નૌતમને ખોળામા લઇ, પતિદેવના પથગમા તેમના માથા પાસે બેસી બમ હાથે જરફ ચૂકી રહી, હતી જ્યારે બીજી તરફ સૌલીસીટર મી. નરહરિપ્રસાદ દેશાઇ વીલ તૈયાર કરી રહ્યા હતા તેમની પાસેની ખુરસી ઉપર ચદ્રવદન બેઠો હતો

“લખો, મી. નરહરિપ્રસાદ,” શેઠ નવિનચહે ધીરે ધીરે લખાવવા માડ્યું, “જ્યા સુધી મ્હારો આ ન્હાનકડો પુત્ર નૌતમ સગીર ન થાય, આ સુધી મ્હારી તમામ સ્થાવર જંગમ મિલકતના ટ્રસ્ટી તરીકે મી ચદ્રવદન ફૂલ વહીવટ કરે”

“શુ ?” સૌલીસીટરના મુખમાથી આશ્ચર્ય ધ્વનિ નિકળી ગયેલ

“નરહરિપ્રસાદ ! તમે ચમક્યા કેમ ? ચદ્રવદન મ્હારો પ્રમાણિક અને સંપૂર્ણ વિશ્વાસપાત્ર સેવક છે એના ઉપર મ્હને પૂરતો ભરોસો છે”

“બહેન ! તમારે કંઈ આ વિષયમા કહેવું છે ?” સૌલીસીટરે નિર્ભાગી નિર્મળા તરફ જોયું

“ના.”

તે દુ ખમા ડુધી રહેલી આર્ય-અમળા ! બિચારી, આથી વધુ શું બોલે ? તેને આ વેળા પૈસાની નહી, પરન્તુ મરતા પતિની પડી હતી. તેનો જીવ મિલકતમા નહી, પરન્તુ પોતાના જીવન-સામાગ્યમા પરોવાયેલો હતો. આર્ય-રમણીઓને મન તો “પતિ એજ પ્રભુ ! અને પતિ એજ પૈસો”

વીલ તૈયાર થઇ ગયું. જદ્દ નવિનચક્રે ચંદ્રની ઉપર વિશ્વાસ રાખી તેને પોતાની તમામ લાખખોની મિલકતનો ટ્રસ્ટી નિમ્મે તદ્દુપરાંત પોતાની યુવાન પત્ની તથા બાળકને પણ તેને આશરે સોંપ્યા શી આશાથી ? શું જોઇને ? તેની પવિત્રતા અને પ્રમાણિકતા ઉપર મુગ્ધ થઇને ! કેવળ એક વિશ્વાસ ઉપર ! અહાહા ! “આપ બધા તો જમ બધા.” સજ્જન પ્રત્યેકને પોતાના જોવોજ જુએ છે

“માઇ ચંદ્ર !” નૌતમને નિર્મળા પાસેથી ઉચકી લઇ ચંદ્રના હાથમા મૂકતા ઝળઝળાયા ભરેલી આખે શેઠ બોલ્યા, “આ ત્હારા ભવિષ્યના શેઠને હું ત્હારા ખોળામા મૂકુ છું અને આ મ્હારી યુવાન, અનાથ, પત્નીને પણ ત્હારાજ વિશ્વાસ ઉપર છોડી જઈ છું એને પીએર કે સાસરામા કોઇજ નથી એ બેઉને તું ત્હારા માતા-પુત્રની પેઠે પાળજે જેવી રીતે અભાર સુધી ત્હે મ્હારી નોકરી નિમકહલાલીથી કરી છે, તેવીજ રીતે હવે પછી પણ પેઠી ચલાવી ધર્મ, નીતિ અને સત્યને માર્ગે ચાલજે પવિત્રતા અને પ્રમાણિકતાની ખરી કસોટી ભો હવે મ્હારી ગેરહાજરીમાજ થનાર છે ત્હારા ઉપર મૂકેલો વિશ્વાસ તું બરાબર જીવનમા ઉતારી બતાવી ઇતિહાસમા અમરકીર્તિ સપાદન કરજે યાદ રાખજે કે ત્હારી નિમકહલાલીનો બદલો ત્હને ઇશ્વર તરફથી જરૂર મળશેજ. તેની સાથે એ પણ યાદ રાખજે કે, “માણસને પોતાના બધા ખૂરા પ્રત્યેક કાર્યો માટે એક દિવસ એ ન્યાયી નિરજન સમક્ષ બવાન

દેવાનો છે, આ વૃદ્ધના મરતી વખતના ખેલ નહીં બૂથતો પાપ કરતા ડરજો વિચારજો, કે દુનિયામા ધન્યર ! એ નામની એક ન્યાયમૂર્તિ છે !"

ખોટા સોમન ખાઈ ચૂકે પરમાત્માના પવિત્ર નામને પણ અપવિત્ર કરી શેઠને વિશ્વાસ ખેસાડ્યો મરતા શેઠના હાથમા ચૂકે વચન આપ્યું પત્ની, પુત્ર અને પૈસાને ચૂકવી પ્રમાણિકતા, પવિત્રતા અને વિશ્વાસ ઉપર છોડી શેઠે પ્રાણ આપ્યા બીજાજ દિવસથી ચૂકે શેઠની તમામ મિલકતનો વહીવટદાર થયો કોડી વગરના કમાણ ભટકતા ચૂકવી કીંમત કિન્નરમતના ખેલે આજે એકાએક કંટોડોની યઈ ગઈ પરંતુ એ કોના આપની હતી ? એનો ખરો વાગસદાર તો દિન પર દિન મ્હોટો થતો હતો.

"શેઠની શિખામણુ ગાપા સુધી" મરતી વખતના શેઠના કરણુ અપહોએ ચૂકવું દિલ પિગળાવ્યું હતું તેનામા પાછી પવિત્ર-ભાવનાનો ઉદય થયો હતો પરંતુ તે યોડા વખતજે માટે દૂધની માફક એ આવેલો ઉભરો, શેઠની મરણક્રિયાને સેળ દિવસ ચતાજ પાછો ખેસી ગયો. નિર્મળાની સૌન્દર્ય-છબી તેના હૃદયમા પાછી રમી રહી.

એકાન્ત મળતા તેણે એક વાર નિર્મળા પાસે પોતાની પુનર્લગ્ન માટેની હૃદયેચ્છા જાહેર કરી પરંતુ ખાનદાનના સત્તાન નિર્મળાએ તે વિકારી કાઢી ચૂકે જાહેરમા તો આ અપમાનનો બદલો કોઈપણ રીતે લઈ ચૂક્યો નહીં, પરંતુ તેના હૃદયમા સદાને માટે આ ડખ લાગી ગયો.

એજ વખતે તેને એકાએક પોતાની પત્ની સુધા ! અને તેની પાસે લીધેલી પ્રતિજ્ઞા સાબર્યા. નિર્મળાને રસ્તે રખડતી બિખારણુ બનાવી, પોતાના અપમાનનું વેર વાળવા તેણે તમામ મિલકત ઉઠાવી પલાયન કરી જવા વિચાર કર્યો પણ આ મિલકત હાથ કરવામા નૌતમ વચ્ચે આડખીલી તરીકે નડતો હતો.

ઝેરની ખ્યાલી. ચીત્ર બીજી.

ડૉ. હરીલાલ છમ્બલાલ ભુક્તિસત્તર.

રાવર ગેડ-સુરત.

શ્રી નવલચન પ્રેસ-મલયા.

કાળ ? તમે એક વિશ્વાસવાલી ?

વધુ માટે વાંચો પૃષ્ઠ ૭૩

મધ્યરાત્રિના સુમારે ચંદ્ર પોતાના માર્ગમા નહી રહેલા કટક નૌતમને ઠાર કરવાના નિશ્ચયે નિર્મળાના શયનામારમા ઘૂસ્યો. બે વર્ષનો બાળક નૌતમ માતાને યાત્રી પલગમા પોઠી રહ્યો હતો. લાખ્ખોના કૂમળા-ઉછરેતા વારસદાર ઉપર ચંદ્રની આખો મ્હોટી મજવામાથી ચળકતો ધારદાર ચપ્પુ નિકળ્યો. પૈસાને માટે નિર્દોષ બાળકનુ ખૂન કરવા, કોહી પીવા, તે નીચ. વિશ્વાસધાતી, દૂધ પાઇને ઉછરેલો સાપ ! તૈયાર થયો

પરન્તુ જ્યેને રામ ગયો. તેને કોણુ ચાખે ? ચંદ્રનુ ચપ્પુ મારવા જવુ, અને નિર્મળાનુ ઉંચમા પાસુ ફેરવવુ, એ ઉભય ક્રિયા એક સાથેજ થઇ ગઇ. ચંદ્રના અપવિત્ર હાથ સાથે પાસુ ફેરવતી નિર્મળાનો હાથ ઉંચમા અચાનક અથડાયો. કોઇ વ્યક્તિના સ્પર્શે નિર્મળાની ઉંચ ઉડી ગઇ તે જાગી ઉઠી. ચંદ્રને હાથમા ચપ્પુ લઇ પોતાના પુત્રને મારવા આવેલો જોતાજ તેની આખોમાથી અગારા વરસી રહ્યા તે પલગમાથી નીચે ઉતરી લાલ આખોએ બવા ચઢાવી તે પ્રમળા અચળા ગઇ

“કોણુ ? તમે ! ચંદ્ર ! વિશ્વાસધાતી ?”

પરન્તુ ચંદ્ર શુ બોલે ? તેની જીભ સીવાઇ ગઇ તેનુ પાપી અતકરણુ તેને કરડવા લાગ્યુ. હાથ ધુન્નવા લાગ્યો. જીન્દગીમા ચંદ્ર આ પ્હેલજેલુજ પાપકર્મ કરી રહ્યો હતો, તે વિષવા નિર્મળાના વિમલવદનની દેવાશી કાન્તિ પ્રતિ જોઇ રહ્યો. તેનાથી એ પવિત્ર-કીરણો ન રહેવાયા એ તેજોમય દિવ્ય-પ્રકાશ તરફ વધુ વાર ન જોવાયુ.

“કેમ બોલતો નથી ?” ઉરકેરાયલી નિર્મળાએ હવે માનસૂચક સંબોધન ફેરવી, શેઠાણીની માફક સેવકને ધમકાવવો શરૂ કર્યો. “આવી મોટી રાતના તહે કોની રજાથી ? અને કઇ નીચ આજ્ઞાથી મ્હારા આ એકાન્ત શયનખંડમા પમ ચૂક્યો ?”

પરન્તુ ચંદ્ર કશુંય ન બોલ્યો તે નીચું જોઈ ચુપચાપ ઉભોજ રહ્યો. આ બધું સાંભળી રહ્યો.

“બહાર જા. બદમાશ ! કાલ સહવારે ત્હારી વાત ” નિર્મળાએ તેને હાર દેખાડ્યું.

છતાં ચંદ્રે ચરણ ન ઉપાડ્યા ક્રોધથી નિમળતી નિર્મળાએ હવે તેને ખબેથી પકડી હલાવ્યો. “બહેરો છે ? સંભળાતું નથી ?”

“નિર્મળા ! તું દૂર ચા હું. ”

“તું ખૂન કરવા આવ્યો છે કેમ ? લાવ એ છરી ..” નિર્મળા ઉશ્કેરાયલી દશામાં ચંદ્રના હાથમાંથી ચપ્પુ ઝુટાવવા ગઈ અંતરે ભરેલા ચંદ્રે ખેંચતાણુમાં આવેશમાં આવી જઈ એ નિર્મળાની છાતીમાં ઘોચી દીધી પ્રેમઘેલી માતા પુત્રને બચાવતા લોહીમાં તરબોળ થઈ, ગતપ્રાણુ એવી જમીન ઉપર તૂટી પડી. પડતા પડતા તેના મુખમાંથી એક કારમી ચીસ “બચાવો..” નીકળી ગઈ આ બનાવ અજુકાર્યો અને આખના પલ્લકારામાં બની ગયો.

આજ વખતે પાસેના ઓરડામાં સૂતેલી દાસી શેઠાણીની ભયાનક ચીસે ત્યાં દોડી આવી લોહીવાળા કપડા અને જેના હાથમાં ચપ્પુ છે, એવા ચંદ્રને તથા નીચે પડેલા રૂધીર-તરબોળ નિર્મળાના શબને જોતાજ દાસીના રૂવેરૂવા કંપી ઉઠ્યા ચંદ્રનો હાથ આ વખતે નૈઃશત્રુતા ગળા પાસે હતો.

“ઓહ ! કોઈ દોડો ! આવો ! આવો” ભયકર હવાકાઝ જોતાજ દાસીએ ભયના માર્ગ મુખદાણુ કરી બંગલો મળવની મૂક્યો.

ચંદ્રના હાથમાંથી દાસીના આ ઘોષાટે ચપ્પુ એકાએક સરી હેઠે પડી ગયો તેની પીઠ ફરી સ્થાને દાસીને ઉભેથી જોતાજ તે થરથર્યો. પોતાનું અધોર પાપકર્મ પકડાઈ, અને જોવાઈ ગયું છે, એ એકે સપાટે તેના મગજમાં ઉતરતાજ તે ખીંચી દાસીને પણ ઠાર કરવા તે જીવ ઉપર આવી પાછો છૂરી ઉપાડી દોડ્યો. પરંતુ એકજ પગલું આમળ ! અને તે અટકી ગયો, થરથર કુબળી દાસીની જગ્યાએ એ હાથ જોડી મસ્તક નમાવી ઉભી રહેલી સુધા તેને દેખાઈ

આ જામ હતો થરથર કુબળી દાસીની જગ્યાએ કેમ જાણે તેની પવિત્ર પત્ની તેને આ અધોર પાપકર્મ કરતા વારવા ન આવી હોય ! પાપી દીલ ડચું તે એ ડગ પાછળ હડી ગયો છધરની લીલા શુ નથી કરી શકતી ?

એક વર્ષે પાછી બીજી વાર તેને સુધા તથા ધર સામ્યા પત્નીની અદ્રશ્ય છાયામૃતિ તેણે જોઈ દાસી તેને સાક્ષાત્ સુધા-સ્વરૂપ લાગી બીજીજ પળે હાથકડી લાંબને આવતા પોલિસેના બજારકારા સંજળાવા લાગ્યા તેની નજરે ઠેર ઠેર નિર્મળાનું ભૂત દેખાવા લાગ્યું. દાસીના વિચારે ! અને વૉરટના ચિતારે તેની શકિત હરી લીધી એટલામાં દાસીની બીસેએ નીચે સૂતેલો શેઠનો વૃદ્ધ વફાદાર પહેરેગીર-ભેંચો ત્યાં દોડી આવ્યો સમય વિચારી ચંદ્ર ત્યાંથી મુઠ્ઠી વાળી જીવ લાંબને નહાડો. બારણું તેણે ખદારથી બંધ કરી દીધું

પોલિસેના ઝોરકામાં નિર્મળાના વચ્ચાલકારનું કપ્પાટ હતું તેમાંથી અમૂલ્ય વસ્ત્રો તથા તમામ ચલકારો તેણે ખદાર કાઢ્યા. તેની પોટલી ખાંધી, તે એક શ્રીમાન સદગૃહસ્થના કૃષ્ણનેબલ વેશમાં શ્રીનગરને રસ્તે નહાડો,

આ બાળુ દાસી પાસેથી બાતમી જાણતાજ લેયો પોલીસ ચોકીએ દોડ્યો પોલિસના ઉપરીએ તાબડતોબ આવી સધળું જોયું દાસીની જુબાની લઈ તે નૌતમ, દાસી તથા નિર્મળાના શબને પોલિસની સભાળ હેઠળ મૂકી ચંદ્રના નામનો વૉરંટ કઢાવી તેજ પળે તેની પૂઠે પડ્યો.

એકજ ગાડીમાંથી ચંદ્રની પાછળ પોલિસનો ઉપરી પણ પોતાના ત્રણ કોન્સ્ટેબલો સાથે શ્રીનગર ઉતર્યો કારણકે રાત્રિની કોઈ પણ આમઆડી ન હોવાથી ચંદ્રને સહવાર સુધી રટેશનેજ ખોટી થવું પડ્યું હતું એટલેજ પોલિસનો ઉપરી તેની સાથે થઈ જવા પામ્યો. ચંદ્ર નહાસીને પોતાને ઘેર આવ્યો તેણે સુધાને ત્યાં ન જોઈ ‘પીએર મઈ હશે,’ એ સત્ય અટકળ બાધી તે એજ વેશમાં બસીધરને મકાને -પોતાને સાસરે ગયો.

તેની પાછળ પાછળ પોલિસો પણ બસીધરને મકાને આવ્યા એ પછી ‘લગ્નમાં વિન્ન.’ નામક પુષ્પમા કિસ્મતના ખેલે ચંદ્ર તથા સુધા બંને ગીરફતાર થયા એ આપણે વાંચી ગયા.

* * * * *

પુષ્પ:-૯ મું.

“દુગાનો ભોગ.”

શ્યામામી અને મદિરાભક્ત અરણ્ય તે ઉવાનો વિવાહિત બાવિ-પતિ હતો. ગર્ભશ્રીમતનો એકનો એક પુત્ર હોવાથી તે અત્યત લાડકોડમા ઉછરી બગડ્યો હતો. લક્ષ્મી અને સરસ્વતીનું પરાપૂર્વથી પ્રચલિત એવું વૈર અરણ્યને માટે સર્વાંશે સત્ય હતું. કારણ ? આ મધપુડા રૂપી અરણ્ય ઉપર ચોવીસે કલાક ગણુ-ગણુનાર મધમાખી રૂપે તેના મિત્રો સસ્કાર તેમજ સદચારુચિત હોઈ સો વસા સ્વાર્થી, મૂર્ખ, અને વ્યભિચારી હતા.

જેમા ઇદ્રિવદન કરીને એક ખાનદાનમા ખપતો, અરણ્યનો જીમર-જીન મિત્ર હતો. લગ્નનો દિવસ નડકી થયા પછી અરણ્યના પિતાએ પોતાના વયમા આવેલ પુત્રને રૂ. ૫૦૦૦૦)ની રકમ તેની બાવી પત્નીને માટે મનઝમતવા વચ્ચાલકાર ખરીદી લાવવા આપી હતી. ભોળા દિલના અરણ્યે નિષ્કપટ હૃદયે આ વાત વેશ્યા અરવિન્દાને ત્યાં મદિરાની ખાલી પીતા પીતા ધેનમાને ધેનમા આ વાત-ઇદ્રિવદનને કહી દીધી.

પછી શું પૂછવું ? ઇદ્રિવદન અને અરવિન્દાએ એકસ પ કરીને અરણ્યને પુષ્કળ દારૂ પાઇ સીસામા ઉતારી બેઘડીમા ખાલી કરી નાખ્યા. વેશ્યાના ઉપલક્ષ્ય મીઠા કાન્દો, અને વિષભર્તી સુખનો તથા નયનકદાસોમાં

છેતરાઈ, લલચાઈ, જોતજોતામાં અરણ્ય એ તમામ પૈસા ફના કરી દીધા. “પિતાજી પૂછશે, હિસાબ માગશે, ત્યારે હું શું કહીશ?” એવો પ્રશ્ન જ્યારે જ્યારે અરણ્ય કરતો, ત્યારે ત્યારે “ચર્ચા રહેશે.” કહી અરવિન્દા અને ઇદ્રવદન તેને એ વાત બૂલાવી નાખતા.

લગ્નનો આગસો દિવસ નિકટ આવી લાગ્યો. અરણ્યના પિતાએ અરણ્ય પાસે આવેલા પૈસાનો હિસાબ તથા વસ્ત્રાલકારની ઉપરાણી કરી. “સાજના આવી જશે” કહી અરણ્યે પિતાને ઉડાવ્યા. હવે અરણ્યની ધીરજ ખૂટી ગઈ. “સાજના પિતાને શો જવાબ દઈશ ? એ વિચારે તે સુઝાયો. અરવિન્દાની આ વિષયમાં સલાહ લેવા તે એને ઘેર જવા નિકળી પડ્યો.

સુઝ પાઠક ! અત્રે ત્હને સ્વાભાવિકજ એ શંકા ઉદ્ભવશે, કે જ્યારે અરણ્ય એના બાપથી આટલો બધો ડરતો હતો, ત્યારે તેનો પિતા તેને વેશ્યાગામી થતા, અને દારૂ પીતા કેમ ન અટકાવી શક્યો ? પ્રત્યુત્તરમાં કેવાંતુ એટલુંજ કે હમેશા પ્રાણ અને પ્રકૃતિ સાથેજ જાય છે. આનંદપુચ્છ ખટ માસ પર્યંત જમીનમાં દાટવા છતાં સીધું નથી તે નથીજ થતું સાત તાળામાં ગોંધ્યા છતાં શખિની સ્ત્રી ફૂં-પથે ગયા વિના નથી રહેતી. અરણ્યના સબંધમાં પણ તેમજ હતું. પિતાની ધમકીઓથી ડરી વારંવાર અરણ્ય તેમની આગળ પુનઃ એ પાપ પથે પગ ન મૂકવા બિંબપ્રતિજ્ઞા લઈ પાછી મૂકતો. મનમાં પણ ધણી વાર દ્રઢ નિશ્ચય કરતો. પરંતુ બીજીજ પળે જ્યાં ઇદ્રવદન આવે, ત્યાં હિંમત હારી જતો. પ્રતિજ્ઞા ટીલી મધ જતી. પિતાથી જાનોમાનો પાછો અરવિન્દાને લા જતો. અતે કરનાર આગળ કહેનારનું ‘કેટલું’ ચાલે ? તાડના ચઢનારને તે ક્યા ક્ષેત્રી ટેકો દેવાય ? કહેવત છે કે “ચોરનારની ચાર, અને જોનારની બે.”

એને બોધ દઇ દઇ અને સમજાવી સમજાવીને અતે વૃદ્ધ પિતા બિચારો હાર્યો વચમા આવેલ અમરુ પશુ હવે ધરમાથી વારવાર ચાલ્યા જવાની ખીક બતાવતો હતો. જ્યાં બાપે તેને કેવું છોડી દીધું મૂળથી લાડમા ઉઠરેલો ! અને વળી વૃદ્ધાવસ્થામા વશ રાખનાર આ એકજ ફુળદીપકા એટલે એનીજ ઉપર અમુત્તપ્પરાયની તમામ આશા હતી. ધરમાં રોજનો કલેશક કાશ કરવો તેને ન રૂચ્યો, અને તેથીજ અતે હારી, સુધારવા માટે આ બહેલા બહેલા લગન લઇ નાખવાનો તેણે વિચાર કરી નાખ્યો.

* * * * *

ક્રીનમરના શ્રીમાન શેઠ સુમનચંદ્રની કિશોરકન્યા “શારદા” દરરોજ સાંજે બગીચામા સપ્તીએ સાથે ફરવા આવતી હતી. શારદાની હમર તેર વર્ષની હતી. એકાએક એજ સાંજે એજ બગીચામા અરવિન્દા પશુ દંદ્રિવદન સાથે ઘોડાગાડીમા બેસી ફરવા આવી ચઢી અને એક બેન્ચ ઉપર ગોઠવાઈ બીંતે વળગ્યા.

એવામા અરવિન્દાની નજર સપ્તીએ સાથે આવે બાગમ્મ ડાહીને ઘોડો રમતી સ્વરૂપવાન. શારદા ઉપર પડી. દંદ્રિવદનને તેણે એ છોકરી પોતાને કામની છે એમ સમજાવી ઉપાડી લાવવા કહ્યું.

ડાહીને ઘોડો રમતી “શારદા” પશુ ત્હેના બાવી-લેખે પાસેનાજ ઝાડને એથે સતાવા આવી. આવી સે કડી માળાઓને ઉઠાવી ગૂમ કરનાર દંદ્રિવદનને શી વાર ? તેણે કહ્યો રોફાઈર્મવાળો રમાલ પાછળથી બઈ શારદાને નાકે દાખ્યો. બેમાન બાળાને ઉંચકી અરવિન્દા અને દંદ્રિવદન ગાડીમા બેસી નહાડા.

આ બનાવ વિમળા નામની શારદાની એક સપ્તીએ બેઠી લીધો. બંધ માડીમા બેશુદ્ધ શારદાને ઉપાડી બઈ નહાસતા અરવિન્દા તથા દંદ્રિવદનના મોઢ તેણે બેઈ લીધા.

સાથે આવેલા ગાડીવાન તથા ભૈયાને તેણે આસબેર ખખર કરી ગાડીવાને પોતાની ગાડી એ ગાડીની પાછળ દોડાવી મૂકી. ભૈયાએ જઈ શેઠને ખખર કરી.

શારદા શ્રીમાન પિતાની એકની એક પુત્રી હોવાથી નેના અગ ઉપર કીમતી અલકારો હતા કાનમા હીરાના કર્ણફૂલો, હાથમા મોતીની બંગડીઓ, નાકમા હીરાની વાળી, ગળામા ચંદનહાર, આમળાએ હીરાની વીંટી, અને પગમા ઝંઝર મળી લગભગ પચાસથી સાઠ હજારનું ધરેણું શારદાના અગ ઉપર હતું અરવિન્દાએ ઈંદ્રવદનની મદદથી શારદાને પોતાને ઘેર લઈ જઈ પલગમા સુવડાવી. તે પછી તેને ખાનમા લાવવા માટે ચાપતા ઇલાએ લેવામાં આવ્યા.

પરંતુ શારદાનો અને અરવિન્દાનો ઉભયનો દિવસ વાકો હતો અરવિન્દાએ શારદાના કપાળ ઉપર હાથ મૂક્યો, તો તેનું શરીર તેને ઠડું જણાયું કહોરોફોર્મની હદથી વધુ અસર નાણુંક હૃદય ઉપર થવાથી શારદાની શ્વાસોચ્છ્વાસની ક્રિયા બંધ થઈ, હૃદય અટકી ગયું હતું તે આ લોકને છોડી ગઈ હતી.

શારદાના આવા અણુધાર્યા મૃત્યુએ ઉભય પાપાતમાઓ ગભરાયા અને પલગ ઉપર કપડું ઓઢાડી ઢાકી દઈ, તેઓ “હવે શું રસ્તો લેવો?” એ વિચાર કરવા બહાર આવ્યા બરાબર એજ વખતે પત્નીના ધરેણુને માટે વિચાર કરતો અરણુ લા આવી લાગ્યો.

અરણુના આવતાજ વાત બંધ થઈ અરણુ ઈંદ્રવદન તથા અરવિન્દાને પોતાના પિતાને આપેલો સાબનો વામદો લેલો. “હવે ધરેણુ માટે શું કરવું?” તે પ્રશ્ન ઉપર વાતો થવા લાગી અરણુ એક વાર વેસ્થાને ઠંઠું

“બહાલી અમરવિન્દા ! હાલ થોડા દિવસ માટે તું મહને ત્હારા ધરેણા ઓછીના આપ વહુ પરણીને મ્હારે ઘેર આવશે, એટલે હું એને સમજાવી એ બધા પાછા લઈ આવીશ એક વાર લગ્ન થઈ મિયા પછી મને તે થાય, એની મહને દરકાર નથી.”

પરંતુ ચાલાક વેશ્યાએ વિધિ વિધિ બહાના બતાવી એ વાત ઉડાવી દીધી. એ તે અમરણના અત્યંત કાલાવાલાએ અમરવિન્દાએ ઈશ્રવદનને આધે લઈ જઈ તેના કાનમાં એક ગુપ્ત વાત કરી.

“શારદાના અગ ઉપર કીમતી ધરેણા છે, તે બધા ઉતારી હું એને મ્હારા છે, કહી ઓછીના આપુ તો કેમ ?” અમરવિન્દાને યુક્તિ સૂઝી આવી.

“પણ ..જે પકડાયા તો ?”

“છૂટી પડવું આરોપ એનેજ માથે ઢોળા દેવો.”

નક્કી થઈ મથુ અમરવિન્દાએ અદર જઈ પોતાનું એક કોર અમર, તથા સુંદર પોલકું અને શારદાના અગ ઉપરના તમામ ધરેણા લાવી અમરણને આપતા, નયનો નચાવતા કહ્યું

“જુઓ. બહાલા અમરણ ! તમે મહને પ્રાણથી પણ પ્યારા હોવાથીજ હું આ મ્હારા કીમતી વસ્ત્રાલંકાર તમારી આગર સાચવવા થોડા દિવસ માટે ધીર છું પણ એક શર્તે ! એ બદલ તમારે મહને એ પાછા આપતી વખતે રૂ ૧૦૦૦૦ નો એક મોતીનો હાર વધારે અપાવવો, તમારા લગ્નની ખુશાલીમાં હો !”

“એમા શુ ? કપૂલ ! કપૂલ.”

“જેજે ! ધરવાળા આવે એટલે અમને રખે બૂલી જતાં !” વેશ્યા અમરવિન્દાએ ચપળ નયનનો આજો કર્યો.

“અરે તું તે કંઈ બૂલાય ? મ્હેલા તું ને પછી તે.”

“ત્યારે કહો જોઈ ? તમારા લગ્નની ખુશાલીમા તમે મ્હને શું આપવાના છો ?”

“તું ખૂશ થાય તે પછી કંઈ છે ?”

“નારે ના ! મ્હારે તો ખીજી કંઈજ જોઈતું નથી હું પૈસાની બૂખી નથી હું તો તમારા પ્રેમનીજ ખાસી છું દર્શનનીજ બૂખી છું. તમે રોજ અહીં આવ્યા કરો, એજ મ્હારે મન તો બયો બયો.”

વેશ્યાની આ કૃત્રિમ સોનેરી, અને મીઠી શબ્દ જાળમા, તથા સૌન્દર્ય મોહમા અરણ્ય ગાડો ઘેરો થઇ ગયો એક મધુર ચુપ્પન લઈ તે વચ્ચાલંકાર સાથે ઘેર પહોંચ્યો પિતાના ચરણોમા તે ધરી દીધા અમુકખરાય એ સર્વ જોઈ ખૂશ ખૂશ થઇ ગયા લગ્નને દિવસે પ્રભાતમાજ એ ખુ ઉપાને માટે મોકલાવી દેવામા આવ્યું

આ બાળુ ગાડીવાને પોતાની ગાડી પાછળ ગાડી દોડાવી છે, એ વાત ઈદ્રવદન કે અરવિન્દા ન્હોતા જાણતા ગાડીવાને દૂરથી એ ધર જોઇ લીધું તે શેઠને બગલે પાછો દોડ્યો

આ આગળ બૈયાએ તમામ વાત શેઠને જણાવી દીધી હતી. સુમનચંદ્રે તાબડતોબ પોતાની જાળખાણુતા પ્રખ્યાત ડિટેક્ટીવ મી. રોહોડને બોલાવી મગાવ્યા ત્યા ગાડીવાને આવી ધર જોઇ આવ્યાની ખબર આપી પોલિસપાર્ટી અને ગાડીવાનને સાથે લઈ રોહોડસાહેબ વેશ્યાના ધરની જડતી લેવા ઉપડ્યા.

ગાડીવાને દૂરથી ડિટેક્ટીવ રોહોડને વેશ્યાનું ધર બતાવ્યું. રોહોડ પોલિસો સાથે અરવિન્દાના મકાનમા જઇ બાગ્યા. આ વખતે કાળા કામને કરનાર ઈદ્રવદન ત્યા ન હતો ડિટેક્ટીવે બનેલી તમામ ખીના વેશ્યાને હુકાણુમા સમજાવી, ધરની જડતી લેવાને પોતાનો વિચાર જણાવ્યો.

“પોતે હવે પકડાઈ જશે” એ બ્હીકે વેસ્થા અરવિન્દાએ શારદાના ખૂનનો આરોપ અરજી ઉપર ઢોળી પાડવાનો પ્રયત્ન રમ્યો. તેણે ડિટેક્ટીવને કહ્યું “જી ! તમારી વાત કંઈક ખરી છે શારદા કોણ ? એ તો હું નથી જાણતી પણ હા ! હમણાં એક આર તેર વરસની સૌન્દર્યવાન છોકરીને લઈ આ શહેરના પ્રતિષ્ઠિત શેઠ અમુલખરામના પુત્ર અરજકુમાર અહીં આવ્યા હતા”

“તે કયા છે ?”

“પેલા રહામા ખડમા” અરવિન્દાએ આગળી કરી.

રાઠોડ એ ખડમા ધર્યા પતંગ ઉપરથી શારદાનું ચંચ પકડાયું. શારદાના પિતા સુમનચંદ્રને ટેલીફોન કરી ત્યાં બોલાવવામાં આવ્યા. તેમણે પોતાની પુત્રીને જોળખી રડતાં રડતા તે પાગલ પિતા બોલ્યો, “આજ ! આજ મ્હારી શારદા ! ડિટેક્ટીવ સાહેબ ! એના અંગ ઉપરનું કવેરાત પણ ખૂનીએ ઉતારી લીધું છે”

તેમને આત્મશયન આપતા રાઠોડે વેસ્થા અરવિન્દાને ત્યાં બોલાવી “બાપ ! સાચું બોલજો અરજકુમાર તો અહીં નથી.”

“ત્યારે કોણ જાણે ! હમણાં તો હતા કદાચ પકડાઈ જવાની બ્હીકે ભારી ફૂદી પાછળના ભાગેથી ન્હાસી ગયા હશે”

“ઠીક ! આ છોકરીને તેઓ લઈ આવ્યા, ત્યારે તે જીવતી હતી ?”

“ના ! આવીજ બેહોશ અવસ્થામાં હતી.”

કલોરોફોર્મના અતિ-પ્રમાણે તેનું મ્હોત નિપજ્યુ છે. એમ રાઠોડે તેના પિતાને સમજાવ્યું. ડિટેક્ટીવ રાઠોડે તે પછી વેસ્થા અરવિન્દાના મુદ્દાનની આરે બાજુ પ્હેરા ચૂકવે. (વજરકેડ) સુમનચંદ્ર રડતા રડતા પોતાની પુત્રીના જીવને લઈ ઘેર આવ્યા.

ડિટકટીવ રોડોડની મહેનતથી સર્વે જાતની ઝમતી સરકારી તપાસ થઇ ચૂક્યા પછી, શારદાના મૃતદેહને બાળવાની રજા મળી તે પછી બીજે દિવસે મેજસ્ટ્રેટ પાસે અરજીકુમારના નામનો વોરંટ (પરદેહનો પરવાનો) મેળવી, ડિ. મી રોડોડ સુમનચંદ્રને લઇ અરજીને ત્યાં આવી પહોંચ્યા 'તેઓ તો લગ્નને માટે બેસીધરને ત્યાં ગયા છે,' એ ખબર મળતાજ તેઓ બેસીધરને મકાને આવી લાગ્યા

આ દુનિયામાં વેશ્યા કોની થઇ છે ? પોતાને અને પોતાના ધંધા-દલાલ ઇંદ્રવદનને બચાવી લેવા અરવિન્દાએ શારદાના ખૂનનો, અને ચોરીનો આરોપ નિર્દોષ અરજી ઉપર ઢોળી દીધો. પરંતુ ન્યાયી નિરજન એને કેમ છોડે ? રોડોડને 'આમા અરવિન્દાનો પણુ હાથ છે,' એમ શક જવાથી તે પણુ નજરકેદ થઇ

બરાબર એથા મંગળ વર્તીયા પછી તરતજ ડિ રોડોડ સુમનચંદ્રને લઇને બેસીધરના માડવે આવી પહોંચ્યા શારદાના પિતાએ પોતાની પુત્રીના ધરણા ઉપાના અગ ઉપર પહેરાવેલા ઝોળખ્યા અરજી પોતે એ પહેરાવ્યા છે, એમ કબૂલ કરતાજ તેનો બદિવાન થવાનો વારો આવ્યો દુઃખનનો ! અરે સ્નેહી અને પ્રાણપ્રિકે અરવિન્દાના દગાનો લોગ થએલો ! નિર્દોષ અરજી નિષ્કપટભાવે રોડોડની સ્થાને થયો, અને માર્યો ગયો જેનું શય પણુ મી રોડોડ જીભાની નોધી કોઈમા હાજર કરવા લાઇ ગયા

આવા કેટલાયે નિર્દોષ યુવાનો ! કુસંગતને લઇ આવા નીચ કાવત્રાખોરના દગાનો લોગ થતા હશે !

પુખ્ત:-૧૦ મું.

“દોષિતને ફાંસી.”

ચંપુરના ન્યાયાલયમાં આજે ચંદ્રવદનનો ન્યાય થવાનો હતો. લોકોના ટોળેટોળા ન્યાયાલયની નીચેના મેદાનમાં જમા થઈ ગયા હતા. યોગ્ય સમય થતા ન્યાયાધિશે આવી પોતાની જગ્યા લીધી.

ગુહનેગાર સુધા-ચંદ્રને લઈ પોલિસનો ઉપરી ત્યાં આવી પહોંચ્યો. સરકાર પક્ષના વકીલે ગુહનેગારને સવાલ પૂછવા શરૂ કર્યા. સૌથી પહેલા પોલિસના એ અમલદારની જુથાની લેવામાં આવી.

અમલદારે જણાવ્યું કે, “સ્વર્ગસ્થ શેઠ નવિનચંદ્રના વિધવા શેઠાણી નિર્મળાગૌરીના ધરનો નોકર મહારી પાસે આવ્યો, તેવોજ હું પોલિસો સાથે તેમને ઘેર જઈ પહોંચ્યો. ગુહનેગાર આ વખતે ન્હાસી ચૂક્યો હતો. અમે મોટરમાં બેસી તેની પાછળ પડ્યા. દાસીની નિશાનીએ ઉપરથી મ્હેં મી ચંદ્રવદનને ફેંચીને મલ પોસ્ટાકમાં ન્હાસતો જોઈ લીધો. એણે મીપુરની ટીકીટ કરાવી તેની ખચર કાઢી, હું પણ એની પાછળ પાછળ મીપુર ગયો. પરંતુ મહારી અત્યંત અજાણીની અંદર બ્યારે હું મી બસીધરના મકાનમાં ચંદ્રવદનને પકડવા ગયો, ત્યારે આ બાઈ કે જેઓ એમના પત્ની છે, તેઓના અંગ ઉપર ચોરામલ્લે માલ હતો. ખૂન તથા ચોરી બંનેનો આરોપ તેઓ પોતે કબ્જે છે. મ્હને આમાં સમજણ ન પડવાથી હું એ બંનેને અત્રે લઈ આવ્યો છું.”

“ વાર ! મી. પટેલ ! (અમલદાર) તમે શું ધારો છો ? ખૂની અને ચોર કોણુ છે ? ”

“ ચંદ્રવદન. ”

“ સાબીતી ? ”

“ મી ચંદ્રવદનની એકાએક ન્હાસભામ, શેકાણી નિર્ભળાતુ ખૂન, અને મુદામાલનો પુરાવો પછી બીજુ શું જોઈએ ? ”

“ તે ! સવાય કંઈ ? ”

“ ખૂનીને ખૂન કરતો અને ન્હાસતો નજરોનજર જોનાર શેકાણીની દાસી અત્રે હાજર છે ”

તે પછી પેલી દાસીને બોલાવવામા આવી તેણે જોયેલી તમામ બીના કહી સમજાવી તે પછી ભૈયાજીની પથુ જીભાની લેવાઈ દાસીએ ચંદ્રવદનને ખૂની, અને ચોર તરીકે ઓળખી, મુધાને ઓળખતીજ નથી, એમ જાહેર કર્યું

“ મી. ચંદ્ર ! હવે તમે આ બાબતમા શું કેંવા માગો છો ? ” “ ન્યાયાધિશે ચંદ્રને હવે પૂછ્યું

“સાહેબ ! એ મ્હને પૂછો હું ખૂની છું ચોર છું તેઓ આ વિષયમાં કંઈજ જાણતા નથી ” મુધા પતિને બોલવાની તક મુદા ન આપતા બોલી પડી.

“ કેવી રીતે ? ”

“ મ્હારાથી રીસાઈ, કેધે ભરાઈ મ્હારા પતિદેવ મ્હને છોડી ગયા. હું મ્હારા પિતાને ત્યા જઈ રહી, એટલામાં મ્હારી બહેનના

લગ્ન નક્કી થયા. આ મગળ પ્રસંગે મહેને મહારા નાથ સાંભળ્યા. તપાસ કરતાં મહેને ખબર મળી કે મહારા પાત સુર્યપુર નગરના શેઠ નવિનચંદ્રને ત્યાં છે. મહે મહારા સ્વામીનાથને સમગ્રવી, પઠાવી, વિનવીને તેડી લાવવા છૂપે વેશે ત્યાં જવા નિશ્ચય કર્યો. એ અરસામા મહે એમનું નામ મૃત શેઠના બાળકપુત્ર નૌતમના ટ્રસ્ટી તરીકે છાપામા ખહાર પડેલું વાચ્યું હતું. રાતોરાત સુર્યપુર ગઈ પરંતુ ત્યાં મહે કંઈ જુદું જ જોયું.”

“શું ?”

સુધા જુદું બોલતા ક'પી, છતાં તેણે આગળ ચલાવ્યું. “મહારા પતિની પાસે મહે એ નકદ નિધવા શેઠાણીને પ્રેમ યાચના કરતી જોઈ જોતાજ કોધાવેશમા તેનું ખૂન કરી નાખ્યું. મરતા મરતા શેઠાણીએ ચીસ પાડી મહારા પતિએ મહારા હાથમાથી ખજર ઝુટવી લીધું હતું. જોડેના ખડમા નહાઈ. તેજ વખતે આ દાસી ત્યાં દોડી આવી. મહારા પતિના હાથમા પેટી છરી જોતાજ એણે તેમને ખૂની ધારી લીધા, અને ખૂન પાડી આ બધું હતું બારણા પાછળ સતાકને જોતી હતી.”

“દાસી ! તહે મી ચંદ્રને ખૂન કરતા જોયા હતા ?”

“ના જ પરંતુ જ્યારે હું ચીસ સાંભળી દોડી આવી, ત્યારે મહારા શેઠાણી ભોલીથી તરબોળ થઈ જમીન ઉપર પડ્યા હતા, અને એમના હાથમા છરી હતી. તેઓ પલંગ પાસે જઈ રહ્યા હતા.”

“ઠીક ! ત્યારે એમણે ખૂન કર્યું એમ તું કેવી રીતે કહી શકે છે ?”

“એમના કપડા અને હાથ ભોલીવાળા હતા, એ ઉપરથી.”

“એ નહીં અને સુધાના હાથમાંથી છરી જૂટતતા એ ગ્રહ એને પડી ગયો ! એ સંભવિત છે” “વાર પાછ ! તમે આગળ ચલાવો પછી શું થયું ?”

“પછી મહારા પતિ પણ પકડાઇ જવાની બ્લોક નહાઠા એમની ના છતાં મહારો જીવ માયામાં લલચાયો પાસેના ખુલ્લા પડેલા ઘેઠાણીના કપાટમાંથી કીમતી વસ્ત્રાલકારો કાઢી-એરી તેની પોટલી બાંધી અને એને નહાઠાં સ્ટેશને આવ્યા પછી એમને નૌતમના ટ્રસ્ટી તરીકેના વીલની નકલ બૂલી ગયાની માફ આવી તે લઇ આવવા મહારી ના છતાં એઓ પાછા દોડ્યા તેઓ આ લોકો ટ્રેઇન ચૂક્યા હું મહારા પિતાને ત્યાં પહોંચી ગઈ “એઓ બીજી ગાડીમાં-આવી લામશે,” એમ ધારી હું બહેનના લગ્નમાં મહાલવા એજ કીમતી વસ્ત્રાલકારો પહેરી સજ્જ થઇ ગઈ તેઓ રાતબર સુર્યપુર રોકાઇ રહવારની ગાડીમાં શ્રીપુર આવી પહોંચ્યા આગળથી ખબર હોવાથી તેઓ મહારા પિતાને ત્યાં આવ્યા મહેને એ ચોરાયલા વસ્ત્રાલકારોમાં જોઇ “પાછળ પોલિસ આવે છે.” એ ખબર આપી એટલામાં આ અમલદાર સાહેબ આવી પહોંચ્યા”

“મી પટેલ ! આ બધી વાત સાચી ?”

“સાહેબ ! બધી તો કેમ કહેવાય ? પરંતુ એટલું તો ખર કે રહવારે મી ચંદ્રવદન એકલાજ આમગાડીમાં બેઠા હતા મહે પણ તપાસ કરીનેજ શ્રીપુરની ટીકીટ લીધી હતી અને એજ ગાડીમાં એમની પૂઠે જઈ પહોંચ્યા હતા.”

“બાપા! તમારી વાત ધણેઅરે સંબંધિત અને સાચી લાગે છે વાર ! તમે આ બધું સોગનપૂર્વક કહી દેના તૈયાર છો ?”

“પ્રુથીથી ”

“મી. ચંદ્ર ! તમે કેમ કંઈ યોજતા નથી ? તમે જે વીરની નકલ લઈ આવ્યા, તે કયા છે ? રજુ કરો ”

“સુધા ! સુધા ! હવે હદ થઈ ”

ચંદ્ર કંઈ આડુઅવળ બોલી ગાંઠવેલી બાજી બગાડી નાખે, તે પહેલાં તો સુધા બોલી પડી, “અબકાર ! નાથ ! જે તમે કંઈ બોલ્યા તો ! તમને મહારા સોગન છે ” ન્યાયાધિશ સાહેબ ! એ વીર મહારીજ શીખવણથી એમણે પાછળથી ફાટી નાખ્યું હતું ”

“એમ કેમ ! બાપા ! આમા કાર્ક બેઠ છે ”

“હા ! હું જાતેજ ગુહનેગર છું, છતાં એમની ઇચ્છા શુદ્ધ બોલી મહેને બચાવી લેવાની છે ”

“સાહેબ ! આ તદ્દન ખોટી વાત છે એક તરફ છે ખરો ગુહનેગર તો હું જ છું ” ચંદ્ર હવે બોલ્યો

“બુદ્ધા માલનો પૂરાવો પણ મહારી પામેથી નીકળ્યો છે હું આપને વિનંતી કરીને કહું છું, કે મહારા પતિ નિર્દોષ છે એઓ મહારા પ્રતિના અનન્ય પ્રેમને લઈનેજ આમ શુદ્ધ બોલે છે. તમે મહેને ન્યાય આપજો ”

“આમા કંઈ સમજાતું નથી વર ! તમે બંને અહીં આવો. આ ગીતા હાથમા લ્યો ”

સુધા અને ચંદ્રે ગીતા હાથમા લીધી તે પછી ન્યાયાધિશ બોલ્યા,
“તમે બંને એટલું તો જાણી શકો છોને ? કે તમારા હાથમા એક
હિન્દુધર્મનું પવિત્રમા પવિત્ર પુસ્તક શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા આપવામા
આવેલું છે”

“હા હા.”

“તો ચાલો બાઈ ! તમે પહેલા એના સોગન લઈ તમારા
બોલેલા બોલની ખાત્રી કરી આપો.”

સુધા—(સ્વગત) હિન્દુ-ધર્મ કહે છે કે, “ગીતા એજ
પ્રભુના વચન !” શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં ભગવાન મૂર્તિમત
છે. બ્યારે એજ હિન્દુ સમાજનો એજ હિન્દુ ધર્મ કહે છે,
કે “પતિ એજ પરમાત્મનું” છે ધર્મમંત્ર ! આમા ત્હારે કોનો
પક્ષ કરવો ? કંઈ આત્મા પાળવી ?

“કેમ બાઈ ! શું વિચારો છો ?”

(સ્વગત) “કંઈ નહીં પહેલા પતિ ! પછીજ ગીતા” (પકટ)
“ન્યાયાધિશ સાહેબ ! હું ગીતાના સોગન ખાધને કહું છું કે—ત્હારા
પતિ તદ્દન નિ”

“બસ ! સુધા ! દેવી ! ત્હારે માટે ! એક અધમ, પાપી, ખૂની,
ચોર પ્રાણીને જીવ બચાવવાને ખાતર તું હિન્દુ ધર્મના પવિત્ર પુસ્તક
ગીતાના સોગદ લઈ, એને સદાને માટે હાસીપાત્ર ન કર એનું બંન
અંકિત મૂલ્ય ! એનું આદર્શબર્ણુ ઉચ્ચ રથાન ! ગૌરવ ! અને મહત્વ
ન ઓછું કરો નાખ. ત્હાર દેવીત્વ ! અને સતીત્વ જુદું બોલી ન નજર
કર. ગીતાના સોગદ ખાઈ જુદું બોલતાં પહેલા એટલો વિચાર કર, કે

કે જે સતી હોવાનો દાવો કરે છે, તે કોઈ દિવસ પ્રાણ જતા પછી જુદું બોલતી નથી તે ગીતાના એટલે સાક્ષત્ પ્રભુના મહામંત્રને ઠોકરે મારતી નથી. મનમા તો પાપ ત્હે કરી નાખ્યું છે. તેનું ફળ ત્હને ભોગવવું પડશે. પરંતુ લગ્નમા હજુએ પાપ કરતાં અટક. એજ મ્હારે કેવું ”

“તો શું એક સતી સ્ત્રી પોતાના પતિને ફાંસીએ લટકતો જોઈ શકે છે ?”

“હા ! એનુંજ નામ ખરી પતિ-ભક્તિ ! સુધા ! એવા સમયે સતી પતિ-પૂઠે પ્રાણદાન દઈ શકે છે ”

“પરંતુ ! તમેજ ન્હોતું કહ્યું, કે આ પાપકર્મમા મૂળ કારણભૂત હું છું આમા મ્હારોયે ભાગ છે ”

“છે, અને રે’શ પરંતુ તે શેમા ? જુદું બોલવામા નહીં. શિક્ષા સહન કરવામા.”

“ના ના. આખીયે શિક્ષા સહન કરવાને સાચક હુંજ છું. હું સોમન ખાઈશ.”

“સુધા ! સુધા ! આ શું કરે છે ?”

“આપને કડવા શબ્દો કહ્યા બહલ ધોર પ્રાયશ્ચિત ! અબળા-જન્મને ઉદ્ધાર ! પતિ-ભક્તિ !”

“કમા પ્રકારની ?” સુધા ! સુધા ! ત્હને ત્હારો પતિ આચ્છા કરે છે, કે તું ગીતા છેડી દે.”

સુધાના હાથમાંથી ગીતા સરી ગઇ તે પછી ચંદ્ર મોટે અવાજે બોલ્યો “ન્યાયાધિશ સાહેબ ! આ ગીતાના પવિત્ર પુસ્તકના સોગન સાથે હું જણાવુ છું, કે ચોરી મહે કરી છે. ખૂન પણ મહેજ કર્યું છે ”

“ અને આ બાપ ? ”

“ હું . હું ” સુધા કંઇક બોલવા ગઇ પણ ચંદ્રે તુર્તજ તેને અટકાવી.

“ એક અક્ષર પણ બોલે તો મહારા 'સોગન' ”

“ મી ચંદ્ર ! આ બધું શું છે ? તમારા બનેલા ખરો ગુહનેગાર કોણ છે ? ” ન્યાયાધિશે ચીડાઇને પૂછ્યું

“ હું-પોતે ”

“ તો પછી આ બાપને જીવું બોલવાનું શું પ્રયોજન ? ”

“ એ તમે કયાથી સમજી શકો ? એ ન્યાયાધિશ સાહેબ ! તમે એટલું તો હિન્દના ઇતિહાસમાં વાચ્યું હશે, કે એક અર્ચ-રમણી પોતાના પતિને ખાતર પ્રાણ પણ પાથરવા નથી ચૂકતી ”

“ પણ એ નિર્દોષજ છે, એની ખાતરી એને સ્વમુખેજ મળવી જોઇએ તમે કહો, એ નહીં ચાલે ”

“ તો મહારા સોગન દઈ એને કબૂલાવો ”

“ બાપ ! જો ગુહનેગાર તમેજ હો ! તો તમારા આ સ્થાને હોલો પતિદેવના સોગન બાપ કહો, કે “ ખૂન મહે કરીધું છે ”

“ જો પતિને બચાવવાને હું આટલું બધું . કરું છું, તેમના સોગન કેમ બચાવ ? ”

“આવાજ પડશે”

“એ મહારાથી કદાપી નહીં બને”

“તો પછી તમારા પતિજ ગુહનેગાર છે, એ વાત કબૂલ કરો.”

સુધાની આખમા હવે આસુ ભરાયા તે ન્યાયાધીશના ચરણોમાં ઢળી પડી, બોલી, “દયા કરો ! માફ કરો ! એ ન્યાયાધિશ ! મહારા પતિ જૂલ્યા છે એમનાથી જૂલમા આ કાળુ કામ અર્ધ મથુ છે હવે નેઓ એ બદલ અત કરણથી પસ્તાય છે આટલી વાર એમને જવા દો. એક ભાગ્યહીન મિખારણુ આજે તમારી પાસે ખોજો પાથરી, ઘુટણીએ પડી, એટલી બીખ માગે છે”

“આ ન્યાયની અદાલત છે બાઈ ! કાઈ બીખ માગવાનું, કે દાન આપવાનું સદાવ્રત નથી સમજ ?”

“તો પછી અર્ધ શિક્ષા મળે કરો હું એમની અર્ધાંગના છું સુખદુખમા સમાન ભાગીદાર છું”

“એ શાસ્ત્રાર્થ અહીં અંગ્રેજ કાયદા આગળ ન ચાલે, શિક્ષા ગુહનેગારનેજ થાય.”

“આપ શું શિક્ષા કરશો !”

“ખૂનને બદલે ફાંસી”

“ઓહ ! દયા ! દયા ! એ ન્યાયાધિપતિ ! તમે હિન્દુ છો. શિક્ષિત છો સજ્જન છો સમજુ છો. સહૃદય છો. એક આર્યરમણીનું, પતિવ્રતા અખળાનું, પ્રેમભીતુ હૃદય વાચી શકો છો, ઉકેલી શકો છો. એની

અંતરપીડા અનુભવી શકે છે. સતી સ્ત્રીને મન ગમે તેવા પશુ અતે
 “પતિ એજ પ્રભુ” કાયા ત્યાજ છાયા અર્ધાંગ ત્યાજ અર્ધાંગના
 ન્યા એ મહારા રામ ! ત્યાજ તેની આ અભાગીની સીતા !”

“બસ કરો ! બહેન ! આમા હુ કષ્ટજ કરી શકુ કૈમ નથી
 એ મહારા સત્તાની બહાર છે એક વખત અતરમા પશુ જુહુ ખોલવાને
 વિચાર કરી તમે સતી હોવાનો અધિકાર ગુમાવ્યો છે એ જુલનુ હવે ”

“પશુ એનુ પ્રાયશ્ચિત હુ આવતે જન્મે કરી લકષ્મ્ય પરન્તુ
 તમે આ જન્મે આ એક આશાભરી યુવતીની આતરડીને ઠારી તેનો
 આશિર્વાદ લઇ લ્યો ”

“અત્યારે તો કાષ્ટ નહી બને છતા કાલે ઘેર આવજો હુ આજેજ
 તમારા તરફથી બધવાને માટે દયાની અપીલ વડી સરકારને કરે છુ
 જો કે આશા તો નકામીજ છે પછી તો ઈશ્વર કરે તે ખર ! જેવુ
 તમારે નસીબ ! તમે જરૂર મહેને આવતી કાલે સળજો ”

ન્યાયાધીશ ગયા સુધા બીને નયને ભરથારને ભેટી પડી પોલીસના
 માણસો આરોપી ચક્રને કારાગૃહમાં લઇ જવા લાથી ધસડી ગયા “હાય !
 હત્તભાગ્ય !” કહી સુધા ત્યાજ જમીન ઉપર તૂટી પડી બેહોશ થઇ ગઇ

અતે પ્રભુનુ ધાર્યુ થયુ ! ચક્રવર્તન દોષિત કયો. તેને ફાંસીની
 શિક્ષા જાહેર થઇ ચૂકી.

પુષ્પ:-૧૧ મું.

“નિર્દોષને સુક્રિત.”

ઠ સુમનચદ્રની એકની એક કન્યા “શારદા”ના ખૂતનો આરોપ દેવથોજે અમુલખરાયના પુત્ર નિર્દોષ અરણ્ય ઉપર આવ્યો હતો. અરણ્યની લાક્ષણે કાઠમા હાજર કરી ડિટેક્ટીવ મી રાઠોડ સુમનચદ્ર, સાથે એક બાળુ ખુસ્તી ઉપર બેઠા હતા બીજી બાળુએ વિમળા, માડીવાન, તથા ભૈયાને પણ ત્યાં જાવી ઉભા રાખવામા આવ્યા હતા અરણ્યનો પિતા અમુલખરાય પણ પોતાની આબરને નિષ્કલકીત ઠરાવવા વકીલ સાથે ત્યાં આવી રહ્યો હતો.

જે વિમળાએ શારદાને ઉપાડી માડીમા નાખતા ઉભય બદમાશોને જોયા હતા, અને ભૈયા તથા માડીવાનને ચેતાવ્યા હતા, તેનીજ જુબાની ઉપર મ્હોટો આધાર હતો. સરકારી વકીલે સુમનચદ્ર, માડીવાન, ભૈયા, તથા મી રાઠોડની નહીં જેવી જુબાની લીધા જહી વિમળાને પૂછવું શરૂ કર્યું

“વિમળા! તું કયા રહે છે ?”

“શારદા બહેનને ત્યાજ ”

“કાની સાથે ?”

“શેઠ સુમનચદ્રને ત્યાજ ”

“ત્યાં શું કામ કરે છે ?”

“કાર્મિક નહીં ! હું શારદાબહેનની લાસી હતી.”

“તારા મા-બાપ, ન્યાત-જન કાઈ જાણે છે?”

“ના”

“વારે! શારદાને ઉપાડી જનારાને ત્હે નજરોનજર જોયા છે એમજને?”

“હા”

“કેટલા જણ હતા?”

“એ એક પુરૂષ અને એક સ્ત્રી”

“તું બનેને હમણા જુએ તો ઝોળખી શકે કે?”

“હા કેમ નહીં?”

તુલજ મી રોઠોડને આસા થતાં વેશ્યા અરવિન્દાને ત્યાં હાજર કરવામાં આવી. તેને જોતાજ વિમળા પોકારી ઉઠી “આજ આજ.. એ સ્ત્રી”

વેશ્યા અરવિન્દા તો વિમળા પ્રતિ ટગર ટગર જોષજ રહી. તે પછી રોઠોડે અરણના શબ ઉપરથી કપડું ખસેડી લીધું

“અને પુરૂષ આ કે?”

“ના એ તો આનાથી બહુ મ્હોટા ને જાડા હતા એના વાળ નાટકીયા જેવા હતા”

તે પછી વેશ્યા અરવિન્દાની જુમાની લેવાવા માડી

“તમે આ બાબતમાં શું પુછાસો કરો છો?”

“હું અરૂણકુમાર સાથે બાગમાં ફરવા મગ્ન હતી આ શેઠની કન્યાને તેઓ લક્ષ્મીની લાલચથી ભેભાન કરી ઉપાડી લાવ્યા હતા.”

“કારણ?”

“એમની પત્નીને ધરેણા ચઢાવવાનો પૈસો એમણે ખર્ચા નાખ્યો હતો, એટલે.”

“તમારી જીમ્નાની મી રાંડોડ તમારે ઘેર આવ્યા હતા, તે વખતથી જીદી પડે છે વાર ! ત્યારે આ છોકરી (વિમળા) કેમ ના પાડે છે એતુ કારણ ?”

“તે હું નથી સમજી શકતી”

“સાહેબ ! મી અરજીકુમારનો મૃત્યુ-કરાર આ વખતે વાયવેા ઠીક થઇ પડશે” રાંડોડે ડાયરી કાઢી

“વાયો એમા શુ લખ્યું છે ?”

“એમણે પોતાને નિર્દોષ જાહેર કરી, અરવિન્દા તથા ઈંદ્રવદન એમ બે નામ મરતા મરતા સૂચવ્યા છે”

વેશ્યા ચોખા ન્યાયાધિશૈ આ જોઈ લીધું તેઓ બોલ્યા,
“અરવિન્દા ! એ ઈંદ્રવદન કોણ ?”

“તે મ્હને શી ખબર ?”

“સાચુ બોલો ! નહીં તો..”

“પણ હું શુ જાણુ ? જાણતી હતી એટલું કહું હવે માનવું ન માનવું તે તમે જાણો યૈરા માણસને આમ કોર્ટમા લાવી ડરાવી-ધમકાવીને વાનો કઠાવવી એ ”

“બસ કરો ! એ વેશ્યાના ઢોગ અહીં નહીં ચાલે. અહીં તો સીધો જવાબ આપવાનો છે” રાંડોડે સાહેબ ધુરક્યા.

“એટલે શુ તમે મ્હને ખૂતી માનો છો ?”

“ખૂતી કદાચ તમે નહીં હો, પરન્તુ તેના મદદમાર તો જરૂર છો” રાંડોડે હિંમતપૂર્વક જવાબ દીધો

“જોાદી વાત. તમે મને પડો છો.”

“એમ ! સિપાઈ !”

“હુ સાહેબ ”

“ખી ઈંદ્રવદનને હાજર કરો ”

સિપાઈ ઈંદ્રવદનને લાવવા બહાર ગયો. રાઠોડ બોલ્યો, “ન્યાયાધિશ સાહેબ ! મો. અરજીકુમારે મરતી વેળા ઈંદ્રવદનનું નામ દીધું તે ઉપરથી તપાસ કરી મહે અમરવિન્દાની સાથે ખાસ સર્જક ધસવનાર ઈંદ્રવદન નામના મહાશયને એક હોટેલમાંથી ચાલાકીથી પકડ્યા છે મારના ધાકે છેવટ તેમણે તમામ વાત મ્હારી પાસે કબૂલી છે ”

ઐરલામા ધ્રુજતો ધ્રુજતો ઈંદ્રવદન ફિક્કે મોઢે ભા આબો તેના હાથમા લોહાની બેડીઓ હતી અમરવિન્દા આ દ્રશ્ય જોતાજ ધ્રુજી તેના હોસ ઉડી ગયા પરંતુ પેલી વિમળા તેજ ધડીએ પોકારી ઉઠી “આજ ! આજ ! શારદા બહેનને ઉચ્છેદી જનાર ”

બધા એને જોઈ રહ્યા ઈંદ્રવદને ખુશ્કે ફિલે સત્ય એકરાર ન્યાયાધીશ સમક્ષ કરી દીધો.

આજ વખતે ધડીયાળમાં બેના ટકોરા પડ્યા ન્યાયાધિશ અર્ધા કલાકની રજા ઉપર ઉઠ્યા. ઉઠતા ઉઠતા તેમણે અરજીકુમારનું નિર્દોષ જાહેર કર્યું. મુક્તિ અને રજા મળતાજ દુખી દીલે અમુલ્યખરાય પુત્રના જીવને છેવટના અગ્નિસંસ્કાર કરવા ઉપાડી ગયા.

શારદાને ગૂમાવી બેઠેલા શેઠ સુમનચંદે પોતાની વાલ્યકાળથી પાતેલી પુત્રી વિમળાને છાતી સરસી દાખી શારદાની જગ્યાએ તેનેજ હવે પોતાની પુત્રી તરીકે સ્વિકારી, મન વાલ્યુ થું કરે ? વિષાતાની રહામુ થોડુંજ થવાય છે ?

२५५ —: वीष्णु-वेदी :- २५५५

२५५५ २५५५ २५५५ २५५५ २५५५

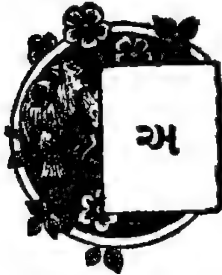
२५५५ २५५५ २५५५ २५५५ २५५५

२५५५ २५५५ २५५५ २५५५ २५५५

२५५५ २५५५ २५५५ २५५५ २५५५

પુખ્ત:-૧૨ મું.

“અરવિન્દાની આત્મકથા.”

ધાં કલાક પછી કોર્ટ પાછી બેઠી. ન્યાયાધિશના કે'વાથી અરવિન્દાએ પોતાની આત્મકથા કહેવી શરૂ કરી

“હું એક ઉચ્ચ વણીક કોમની કન્યા છું અમારી ન્યાતમા બળલગ્ન તો થાય છે પુનર્લગ્ન, વિધવાવિવાહ, વગેરે નથી થતા વિવાહ નથી ઓછાડાતા વૃદ્ધલગ્ન અને કન્યાવિક્રય તો પૂછોજ મા નવ વરસની નાદાન વયે મહારા પિતાએ મ્હને મુઆઇના કોઇ એક શ્રીમાન વૃદ્ધ વણીકને વેચી હું ભાવનગર છેડી મુઆઇ નિવાસીની બની મહારા ધરડો ભરચાર તેની આ નખ જેટલી વહુને ! પુત્રી કહું તો પણ ચાલે ! એને સારું સારું પહેગવી ઓઢાડી રાજી રાખતો હું પણ ખાવું પીવું મળતા પીએરીઆને ભૂવી

વાત વાતમા ત્રણ વર્ષ વીત્યા મ્હને ખાર પુરા થઇ તેરમું બેઠું હવે હું ન્હાતી ધોતી થઈ સસારથી પણ કપ્પક સમજણી થઇ. મ્હને જરા વયમાં આવેલી જેતોજ એક દિવસ મહારા વૃદ્ધ ભરચારે છેડી આ કોને કહું ? ધરને ખુણે એકાતમા હું આસુડાના ઢગલે ઢગલા વેરતી ધરડો ધણી બેઠને મહાર દીલ રોજ બળાને ખાખ થવા માડ્યું

હવે મહારા પતિની કામવાસના પણ વધી. એની છેડખાનીથી હું અને કટાળી. એક દિવસ લામ જોઇ થોડા ધણા ધરેણા ગાઠા હતા, તેની અને સારા સારા વસ્ત્રની પોટલી બાધી હું ન્હાઠી.

તમે પૂછશો કે ક્યા ? હું દરરોજ મહાલક્ષ્મી માતાને મંદિરે
ધરની ગાડીમા બેસી એકલી દર્શન કરવા જતી ત્યા રોજ જતા એક દિવસ
મહારા દુર્ભાગ્યે હું એક ભૂદેવ સાથે લડી પડી તે મુઓ દરરોજ
“બહેન ! પૈસો આપો” કહીને મહારો તેમજ દર્શને આવનાર જનાર
સારી સારી સ્ત્રીઓના લુગડાનો પાલવ ખેંચતો.

એક દિવસ પુષ્કળ બીડ હતી એણે મહારો પાલવ પકડયો, હું
એ છટકાવી દર્શન કરવા દોડવા ગઇ તેવોજ છોડો પગમા ભરાયો હું
ચગથીઆ ઉપર પટકાઇ પડી માથાનો છોડો વક્ષ સ્થાનેથી ખસી ગયો.
દર્શને આવનાર જનાર સોકોએ, મહારી ફજેલીનો આ તમાસો હસતી
મુઠાએ જોયો મહને તો મરવા જેવું લાગ્યું મહારાથી રડી દેવાયું
મહારી આખોમા આસુ ભરાયા, પણ હું અમળા જાત શું કર ? વાગ્યું
એ તો નફામા

પણ એટલામા ત્યાથી પસાર થતો એક અપ-ટુ-ડેટ ફાકડો
લાલ મહારી વહારે ધાયો પહેલા તો તેણે પેના મહારાજને ખૂંપ લીધો.
તેણે ગળગળા થઇ, એ યુવાનથી ડરી મહારી મારી માગી લીધી, આમ
મહારી અને એ યુવાનની ચાર આખો એક થઇ એણે મહારો હાથ
ઝાલી મહારી ગાડીમા બેસાડી મહે એને મહાર નામઠામ કહ્યું.

તે દિવસથી મહાર મન એનામા પરોવાયું અમે અને વારવાર
ત્યા મંદિરે મળવા લાગ્યા પરીણામ એ આવ્યું, કે હું અતે પાપને
પથે ઉતરી અનીતિને માર્ગે ગઇ

મહાર પતિવ્રત ખડાયું, અને એને માટે કોણ જવાબદાર ?
ધણ્ણિને ત્યા બૂખે મરતા કુતરાની નજર વિંઠા ઉપર જામ, એ

સ્વાભાવિક છે હું મ્હારા વૃદ્ધ પતિથી અસતોષિત હતી. એને જોઇને મ્હારા રવાડા ઉભા થતા હું અનાચારમાં પ્રવૃત્ત થઇ, એને માટે મ્હને વેચનાર ! કૂવામાં નાખનાર ! મ્હારા માખાપ જવાબદાર છે આ મ્હાર પોતાનું નહીં, પણ અર જોતા એમનું જ પાપ છે.

એ બધા યુવાનનું નામ “સુમન” હતું મ્હારું નામ એ વેળા સુવિતા હતું એક વખત મ્હે એમની પાસે મ્હાર ફૂલ રાક્યું. એમણે મ્હને દીક્ષાસે દેતા આ રસો દેખાડ્યો હું પ્રથમ તો કંપી. મ્હે એને ચોકખી ના પાડી પણ અત મ્હાર દીલ પલટ્યું કહેવત છે કે, “સગ તેવો રગ” મુકરર કરેલે દિવસે હું એની શીખવણી મુજબ મ્હારી વસ્ત્રાલકાગની એ પોટલી લઇ મ્હારા પતિનું ઘર છોડી નહાડી

અમે બંને જાગમાં એકમેકને મળ્યા એણે બાહુલી ગાડી કરી અમે બંને એમાં બેઠા ગાડી એક ન્હાના પણ સુંદર મકાન આગળ આવી થોભી અમે બંને તેમાંથી નીચે ઉતર્યા આ તેનું ઘર હતું મ્હને લઇ તે માળ ઉપર ગયે.

તે દિવસથી મ્હે એનું ઘર માડ્યું. પણ દિવસ જતા મ્હને એની આલસ્યલગત ઉપરથી ખબર પડી મઇ, કે એ કોઇ મુખ્યાઇનો મવાલી છે

આ વખતે મ્હને ચૈત્રસુ વર્ષ આશુ હતું એ દાર પી રાડોને ઘેરથી મોડી રાત્રે આવતો નોકરી-ધંધો કરવાનું તો નામજ નહોતું મ્હારા ધરેણુગાઠા વેચી એણે જીજ માસમાં ઠેકાણે કરી દીધા હવેજ મ્હને ખબર પડી, કે “એ આવાજ ધંધા કરી, ફાકડા પોશાકોમાં ફરી, મ્હારા જેવી અચાન, નિર્દોષ બાળાઓને આવે પથે ઉતારી, કાળા કામ ઉપર પોતાનું પાંચ બહેતલ પાપી પેટ ભરે છે.”

પણ હું લાચાર હતી એને કહી કહીને, વિનવી વિનવીને થાકી એ ન સમજ્યા એક દિવસ એ ઘેર આવ્યા હું એમની પાસે રડતી, રડતી ગઇ મ્હે એમને કહ્યું, “હવે તો કંઇક સુધરો આખ ખોલો ! આમ કયા સુધી ચલાવશો ? મ્હને દા’ડા રહ્યા છે ”

“હું ગર્ભવતી છું ” એ સામળતાજ એ યુવાનના મ્હેરાને રમ હડી મથો તે નિષ્કૂરહૃદયી મ્હને કે’વા લાગ્યો, “સવિતા ! મ્હારી વાત સામળ તું મ્હને અત્યાર સુધી સારા આચરદારને સત્તાન ધારે છે, પણ વાસ્તવિકતા એમ નથી હું એક દુનિયાથી ઉખડેનો, ચોર, વ્યભિચારી અને નિશાળાજ માણસ છું મ્હારા ભોળા શબ્દમા ભોળવાઇ મ્હારી સાથે તું પાપને પથે ઉતરી છે હવે જો ત્હને છોકરી થાય, તો મ્હારે તે આપી દેવી, અને છોકરો થાય તો તેને ”

“શું ?”

“મારી નાખવો ”

“શા માટે ?”

“ત્હારી આચરને ખાતર ”

“આમર હવે રહી છેજ કયા ?”

“બલે ત્હારી ન હોય, પરંતુ મ્હને તો લોકો બહાર શ્રીમાન અને ખાનદાનના ફરજ દ તરીકે જોળાયે છે. સમજ ?”

“ધૂળ પડી તમારી એ ખાનદાની ઉપર ”

આ પાપને પથે ઉતર્યા પછી એજ દિવસે મ્હને ખચર પડી, કે હું મુ આઇના કે’વાતા મવાલી-ચોરખજરના શાહુકારના હાથમા ફસાઇ છું. મ્હે હવે રોવું છોડ્યું. હું હિમતપૂર્વક તેની રહામે અર્ધ

“સર ! પણ તમે છોકરીનું શું કરવા માગો છો ?”

“વેચી નાખીશ.”

“હે ! કાને ?”

“વેચ્યાને ! સવિતા ! તું આમ ગભરાઈશ મા અમારો ધંધો આજ કહેવાય છે એના બદલામાં આપણને પુષ્કળ પૈસો મળશે પછી તું અને હું .. ”

હું એના વધુ શબ્દો ન સાંભળી શકી “બસ કરો. તમારા જોવા ચાડાળની સાથે, આ મકાનમાં હવે હું એક પળ પણ રહેવા નથી માગતી”

“તો આ મ્હોટો રસ્તો રહો! ચાલતી થા કયા જવાની છે ?”

“બીખ માગી ખામશ ! સમજ્યા ?”

“ખીનું કરવાની પણ શું હતી ?”

એ પછી તે પાંધણું હાથે ચાલ્યો ગયો એકલી પડતા હું ખૂબ રડી મ્હારે હવે શું કરવું ? આવી અવસ્થામાં આશ્રય પણ કયા જાઈ લેવો ? સાસરામાં તો હવે પાછા જવાય એવું રહ્યું જ નહોતું મહીઅરમાં માથાપ, પરણેલી છતાં, જાઉં તો ફરી વેચવા તૈયાર થાય એવા હતા અસારે કોઈ પણ પ્રકારના એક નિશ્ચય વિના હું ભાગ્યને બરોસે પ્હેરેલા કપડાબેર નિકળી પડી

આપજન્મે મ્હે સુ યાદ નહોતું જોયું સાસરાની ઘોડામાડીમાં બેસી દરોજ માતાને મદિરે દર્જને જતી આવતી, એજ રસ્તે જતા એક સારા માણસને મ્હે અનાયાસમતે રસ્તો પૂછ્યો. તેની આપેલી નિશાનીથી મ્હે આશ્રમ શોધી તેના માલિકને મ્હારી આપવીતી કુકમાં

સમગ્રવી, આશ્રય માગ્યો જવાબ રોકડો મળ્યો, “આ અનાથાશ્રમ છે, વિધવાશ્રમ નથી”

તે પછી હું વિધવાશ્રમમા ગઈ પરંતુ મહારા જેવી વેશ્યાઓને સંગ્રહવાની સાથી ચોકખી ના પાડી હું મહારા દુર્ભાગ્યને રોતી, માતા પિતા ઉપર અભિશાપની વૃષ્ટિ વરસાવતી, જેમ તેમ બીખ માગી થેટ બરવા લાગી મહેને નવ માસ પૂરા થવા આવ્યા હવે મહારાથી રસ્તે રસ્તે ફરી બીખ માગી શકાતી નહોતી હું અણુગણી એક વેળા કાંઠા-વાડીને રસ્તે ચઢી ગઈ ત્યાં એક વેશ્યાની નજર મહારા ઉપર પડી.

હું નહોતી જાણતી કે આ એક વેશ્યા હશે ! એણે મહેને આટારીએ ઉભા ઉભા ઉપર બોલાવી હું એને સદ્ગૃહસ્થની ગૃહીણી ધારી ઉપર ગઈ તેણે મહારી વેતક વાર્તા સાંભળ્યા પછી મહેને પોતાને ત્યાં આશ્રય આપ્યો એ ચાર દિવસમાજ મહેને એ મકાનમાં એક પુત્રી રત્નને જન્મ આપ્યો.

વેશ્યા આથી હરખાઈ ગઈ તેણે હવે પોતાનું ધ્યાન મહારા લાવણ્યરાશીને ચમકાવવા તરફ વાળ્યું અને એક રાત્રે એના ધરને દેખાવ જોતા, એ કોણ છે ? તથા એનો ધધો શું છે ? એ હું સમજી ગઈ હું સુવાવડનો ખાટલો છોડી આજે પહેલી વહેલીજ ઉઠી હતી. મહેને એના રંગ-રાગ જોયા પછી શું કરે ? લાચાર ! બીખ માગી માગી હું કટાણી ગઈ હતી વેશ્યાના ધરમા આવી છું, એ જાણતા આખા ચરીરે પહેલા તો મહેને, ૪૫ છૂંચો પરંતુ એ બીતિ પાછળથી દયાઈ ગઈ કેવલ છે કે “સંમ એવો રંગ, અને અજ તેવો ઓઝકાર” એના સગે, વાતાવરણે, અને અન્ને મહારી બુદ્ધિમાં મલીનતા મૂકી “એમા શું ?” મહેને શ્રદ્ધ આપ્યું.

એટલામા એ વેશ્યા આવી એનું નામ “ગૌહર” હતું તે બોલી “આજથી હવે તહને નૃત્યકળા અને સંગીતની તાલીમ આપવાની છે ઉસ્તાદ આવી લાગ્યા છે, લે આ પોશાક બદલી પહેરી આગલા ખંડમા આવ.”

હું એના મોઢા અને એ મુસલમાની વેશ્યાના પોશાક તરફ જોઈ રહી પહેલીજ પળે મહે એને પૂછ્યું

“તમે મુસલમાન વેશ્યા છો ?”

“નહીરે ! હિન્દુ અને મુસલમાન જેવા બેદ વળી આપણામા શાના ? જે ધડી જે પોશાક પહેરવા ઇચ્છા થાય તે ખરે ”

તે દિવસે આ ગૌહરને હું હિન્દુ-રમણીના વેશમાં દેખી હેતરાઈ હતી. મહે હિંમતથી જવાબ વાલ્યો

“હું કાઈ નાચવા ગાવા ને બજારમા બેસવા નથી આવી ”

“સારે ?”

“પ્રમાણિક રસ્તે મહેનત-મજૂરી કરી પેટ ભરવા ”

પછી મ્હારે કોઈએ ન સાંભળ્યું વેશ્યાની મુસલમાન ગુલામડીએ બળાતકારે મ્હારો ચોટલો છોડી, સુમધીદાર તેલ નાખી તેની લટો ગૂંથી. માહે કુલો બાધ્યા. હિન્દુ-સ્ત્રીના પોશાક શરીર ઉપરથી ઉતારી લઈ મહેને એણે મુસલમાની પોશાક પહેરાવ્યો. મ્હારા મળામા દેખાવની મોઢી મોતીની માળખાઓ (ખોટી) પડી કાનમા વેશ્યાના જેવા ચમચમ થતા ઇમીટેશનના ઇફ્રોસો, ને નાકમા પોખરાજની નય દીપ્તિ લાગી. પગમાં

ધુધરા બાધી તે મહેને શણુગારી આગલા ઓરડામા ધસડી બધ વેસ્યાને ત્રાસે મ્હારે પાન ખાઈ મોહુ અને હોઠ લાલ રંગે રમવા પડ્યા. મ્હારે હાથે પગે મેંદી પણ મૂકાઈ લાવી અને પાઉડરના લપેડા પણ ખૂબસુરત દેખાવા મોઢે લગાડાયા.

મ્હારી કુમળી પીઠ ઉપર ચાપખાના સોળસોળ પડવા લાગ્યા. મહેને ઉસ્તાદે ગાતાં નાચતા શીખવવા માડ્યું. મ્હારા ઉપર રાતદિવસ સખ્ત ચોકી પહેરા રહેતો.

આ દયાહીન પાપાલયમા મહે છ માસ વિતાડ્યા હું નાચવા-ગાવામા પ્રવીણ થઈ પરંતુ હજી સુધી ગૌહર મહેને કોઈ જાહેર જલસામા અગર મેળાવડામા નાચવા-ગાવા નહોતી મોકલી મ્હારે શિયળ હજી નહોતું ખડાયું.

થોડે દિવસે મહેને નાચવાનું ફરમાન આવ્યું. તે દિવસે મહેને ખૂબ શણુગારી મ્હારે નામ “જૈહર” રાખવામા આવ્યું. મ્હારી દેહ જો કે સોના રૂપાથી ઝાકઝમાળ થઈ રહી હતી, પણ મ્હારું કાળજી તો બળી રહ્યું હતું. મ્હારી આખોમાથી શ્રાવણ બાદરવો વહી રહ્યો હતો. આ વખતે આ અભાગીનીને જો કોઈ આશ્વાસનદાતા હોય, તો તે એક મ્હારી ન્હાનકડી પુત્રી હતી.

આજ મ્હારો પ્રથમ નાચ હોવાથી વેસ્યા તેમજ તેની સર્વ દાસ દાસીઓ દીવાનખાનું શણુગારવામા પડ્યા હતા. મ્હારામા આજ વખતે ઇશ્વરે તર્કશક્તિ અને હિ મત મૂકી હું પહેરેલા વસ્ત્ર સાથે મ્હારી ન્હાની બાળકીને લઈ એક કાળું લુગડું ઓઢી, પાછલે બારણેથી ન્હાઈ.

પરંતુ રાતના જાઉં પણ ક્યા ? આશરે નવ-દશનો સમય હતો ! શિકારીના પગમાંથી છટકેલી હરણી સમાન હું જ્યાં જવાય ત્યાં જવા કોઈ પણ પ્રગરના નિશ્ચય વિના જીવ લઇને દોડી ખરૂં પૂછો તો મ્હને આ નર્કલયમાં ખાવા પિવા તથા ઝોઢવા પ્હેરવાનું અપૂર્વ સુખ હોવા છતાં મુદ્દલ ગમતું નહોતું વેશ્યાનો નિર્દય માર મ્હારાથી ન્હોતો સહન થતો વળી એક વાર પાપને પથે ઉતરી કડવાઈળ આખી ચૂકેલીની હવે એવા અધમ માર્ગમાં ઉતરવા છાતી ન્હોતી ચાલતી

ઇલેકટ્રીક લાઇટોની પૂર રોશનીથી ઝળહળતા એક વિજ્ઞાન અને જન્ય મકાન આગળ હું આવી અહીં ગાડીધોડા અને મોટરોની હાર ઉભેલી હતી લોકોની મેદિની પણ બેથુમાર હતી ચીરાતે જીમરે મ્હે મ્હારી પુત્રીને ધીરેશથી એક મોટરમાં મૂકી દીધી કંઈકું હૈયું કરી તે પછી હું એ મકાનમાં દોડી.

“મ્હારે માલીકને મળવું છે” મ્હેં ટીકીટ ઓફિસમાં જઈ કહ્યું

આ નાટકનું થીએટર હતું મૂલ્યવાન વસ્ત્રાલકારોથી સજ્જ એક સ્વરૂપવાન રમણીને-મ્હને, ગભરાયલી સ્થિતિમાં જોતા તે અનજાન ગયો તરતજ તેણે એક છોકરાને મ્હારી સાથે મોકલ્યો તે મ્હને એક જાડા સરખા શેઠ પાસે લઈ ગયો. જે થીએટરની અદરના ભાગમાં-જેને રટેજ કહે છે, ત્યાં ખુરસી નાખી બે ચાર એક્ટરો સાથે ગપ્પા મારતા હતા

“મ્હારે તમને ખાનગીમાં મળવું છે” મ્હેં જતાની સાથેજ તેમને કહ્યું.

મહેને જોતાજ તેઓ ઉભા થઇ ગયા. મહારી સાથે એક એકાન્ત ઓરડામા આવ્યા ત્યા મહે તેમને તમામ વાત કહી તેમના પગમા મહે મહાર માથુ મૂકી દીધુ

“તહારી એ બાળકી કયા છે ?” તેમણે મહેને પૂછ્યુ હુ એમને લઇ પાછી બહાર આવી. જો મોટરમા બાળકી મૂકી હતી, તેની તપાસ કરી. તે ત્યા નહોતી હુ રડી પડી શેઠે પણ ખૂબ તપાસ કરી, પરંતુ મોટર કોની હતી? એની ખબર નજ પડી હો-હા-થવાની બહીકે શેઠે એ તપાસ માડી વાળી હુ પણ માથે હાથ દઇ બેસી રહી. નાટક-કપનીના આ માલીક તે પછી એક ગાડી બાડે કરી મહેને પોતાને ત્યા લઇ ગયા

“એ તહારી છોકરીના પ તો તહને પછી લાગ્યોજ નહી કે ?” ન્યાયાધિશે પૂછ્યુ.

“ના હજુ સુધી તો નથી લાગ્યો”

“તો પછી ધાર કે હજુ એ છોકરી કદાચ દૈવસ યોગે તહને મળે, છતા તુ એને શી રીતે ઓળખી શકે ?”

“નહીજ ઓળખાય પરંતુ ન્યાયાધિશ સાહેબ ! આજે એ વાતને લગભગ તેરથી ચૌદ વર્ષ વીતી ગયા”

“એમ ?”

“જુ-હા મોટરમા મહારી બાળકીને મૂકતા પહેલા મહે બે કામ કર્યા હતા. એક તો મહારા વૃદ્ધ પતિએ મહેને કરાવી આપેલુ મહારી છપ્પી વાળુ સોનાતુ લોકેટ મહે એના ગળામા પહેરાવી દીધું હતુ, અને બીજુ એના ગ્રમલાની કેસને છેડે એક કામળની ચિટ્ટી લખી બાધી દીધી હતી.”

“તેમા શુ લખ્યુ હતુ ?”

“સમાજના ત્રાસે કરી રાક્ષસી રહીતો ભોગ થયેલ, પાપને પથે ઉતરેલ, એક બાળવિધવાતુ આ પાપ છે આ નિર્ભાગીનીને જે કામને જડે, તે ઉછેરજો”

આટલુ લખી મહે એની “સવિતા” નાંચે મહારૂ ખરું નામ સવિતા લખ્યુ હતુ આજ પશુ જો એ ભોકેટ કે ચિટ્ટી મળે તો હુ એને ઓળખી શકુ ”

“તો શુ નિર્ભાગીનીની માતા ! મહારી પોતાની મોટરમા એ છોકરીને મૂકી જનાર, સવિતા ! તે તુ ?” મૃત શારદાના પિતા સુખનચંદ્ર શેઠ સાશ્વર્ય ખોલી ઉઠ્યા

“ઓહ ! મહારી મા” કે’તાજ ભરી કોઈમા વિમળા દોડી વેશ્યા અરવિન્દાને યાત્રી પડી

વાચક ! સવિતા એજ અ.વિન્દા ! અને તેની પુત્રી નિર્ભાગીની એજ શેઠે પોતાની મોટરમાથી બચાવેલી બાળા વિમળા ! શારદાની દાસી

સમય થઇ ગયો અરવિન્દાની આત્મકથા આવતી કાલને માટે અધૂરી રહી.

અરવિન્દા એ પછી વેશ્યા કેમ થઇ ? નાટક-ક પનીના માલીકને ત્યાંથી શા શા વેશ બજવી નીકળી મઇ એ મધુ જાણવા પ્રિય પાઠક ! ભાગ બીજો જો

પુષ્પ:-૧૩ મું.

“ આશાનું કિરણ ! ”

ડી રડીને થાકી ગએલ આળાવધવા ઉપાની આખે
અત્યારે એકાએક મિચાઇ ગઈ હતી. ઉપમા તે એક
સ્વર્ગીય સ્વપ્નુ જોઇ રહી હતી તેનો પ્રેમ-પાત્ર
વિનાયક તેની પાસે આવી (સ્વપ્નામા) ઉભો રહ્યો
હતો. “લગ્ન એટલે શુ ?” એજ પ્રશ્ન તેની નજર
સમીપ તરવરતો હતો.

“ બોલ ! ઉપા ! તુ શુ કે'વા ઇચ્છે છે ? ”

“ જમતે મહેને છોડી છે તુ મહેને સ્વિકાર ”

“ એતો નહીં બને ”

“ તારે હવે હું મહં છું ”

“ ક્યા ? ”

“ નર્કલયમા ”

“ શુ તુ પતિત થઇ પાપને પથે પળવા જાય છે ? ”

“ હા ”

“ હું આ શુ સાબળું છું ? એક વિપ્ર-આળા બ્યભિચારણી
થશે ? વેસ્થાવૃત્તિ સ્વીકારી, કૂળ, કૂળ અને કીર્તિને કલકિત કરશે ?
ઉપા ! તને આ ન શોભે ! ”

“વિતુ ! જો ઉપાની એટલી બધી દયા આવે છે, તો પછી એને જન્મભર રોતી, કંકળતી અને દુઃખ સહન કરતી જોવા શા માટે તૈયાર થઈ રહ્યા છે ? એને સુખી કરવાના ઉપાય તું કા નથી કરતો ?”

“શુ કશું ? બોલ ! તુંબ કહે એક વિધવા થયેલ વિપ્રબાળાને આ કમનસીબ કે માલ યુવક શી રીતે સુખી કરી શકે ?”

“ચોરીમાથીજ રકાપો મેળવનાર, મ્હારા જેવી બાળવિધવાઓ મહીઅર અને સાસરે કૂતરીની માફક હડહડ થઈ તિરસ્કૃત થાય છે અમારી દુર્દશા તો નિહાળો હાય ! સમાજને કે પારી પણ કેમ નથી છૂટતી ? ન્યાતના પત્યર હૃદયમા દયાનો અશ્વ સરખો પણ કયા દેખાય છે ? વિતુ ! તંને નથી લાગતું ? કે અમારી જેવી જન્મભર આત્મ વરસાવતી હૃતમાગીનીઓને માટે તો જરૂર કાંઈ ને કાંઈ થવું જ નોંધએ !”

“પણ શુ ?”

“લગ્ન ! પુનર્લગ્ન”

“શુ ઉચ્ચ બ્રાહ્મણ કોમજ પોતાનો જન્મજૂનો આદર્શ, અને રીતરિવાજ મૂકે ?”

“એમ હું કયા કહું છું ? પરંતુ સમાજનું અપવિત્ર થઈ જતું શિયળધન સાચવે પરધર્મમા વટલાતું સધબળ ટકાવી રાખે અક્ષત-યોનીની બાળવિધવાઓને (અપવાદ તરીકે) ન્યાય આપે એનાથી સમાજનું ગૌરવ નષ્ટ થનાર નથી, ઉલ્ટી સમાજ વધુ આદર્શવાન થશે”

“એ બનેજ કેમ ?”

“તો પછી અપવિત્રતાને પોષો ! પાપીવૃત્તિના ઉત્તેજક આવ નિર્દય બંની સગી આખે અધમ દૃશ્ય બનતા અવલોકો અમ જેવી આર્થ બાળવિધવાઓ, અનાચારને પથે ખળી, મને તે રસ્તે ન્યાત

જાત ને માતાપિતાનું નામ અમર કરીએ, એ આપો મીઠી જોવા કરો ! એવો રસ્તો મોકલો કરી આપો. આથી તો ન્યાત અમને પોતેજ પોતાના પાસામાં લઈ ન્યાય આપે એ વધુ ઇચ્છવા જોગ નથી શું ?”

“ છે. છતાં એમ બનવું બહુજ અસંભવીત ”

“ તો પછી જાવ. જે સમાજના દિલમાં દયા નથી, જે સમાજ પોતાનીજ વફ-એટીએને પાપને પથે ચઢતી જોવા તૈયાર છે, જે સમાજના નેતા-આગેવાન નિર્બળ મનના છે તે સમાજ ! તે નિર્બળ હિન્દુ-સમાજ ! અને તેમાં પશુ પ્રાણીજી જેવી ઉચ્ચ કોમ ! મ્હોટા મ્હોટા આદર્શોની વાતો કરે અફસોસ ! એ ન જોઈએ. શું વિધવા-ઓમાં આત્મા નથી ? એમને સસાર-સુખની લાલસા કા ન થાય ? બાળકગન ! એજ શું એમનો ગુહનો કે ? ના, ના વૃદ્ધ સાસુ સંધવા, અને કૂમળી યુવાન વદ્ધ વિધવા ! ચાર ચાર સતાનની માતા સામાન્ય-વતી ચોટલો ચાલેલો કરે ! જ્યારે ધણીનું આગણ્ય ને બાળનાર બાળરાડ કાળે લુગડે ફરી, આસુ વેરે ! એ તમારાથી કેમ જોવાય છે ? તમારા હૈયાઓ આ હૃદયભેદક દ્રવ્ય જોના દયાથી કેમ પલળતા નથી ? શું અત કરણ અને કરણી જેવી વસ્તુજ સમાજમાં કે દુનિયામાં નથી ?”

“ છે પરંતુ સમાજ એવા લગ્નોમાં સમતિ બાગ્યેજ આપે. ”

“ તો પછી લોકલગ્ન, લોકનિન્દા, અને સમાજનો ભય, અમારે પશુ શા માટે રાખવો ? હા ! જો સમાજ અમને ઉદ્ધારવા તૈયાર નથી, અમને સુખી અને હસતી જોવા રાજી નથી, અમારા સુખને માટે કંઈ કરવા માગતી નથી, તો પછી જન્મભર મહીયર-અસુરના ટોણા ટપલા ખાઈ જાનજીવન ગૂંજારવા અમે પશુ રાજી નથી. ભલે ! સમાજ અમને પાપને પથે જોવા તૈયાર થાય ! અમને ધિક્કારે ! અમારી

છઞ્ચોક વાતો કરે ! જો સમાજ અક્ષતથેનીની વિધવાઓના પશુ પુનર્લગ્નમા સમત નથી, પોતાનું બૂપણ નથી માનતી, તો પછી ભલે ! આર્યાવર્તની બાલિકાઓ અવળે માર્ગે ચઢે ! એમાજ પોતાનું બૂપણ સમજે ! જવ વિનાયક ! ઉપાને એ શબ્દ કે'વા આવતા પહેલા સમાજનું હૃદય, અને એના કે'વાતા નામના આદર્શો ધરાવતી સમજીને-વિચારીને પછીજ આવજો. જ્યારે સમાજને અમ સરખી અભાગીનીઓ માટે કશી પડી નથી, કોઈ જાતની દરકાર નથી, ત્યારે અમારે એની પરવા તે ક્યા સુધી ને કેટલી રાખવી ? સહનશ્વિતતાની પશુ હૃદ હોય છે સમાજ સમાજને રસ્તે ! અમે અમારે રસ્તે તમે તમારે રસ્તે. સૌ સૈને રસ્તે.”

“થોભ ! ચાલી ક્યા જાય છે ? હું તહને કનકીત તો નહીજ થવા દઉં ”

“તો સ્વિકાર ! એજ રસ્તો છે વિનુ ! વિનુ ! તુથે આટલો નિર્દય ! અને નિર્ભય કેમ થઈ ગયો છે ?”

“આ કોટડી, અને આ નય અને ખાલી કરવા પડશે ન્યાતખ્હાર રહી નિરાધાર થવું પડશે ”

“એમા શું ? પવિત્ર પ્રેમને ખાતર ! એટલો ભોગ તો બહુજ ઓછો છે ”

“તો ભલે ! આવ ! હારો હાથ હું ઝાલુ છું આપણે બંને ન્યાતની આખે ચઢી ન્યાતખ્હાર રહીશું, નિન્નાઈશું ને છેવટ સાથેજ મરશું ”

વિનાયકે બાળવિધવા ઉપાનો હસ્ત પકડી લીધો ધરાવતી એજ વખતે ઉપાની આખો ઉધડી ગઈ પરંતુ અરેરે ! આ ક્યા સત્ય હતું ? આ તો એક સુખી સ્વપ્ન હતું

બાળવિધવા ઉપા સ્વપ્નામા વિનાયક સાથે પુનર્લગ્ન કરી ચૂકી હતી. આશાનું કિરણ એના હૃદયમા જન્મ્યું.

પ્રશ્ન:-૧૪ મું.

“દાગ એટલે શું ?”

❖(❖)

હો ! કહો ! એ જગતકલ્યાણકારી કમળાપતિ ! હું
બાળવિધવા બની એમા કોનો દોષ ? કોનો વાક ?

બાળપણે બાપી બધનમા લલાટ ફેડી કીધી રાક,
 હિન્દુસમાજ ! પૂછું છું હું . કહી દે, એમા કોનો વાક ?
 કુસુમકળીને ખીલતી કચડી વાળી નાખ્યો આડો આક,
 દીવો લાકને કવે નાખે દીકરી એમા કોનો વાક ?

નિર્થળ નાવિક સોપી । કહે છે સમાજ । જીવનનોંકા હાક,
બરસિન્દુમા હોડી ડૂબે (પછી) એમા એસો કોનો વાક ?
કૂળ, કીર્તિને કારે મૂકે ચૂકે લજ્જા, કાપે નાક,
અનાચારને પથે ઝૂકે વિધવા એમા કોનો વાક વાક ?

બોલો ! જવાબ દો ! આજ કુ ગાંડી મધ મધ છુ વિધવા
બનેલી છુ આખી દુનિયાના રહીશીને આમ તથુ ૪૩' છુ આવો !
અને જવાબ દો ! મ્હારે જવાબ નોંધએ છે 'કુ બાળવિધવા
અની એમા કેનો વાક ?'

“જો મ્હારો એ સવાલનો જવાબ તમારાથી ન અપતો હોય, તમને નહીં જરૂરો હોય, તમે નહીં આપી શકતા હો, તો મ્હારા આ બીજા સવાલનો જવાબ આપો બોરો, “હું બાળવિધવા બની એમાં મ્હારો શું ગુહ્નો ? મ્હારો શું વાક ?

હા ! બાળવિધવા હું બની . એમાં શું મ્હારો વાક છે ?
ના. ના...ખર પૂકો તો એમાં વિધાતાનો છે.

• માથાપ જે પરણવાનારા .એ જવાબદાર છે,
આલમ આખી એને કે’શે, એને પ્રશ્ન થનાર છે.

લગ્ન એટલે શું ? ડાંગલા ડાંગલીઓની રમત ? ના...ના
સ્વર્ગની સીડી ! મેક્ષતું મંગળદાર ! અમરાપુરીના આછા પ્રતિબિંબ !
સમાજ ! સવાલ એકજ પૂછું ! બોલો ! લગ્ન એટલે શું ?
અર્થ મળે સમજાવો એના બોલો ! લગ્ન એટલે શું ?
‘લગ્ન’ શબ્દનો તમેજ પોને કહો કે ! અર્થ કરો છો શું ?
“લગ્ન” શબ્દનું રહસ્ય ઉઠું સમજાવો સમજાવો શું ?

હું એટલુંજ જાણુવા માગુ છું, અને પૂછુ છું કે —

ક્યા લગનને લગ્ન કહેવું એક દાખલો આપો છો ?
લગ્ન શબ્દની વ્યાખ્યા માગુ જોઉં કેવી આપો છો ?
રહી ક્રિસ્તુસી ઉડી એના વરનારાઓ ! વાલો છો ?
એ તો બતલાવો અમને કે લગ્ન તમે કાને કો’ છો.

તમાજ લગ્ન શબ્દની સઘી કેવી રીતે છૂટે છે ? લગ્નનો અર્થ
તમે શું કરો છો ? લગ્ન જેવી પવિત્ર પ્રમારતોમા પાપા-તમે કેટલા ઉલ્લ

નાખો છો ? લગ્ન જેવી મજબૂત જમીન ઉપર તમે જીવનની આશાના, મનોરથોના, કેટલા અને કેવાક મહાન-મકાનો, ભવ્ય દુર્ગો મણી છો ?

કન્યાનો કર માંડવે ! વરને હાથ અપાય,
એવા લગ્નો એ કદી લગ્ન નહી કે'વાય
અણુસમજી જે (જે) તાતણા માયાપે ગૂંથાય,
તેના નકકી માનજો તાર તાર ચૂંથાય

લગ્ન એટલે હસ્ત મેળાપ નહી ધામધૂમ, મંગળ પ્રસંગ, અને મિષ્ટાન્નપાણી ઉડાવવાનું એક ટાણું નહી. વાહવાહ મેળવવાનું, પૈસા ઉડાવવાનું, લાખેણી લ્હાવા લૂટવાનું, બે ધડી મોજીનું સ્નાન સરોવર નહી, પરંતુ સમજવાનું, વિચારવાનું, અને ઉંડાણમાં હતરી મથન કરી મોતી અને રત્નો શોધી લાવવાનું, મુશ્કેલ જ્ઞાનસરોવર છે એના ઉપર આખી જીન્દગીનો આધાર રહેલો છે લગ્ન એટલે, પવિત્ર-પ્રેમનું બાંધન ! પ્રભુતામા પગલું ભરવું ! સ્વર્ગીય આનન્દના બહેતા ઝરામાથી મિન્ટુનું પાન કરવા ચઢવું ! લગ્ન એટલે પ્રભુના દારના પહેલા પગથીઆ ઉપર પગ !

તો પછી આવા જવાબદારી અને જોખમ ભરેલા શબ્દની પાછળ માણસે કેટલો વિચાર કરવો જોઈએ ?”

માળવિધવા ઉપા પ્રથમ પગલે સૌભાગ્યશ્રીને ગૂંમાવી બેસતા દિવાની દશા ભોગવી રહી હતી તેને જે કોઇ તેના આ એકાન્ત આવાસમાં એ શબ્દ કે'વા આવતું, તેને તે લગ્ન એટલે શું ?” એવા એવા દિવાના, અને ડાહ્યા પ્રત્નો પૂછ્યા કરતી. કેટલીક વાર તો પોતે

એકલી એકલીજ બડબડ્યા કરતી કોઠક વાર રડતી, તો કોઠ વાર હસતી આને વળી તે વિનાયકની એક છબી, કે જે તેણે વિનાયકની પાસે લગ્ન પહેલા મેળવી, છૂપી રીતે સાચવી રાખી હતી, તેને સખોધી આ બધું કહી રહી હતી

“આ જુઓને ! જાણે કે હું પરણ્યાની સાથેજ રાડી એમા મ્હારો શુ ગુહનો ? બા, બાપુ અને બીજા બધાય મ્હને ઝોછી આપે કા જોતા હશે વાર ? મ્હારા સારા સારા વસ્ત્રો અને અલકારો તેઓએ શા માટે ઉતારી લીધા હશે ? કહે છે કે હું વિધવા છું ના ના પરનું હું તો પરણીજ નથી ને ? ક્યારે પરણી છું ? મ્હને તો નથી સામરતું. પરણી છું, તો કોની સાથે ? રાડી છું, તો કોનાનામનું ? બનેજ નહીં. દુનિયા કહે છે. માફી હું તો નથી માનતી મ્હે પતિના ધરનો-સાસરાનો ઉમરો સરખો તો જોયો નથી હા બરાબર એનો હાથ ઝાલ્યો, એટલેજ પણ ઉભા રહો એ પણ મ્હે પ્રેમપૂર્વક, ઇચ્છા મુજબ, કયા પકડ્યો છે ? કદી નહીં તો પછી એ લગ્નજ શાના ? ક્યાથી કહેવાય ? એને લગ્નજ કોણ કહે ? તમે બલે કહે બ કહી મ્હારા મગજમાતો એ વાત નથી ઉતરતી મ્હે પતિની પસંદગી કરીજ નથી મ્હને કોઠએ મ્હારા પોતાના લગ્ન છતા કાઠજ પૂછ્યું નથી એ કંઈ જાતના લક્ષ વાર ? શુ હું એમને મન હજી ઠીંગલી જેવી છું ? લગ્ન કોના થવાના હતા ? મ્હારા કે કોઈ બીજાના ? પરણીને, પતિનો હાથ પકડીને, સાસરે સીધાવીને, તેમની સાથે આપો જવ કોણ ગાળવ તું હતું ? ધર કોને માડવલું હતું ? મ્હારે. અફસોસ ! એમ છતા મ્હારો તો કોઠએ એ બાબતમા મત, કે અભિપ્રાય સરખો પણ નથી પૂછ્યો સમતિ પણ નથી લીધી. કોને પડી છે !

છોકરીના હાથમાં, કર છોકરીનો આપવો,
અધિકાર કન્યાને (પછી) હૃદયમાં એજ વરને રક્ષાપ્રવો
છન્દગીબર એજ ! એને ત્યા પછી વિશ્રામ છે,
આજે અમારા દેશમાં તો લગ્ન એનું નામ છે.

બ્રાણક અમર પુત્રો પછી ! પણ માનવો એને પતિ,
પરશુ તરત રડાવ, તોપણ થાવ વિધવા ! કે સતી.
નિષ્કૂર હિન્દુ-સમાજ આવી ક્યાય દુનિયામાં નથી,
હા ! હિન્દુના સ સારનો જોડો બીજો જગમાં નથી

પરવાનો છે પુરુષને પુનર્લગ્નનો ખાસ,
વિધવાઓના ભાલમાં સજ્યો રહેવો ત્રાસ
એક પત્ની મરતાં ! પતિ પરણે બીજી નાર,
પ્રમદા વિધવા થાય તો, એને નહીં અધિકાર

અને એનું કાષ્ટ કારણ ? એ ભેદભાવનું પ્રયોજન શું ?

શું પતિ એટલા પૂજ્ય દેવ, ને પત્ની એટલી દાસી,
કે હવે મનુજની ગણતીમાંથી નાગી-ગતિ નહાસી
(શું) પુરુષો આઘ્યા પરલોકેથી ! પાતાળેથી પ્રમદા ?
દેવોને અધિકાર બધો પણ દાસીઓને હક શા ?

દેવો બલ કરી શકે, મનુષ્ય અન્ અધિકારી,
પુરુષવર્મ માયા પર ! ભારે જગમાં નારી ત્રિચારી.

ઝીઝો એટલે સસારમા સુધા બરનારી ! ગૃહસંજ્ઞની રાણી, હૃદયદેવી ! એને બદલે આજે દાસી, ચર્ચકિકરી એ તો ઠીક પણ અમે ગૃહનો શો કર્યો ? અમારા પણ પુનર્જન થવાજ જોઈએ. અક્ષત-ચેત્તીની બાલવિધવાઓને ન્યાય નહીં મળે ! તો પછી એ સમાજના નામ પર ધૂળ નાખી.

અમારામા પણ જીવ છે હો ! અમને પણ તમારી-પુરુષોની માફક પ્હોરવા-ઝોઢવાનું અને સંસાર-સુખ ભોગવવાનું મન થાયછે અમે પણ મનુષ્ય છીએ અમને પણ હૃદય છે અમે પણ વાસનાની દાસીઓ છીએ માયાના જાડું અમારા ઉપર પણ ઈસર કરે છે સયમ, સન્યાસ, ત્યાગ, અને વૈરાગ્ય કેવળ જન્મતમા એકલા અમારાજ અમાગીનીઓના નસીમમા નથી સરખવા તમારો અને અમારો ઉમથનો એમા સરખો હિરસો છે વ્હેયો તો ન્યાય, નીતિસર વ્હેયો ભાગ પાડો તો બરાબર પાડો કાયદાઓ-ધારાઓ ધડો તો બધાને માટે એક સરખા ધડો. ભિન્ન ભાવો ન જોઈએ એનાથી સમાજ લજવાય છે અમારી કંકળતી આતરડીઓના નિશ્વાસથી, અમાગીની આર્થ બાળવિધવાઓના અશ્રુભર્યા અભિજ્ઞાપથી, ઇશ્વર તમારા ઉપર કદી રાજ નથી રહેવાનો. એટલું જરૂર તમે બધા ધ્યાનમા રાખજો નહીં તમારી જીવન-નોંધ પોથીના હૃદય-પટ ઉપર ખાસ કરીને સુવર્ણ અક્ષરે નોંધી-કોતરી રાખજો.”

“લખ એટલે શું ?” વિતુ તું જવાબ આપ ! આને લખ કહેજ કોણ ? હુ તો ફરી પરણીશજ મ્હારે માટે તો સમાજની મક્કર નથી. કે ના પાડે ! કે કંઈ બોલે ! હુ, અરે ! અપવાદ તરીકે પણ મ્હને તો-મ્હારા જોવીને તો ! સમાજ જરૂર રંગ-દૂટ આપશેજ, એટલો તો મ્હને વિશ્વાસ છે.

અને હવે તો હું ત્હનેજ, વિનુ ! મ્હારા વિનુ ! ત્હનેજ પરણીશ. મ્હારી પોતાની પસંદગીના પતિનેજ પરણીશ. બોલતો ! તું કેમ કાઠ બોલતો નથી ? તું મ્હને નહીં સ્વિકારે ? ના કહેને. તું સમાજથી ડરે છે ? ના ના સમાજ મળુરી આપે તો પછી કેમ ? તો તો વાધો નથીને ? તું બોલતો નથી ત્હારો વિચારજ લાગતો નથી દુનિયાની સાથે તું પણ નિર્દય થયો લાગે છે તો જા. દુનિયાની સાથે તું પણ ચાલતો થઈ જા હું મ્હાર ફાડી લાકડા”

કોધાવેશમા દીવાની ઉપાએ વિનુની છબી ફાડી નાખી એટલામા ત્યા દીલા આવી લાગી માતાએ પુત્રાને પાસામા દાખી માતાના બોળામા માથું મૂકી ઉપાએ રડી રડી હૃદયનો ભાર ઓછો કર્યો અતર ખાલી કર્યું માતાના ઉછગમા એ શ્રમિત ઉપા સહેજ પોઢી ગઈ

પલગમા ઉશીકાની ઉપર માલુ ગોઠવી, ઉપાને ઉવતી છોડી દીલાવતી તેના વૈધવ્ય વદનને અવલોકતી સજ્જાનયને ઓરડો છોડી ગઈ

ઉપા જરા વારને માટે પોઢી ગઈ તેને સ્વાનુ આવ્યું સ્વપ્નામા પણ તે એજ પ્રશ્ન સમાજને પૂછી રહી હતી “કહો ! લાકડા એટલે શું ?”

ઉપા ! નાદાન બાળા ! ન્હાનપણમા રાડી દિવાની બની કેને ખાતર ? સમાજ ત્હારે ખાતર !

—:સમાપ્ત:—
પ્રથમ ભાગ.

છપાય છે... (સચિત્ર) .. થોડાજ સમયમાં બહાર પડશે.

ભાગ **— ઝેરની પ્યાલી —** ભાગ
— ચાને —

ખીંને. “સમાજ ! ત્હારે ખાતર !” ખીંને.

(ખરેખરી કંઈક રસની અવધિ તો તમે આ ખીંનજ ભાગમાં જોશો.)
મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૨-૦

બહાર પડી ચૂકી છે .. (કાવ્યમાં) .. આજેજ મળાવો —

અભાગીની લક્ષ્મી
સચિત્ર — એક — પ્રયોજક —
“આર્ય-બાળવિધવા.” “પુષ્પ.”

(સમાજના ભયકર દોષો દર્શાવતી એક બાળવિધવાની આ આસુભરી
કથની-હારગીત છંદમાં, ગેઝ કાગળ આઠ ચિત્રો પૃષ્ઠ ૮૦)
મૂલ્ય. રૂ. ૦-૮-૦

વાંચતા રોમાંચ ખડા કરે, એવી રસભરી — ડિટેક્ટીવ નવલકથા —

સચિત્ર **સરોવરની સુંઢરી** ખાર
— વા : —

ગદ્ય-પદ્ય-મિશ્રિત “બુલાબલુ ફૂલ.” ચિત્રો.

પ્રયોજક — “પુષ્પ.”
(પૃષ્ઠ ૨૫૦ ભાગ ૧+૨ સાથે) મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦
લખો — હરીલાલ જીવજીલાલ ઠક્કર
“શ્રી નવજીવન પ્રેસક્લબ.” ઠાવર રોડ — મુરતી.

“શ્રી નવજીવન” પુસ્તકાલય

તરફથી બહાર પડેલાં સચિત્ર પુસ્તકો.

— કાવ્યમા —

જલસંભાષિ-વા-દેવી શાસ્ત્રા.	(ચાર ચિત્રો)	રૂ ૦-૮-૦
રાજ્ય ભરથરી (બાર ચિત્રો)	રૂ ૦-૮-૦
અભાગીની લક્ષ્મી	.. (આઠ ચિત્રો)	રૂ. ૦-૮-૦

—: ડિક્ટેટીવ નવલકથાઓ —

ખૂની કોણ ?	(આવૃત્તિ ખીજી)	રૂ ૦-૮-૦
લાલનો એકકો.	(, ,)	રૂ ૦-૮-૦
ચોકટનો એકકો —	(તેર પાનાની કેટ)	રૂ ૦-૮-૦
સરોવરની સુંદરી	(ભાગ ૧ લો)	રૂ. ૦-૧૨-૦
” ”	(ભાગ ૨ જો)	રૂ ૦-૧૨-૦

— સામાજિક નવલકથાઓ —

વીણા-વેલી	.. (ભાગ ૧+૨) (સચિત્ર)	રૂ ૧-૪-૦
વિનાશીની વામ (પાકું પૂકું પૃ ૩૫૦)	બાર ચિત્રો	રૂ ૨-૦-૦
(ઐતહાસિક) (૨૬ કાગળ)	”	રૂ ૧-૮-૦
ઝેરની પ્યાલી (સચિત્ર)	(ભાગ ૧+૨ ફરેકનાં)	રૂ ૦-૧૨-૦

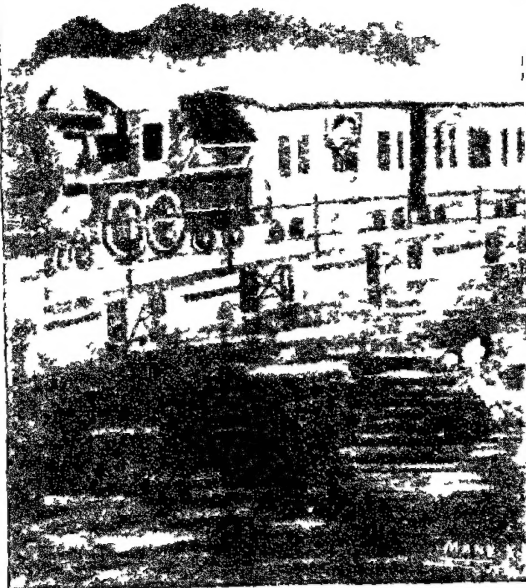
(સચિત્ર) — બહાર પડશે. :— (સચિત્ર)

એકજ ભૂલ	(કાવ્યમા)	રૂ ૧-૦-૦
પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ	(, ,)	રૂ ૦-૮-૦
વીર કૃષ્ણલ	.. (ગદ્યમા)	રૂ ૦-૧૨-૦

પ્રકાશક—હરીલાલ જીવણલાલ ઠક્કર. ટાવર રોડ—સુરત.
(સર્વે જાતના નવા જુના પુસ્તકો ખરીદનાર તથા વેચનાર.)

સગીત :- જળસમાધી :- સચિત્ર.

પાયા મુદ્ર વિચિત્રા ગેઝેટ રાજ્ય પેજ ૧૦૮.

વા દેવી શારદા. ચોવાડીન અદલુન રહસ્ય જાણવા માટે
ફક્ત નવ આનાની ટીકીટ બીકી આજેજ મંગાવી લ્યો.

રાજ્ય રોડ-સુરત.

શ્રી નવજીવન પ્રેસ્ટીટુશન

સાચા સર્વનાશીની વામા સાચા

સાચા સર્વનાશીની વામા સાચા

સા. હરીલાલ જીવજીલાલ બુદ્ધિસેલર અને પાઠશીશર,

શ્રી નવજીવન પ્રાસંગિક

સાચા સર્વનાશીની વામા સાચા

વાને રામનગ્નના સર્વનાશ. ૫૨ ૬૫૦

નન ચિત્રો છના મન માત્ર રા. ફોટો એન કાગળ રા. એ આજે મ મારો

સાચા સર્વનાશીની વામા સાચા

